26457

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

DALAMAN-FETHİYE KIYI KUŞAĞININ TURİZM COĞRAFYASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Yüksel GÜÇLÜ
Coğrafya Öğretmeni

Danışman Öğretim Üyesi
Prof. Dr. Koray BAŞOL

İZMİR, 1993

T-26457

TUTANAK

Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 12.2.1993... tarih ve ..4... sayılı toplantısında oluşturulan jürimiz, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin ..9... maddesine göre Sosyal Bilimler Eğt.(Coğrafya)..... Anabilim/~~XXXXXXXX~~ Dalı yüksek lisans/~~XXXXXX~~ öğrencisi .Yüksel GÜÇLÜ..... ...."...Dalaman -Fethiye Kışı Kuşağının Turizm Coğrafyası..... ....." konulu tezini incelemiş ve aday .18.3.1993.. tarihinde saat ..11.'da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra ...75..... dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından jüri üyelerince sorulan sorulara verdiği cevaplar da değerlendirilerek tezin .başarılı... olduğuna oy .birliği..... ile karar verilmiştir.

BAŞKAN
Prof.Dr.Koray BAŞOL

ÜYE
Prof.Dr.İbrahim ATALAY

ÜYE
Prof.Dr.Alpaslan USAL

ÖNSÖZ

Dünya'da II. Dünya Savaşı'ndan sonra gelişerek önemli bir ekonomik faaliyet halini almış olan turizm günümüzde dünyada yaklaşık bir milyar kişinin katıldığı, önemli döviz hareketlerinin yer aldığı ülkeler ve uluslararasındaki kültürel etkileşimi arttıran önemli bir unsurdur. Ülkemizde de son yıllarda hızlı gelişim gösteren bir alandır.

Bu çalışmada turizm açsından çok zengin bir potansiyele sahip, olan ülkemizde yine oldukça önemli yere sahip olan Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında turizmin yapısını ve sorunlarını turizm coğrafyası açısından değerlendirmeyi amaçladım. Özellikle turizm olayını coğrafi temel üzerine oturtmaya ve olaya bu açıdan bakmaya çalıştığım çalışmanın ilk bölümünde sahanın genel coğrafi özellikleri, ikinci bölümde turizm coğrafyası açsından değerlendirmesi, üçüncü bölümde ülke turizmindeki yeri, dördüncü bölümde turizmin sorunları ve son bölümde araştırmanın sonuçları ve geleceğe yönelik önerilerin sunulması yoluna gidilmiştir.

Benzer çalışmaların azlığı, araştırma alanında yeterli çalışmaların olmaması istatistiki veri eksliği çalışmada karşılaşılan önemli problemlerdendir.

Bir bölge bazında turizm coğrafyası çalışmasına yönelik olarak bu konuyu seçmemde destek olan ve çalışmalarımı teşvik eden hocam Sayın Prof. Dr. Koray BAŞOL'a, yardımlarını esirgemeyen hocam Prof. Dr. İbrahim ATALAY'a ve Doç. Dr. Asaf KOÇMAN ile diğer kişilere teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

İzmir, 1993

Yüksel GÜÇLÜ

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ I
İÇİNDEKİLER ..... II-III-IV
GİRİŞ 1

BİRİNCİ BÖLÜM

DALAMAN FETHİYE KIYI KUŞAĞININ GENEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

1. Coğrafi Konumu 3
2. Genel Fiziki Coğrafya Özellikleri 3
   2.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler 3
   2.2. Hidrografik Özellikler 8
   2.3. İklim Özellikleri 9
   2.4. Biyocoğrafya Özellikleri 12
      2.4.1. Doğal Bitki Örtüsü 12
      2.4.2. Doğal Hayvan Toplulukları 16
3. Genel Beşeri Coğrafya Özellikleri 16
   3.1. Nüfus 16
   3.2. Yerleşme 17
4. Ekonomik Coğrafya Özellikleri 18
   4.1. Tarım, Hayvancılık ve Su Ürünleri 18
   4.2. Madencilik 18
   4.3. Sanayi 19
   4.4. Ticaret 19
   4.5. Ulaşım 19

2.2. Konaklama 53
2.2.1. Ticari Türdeki Konaklamalar 53
2.2.2. Ara Tip Konaklamalar 55
2.3. Yatçılık 56
3. Turistik Hareketler 58

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DALAMAN - FETHİYE KIYI KUŞAĞI TURİZMİNİN ÜLKE TURİZMİNDEKİ YERİ

1. Turistik Konaklama 62
2. Turistik Hareketler 62
3. Turizm Gelirleri 63
4. Geceleme 63

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DALAMAN - FETHİYE KIYI KUŞAĞI TURİZMİNİN SORUNLARI

1. Fiziki Coğrafya'dan Kaynaklanan Sorunlar 64
2. Beşeri Coğrafya'dan Kaynaklanan Sorunlar 65
3. Konaklama Sorunları 65
4. Ulaşım Sorunları 66
5. Tanıtım Sorunları 66
6. Çevre Sorunları 67

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN SONUÇLAR VE GELECEĞE YÖNELİK ÖNERİLER

1. Araştırmadan Elde Edilen Sonuçlar 69
2. Geleceğe Yönelik Öneriler 72

-SONUÇ 75
- YARARLANILAN KAYNAKLAR ..... 77 - 79

GİRİŞ

Dünyada 20. yy'da çok büyük boyutlara ulaşan, ülkemizde 1980'lerde önem kazanan turizm; insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında yerleşmemek, sadece para kazanmak veya politik yada askeri bir amaç izlememek üzere, serbest bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, snobik (taklit amacıyla) amaçlarla veya dost ve akraba ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 24 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinde en az bir geceleme süre ile konaklamasından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan bir tüketim olayı, sosyal bir olay, ağır ve bütünleşmiş bir hizmet ve kültür endüstrisidir şeklinde genel ve kapsamlı olarak tanımlanabilir.(1) (Olalı, Timur.1985) Bu tür faaliyetlere katılan kişilerede turist denilmektedir.

Yeryüzüne bağlı olayları inceleyen, insanlara bilgi veren, onları zevklendiren doğal güzellikler, arkeolojik kalıntılar, dini ve kültürel anılar, yerel ve sosyal özelliklerin tümünü neden-sonuç ve dağılış ilişkileri içinde tanıtan, doğal çevre insan ilişkilerini konu edinen coğrafya koluna da turizm coğrafyası denilmektedir.(2)(Evliyaoğlu,1988)

Turizm olgusunun yapılış nedenlerine baktığımız zaman ilkçağlarada bazı zorunlu nedenlerin etkili olduğu, turizm hareketinin coğrafi mekan farklılıkları, yiyecek, barınma, korunak v.s. gibi nedenlerle gerçekleştiği, toplumlar geliştikçe, ekonomik refah ve ulaşım durumunun iyileşmesiyle daha fazla gelişme gösterdiği zamanla ekonomi, spor, din, sağlık gibi nedenlerin ön plana geçtiği görülür. Eski Yunan ve Roma'da sağlanan gelişmeler, Ortaçağla birlikte turizmin dini ağırlık kazanması, Rönesansla ortaya çıkan hümanizma ile (insancıllık), insanlar arasındaki kin ve nefretin azalması ile turizmin çok boyutlu hale gelmesi bu konudaki önemli basamaklardır.

Buharın makinalarda kullanımı, demiryolları ve denizyollarında XVIII. yy'dan itibaren ortaya çıkan hızlı gelişme, XX. yy'la birlikte motorlu kara taşıtlarının artması ve buna bağlı olarak karayolu ulaşım sisteminin hızlı gelişimi ile turizm patlama dönemine girmiştir. Özellikle XX. yy'lın ikinci yarısıyla birlikte ulaşımın hızlı gelişimi ve mesafelerin çok kısalması yanında, kişilerin ekonomik refah düzeylerinin hızlı artışı, boş zamanların artması (modern endüstri ile), ücretli tatil olayının yaygınlaşması, propaganda, reklam gibi nedenlerle turizm olayı çok gelişmiş bir hale gelmiştir. Ülkelerin boyutlarını aşarak uluslararası bir özellik kazanmıştır.

---

(1) Tanımlar konusunda daha ayrıntılı bilgi için bakınız: Hasan OLALI, Turizm Dersleri, İstiklal Matbaası, İzmir, 1984. s, 16

(2) Turizm Coğrafyası, Turizm-Coğrafya İlişkileri konusunda bakınız TÜMERTEKİN, Erol, Ekonomik Coğrafya, İ.Ü. Ed. Fak. Yay. No: 2926'da yer alan ÖZGÜÇ, Nazmiye, Rekreasyon ve Turizm Coğrafyası s. 452-456, İstanbul, 1982

Günümüzde uluslararası turizm yaklaşık bir milyar kişinin katıldığı, temelinde coğrafi mekan farklılıklarının yattığı, önemli döviz hareketlerinin yer aldığı, ekonomik ve sosyal bir olay niteliği taşımaktadır. Dünyada bugün birçok ülke bu sektör sayesinde önemli kazançlar elde etmekte ve kalkınma süreçlerini hızlandırmaktadırlar. Bu sektörü itici sektör olarak kullanmaktadırlar. Özellikle gelişme - kalkınma yolunda olan ülkelerin ekonomilerinin gelişmesinde turizm sektörünün ağırlığı ve önemi giderek artmakta ve sektörün gelişmesiyle ödemeler dengesine yaptığı katkı azımsanmayacak boyutlara ulaşmaktadır. (Başol, 1990)

Dünyada tüm bu gelişmeler olurken ülkemizin durumuna baktığımız zaman, turizm açısından son derece zengin bir potansiyele sahip olmasına rağmen (coğrafi, tarihi, kültürel v.b) ülkemizde turizm gelişmiş değildir ve turizm olgusunun gelişimi son derece yenidir. Bazı verilerle bu durumu ortaya koymak mümkündür. Örneğin 1989 yılı itibariyle milli gelir içinde turizmin payı % 2.9 civarındadır. Bu rakam İtalya'da % 5.1, İspanyada % 4.7 civarındadır. 1989 yılı itibariyle 140.364 işletme belgeli yatağa sahip olan Türkiye'ye karşın İspanya'da 1 milyon, İtalya'da 1.5 milyon yatak kapasitesi mevcuttur. 1990 yılında 5.4 milyon turistin geldiği Türkiye'ye karşın İtalya'ya 52 milyon, Yunanistan'a 7.5 milyon civarında turist gelmiştir. Gelir açısından baktığımız zaman 1987 yılında 1.721.100 $ gelirimize karşın aynı yıl İtalya 12.160.600 $, İspanya 14.780.400 $ gelir elde etmişlerdir. (Başol, 1992) Yukarıdaki bazı verilerdede görüldüğü gibi ülkemiz turizmi hak ettiği yerin çok gerisindedir. Gelişmeler ise yetersizdir.

Bu çalışmada hem ülke, hem bölge ve yöre ekonomisi açısından çok önemli yere sahip olan turizmin coğrafya açısından değerlendirmesi bir bölge bazında yapılmaya çalışılacaktır. Araştırma alanı olan "Dalaman - Fethiye Kıyı Kuşağı' ülkemizin turizmi açısından (deniz-güneş-doğa-tarih) en gelişmiş sahası olan İzmir-Antalya kıyı bölgesinde yeralan ve bu kuşağın bütünlüğünü bozmayan, kıyı bölgesinin genel turizm özelliklerini bünyesinde toplayan bir alan konumundadır. Ayrıca bazı özellikleri ile sadece bölge ve ülke ölçüsünde değil, tüm dünyada ilgi uyandıran bir sahadır. Ancak potansiyeline karşın henüz istenilen seviyesinin çok altında bir turizm yapısına sahip olan Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında turizmin coğrafi temellerini, coğrafyanın turizme etkilerini, turizmde coğrafi yapıyı, sorunlarını ve çözüm önerilerinin ele alındığı bu çalışmada önce sahanın coğrafi özelliklerini özet olarak verildikten sonra, turizm coğrafyası açısından değerlendirmesini yapıp mevcut durumu ortaya koymayı varsa sorunlarını ve bu sorunlara karşı çözüm önerilerini ortaya koyup ve geleceğe yönelik önerilerin belirtilmesi yolu seçilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
DALAMAN - FETHİYE KIYI KUŞAĞININ GENEL COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

1. COĞRAFİ KONUMU:

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağı, Türkiye'nin Akdeniz ve Ege Coğrafi bölgelerinin kesişim alanında yer alan Muğla ilinin Ortaca, Dalaman ve Fethiye ilçelerinin kıyı sahalarını kapsamaktadır. Araştırma sahasının batı sınırı Dalaman ve Ortaca ilçelerinin yeraldığı Dalaman alüvyal ovasının batısında birdenbire yükselen ve kuzey-güney doğrultusunda uzanan yüksek sahanın su bölümü çizgisi ile belirlenmiştir. Kuzeybatıda Ortaca ilçe merkezinin kuzeyinde yeralan yüksek dağlık sahadan kesilen sınır önce Dalaman Çayı'nın Dalaman ovasına çıktığı sahaya kadar kabaca batı-doğu doğrultusunda uzanır. Buradan itibaren kuzeybatı-güneydoğu yönünde devam ederek İnlice köyü kuzeyinde yeralan dağlık sahadan itibaren kabaca batı-doğu yönünü alır ve Yeşilüzümlü tektonik-karstik ovasının kuzeydoğusunda yer alan Geyrandağ kütlesinin kuzeyine kadar devam eder. Buraya kadar olan sınır kabaca sularını Fethiye körfezi ve Dalaman ovası ile Akdenize boşaltan havza sınırı esas alınarak, su bölümü çizgileri dikkate alınmıştır. Geyrandağı kuzeyinden başlayan doğu sınırı kuzey-güney doğrultusunda devam ederek, Yeşilüzümlü ovası ve Fethiye ovası doğusundan geçip Babadağ (1968 m) kütlesi doğusundan Akdeniz'e ulaşır.Doğu sınırı Fethiye ovası doğusuna kadar su bölümü hattı esas alınarak belirlenmişken buradan itibaren güneye doğru pafta sınırları esas alınmıştır. Araştırma sahasının güney kısmı Akdeniz ile sınırlanmıştır. Ayrıca Fethiye körfezi ve çevresinde yer alan adalar da araştırma alanına girmektedir. (Şekil 1,2) Araştırma sahasında Fethiye, Dalaman ve Ortaca ilçe merkezleri ile bunlara bağlı kasaba ve köyler yer almaktadır. (Şekil 2.)

2. GENEL FİZİKİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ:

2.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikleri:

Akdeniz coğrafi bölgesinin hemen tamamını işgal eden Toros orojenik kuşağının batı kısmında yer alan Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında Paleozoyik formasyonlar mevcut olmayıp, hemen tamamına yakın kısmı Mesozoyik döneme ait kireçtaşı ve Peridodit-serpantin formasyonlar ile örtülüdür. Bu formasyonlar Toros orojenik kuşağı genelinde olduğu gibi bölgeyi işgal eden Mesozoik Tetis denizi içinde gerek deniz tabanı yayılması ile meydana gelen mağmatik faaliyetler ve gerekse derin kısımlarda çökelen kireçtaşı formasyonlarından oluşmuştur.

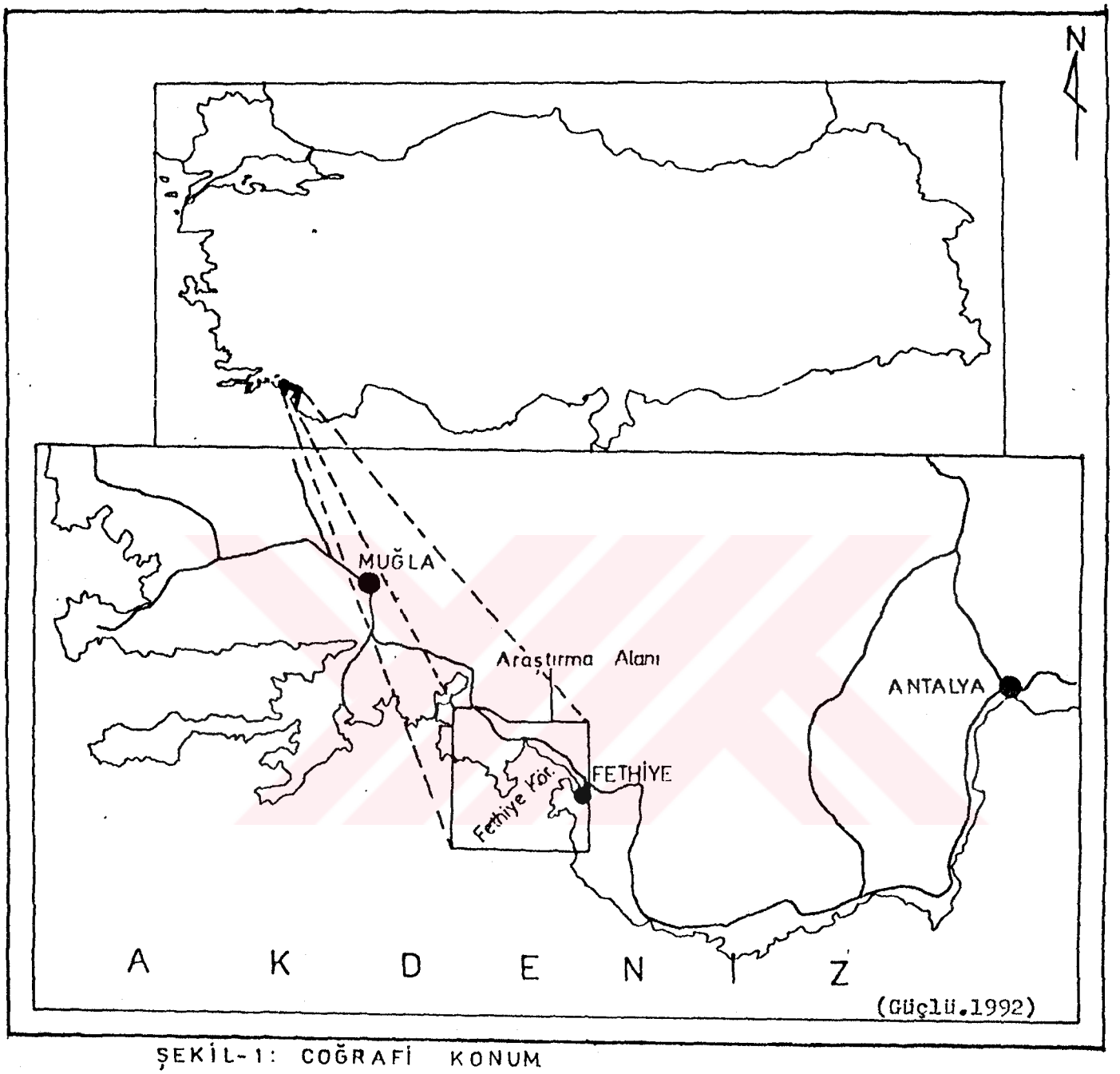

ŞEKİL-1: COĞRAFİ KONUM

İlk Alpin tektonik hareketler ile su yüzüne çıkan, Tersiyer'in Eosen döneminde sınırlı bir denizel işgale uğrayan (Eosenfliş formasyonu) Oligosenden itibaren tamamen kara haline geçen sahada Miosen'den itibaren dikey tektonik hareketlerin etkin olduğu ve Oligosen'den itibaren başlayan yoğun aşınım sonucu alçalan sahanın Kuvaterner başlarından itibaren topyekün olarak yükseldiği yükselme ile şiddetlenen aşınım sonucu artan alüvyon miktarına paralel olarak çöken alanların fazla doldurulduğu ve alüvyal ovaların oluşturulduğu tesbit edilmiştir. (Fethiye ve Dalaman ovaları). Ayrıca yine Kuvaternerde dikey yönlü tektonik hareketlerin yanı sıra karstlaş-manında etkisiyle tektonik-karstik polyeler oluştuğu tesbit edilmiştir. (Kaya Ovası ve Yeşil Üzümlü Ovası.) (Bakınız Şekil, 3-4) Jeolojik yapı ve şekillenme ile jeomorfolojik şekillenme birbirine paralellik göstermektedir. Dalaman-Fethiye kıyı kuşağı başta aktif tektonik yapısı ve flüvyal (akarsu) aşındırmasının tektonik hareketlerin arkasından arazi üzerinde çok etkili olması flüvyal etkenlerle arazinin şiddetli olarak yarılması- parçalanması, tektonik hareketlerden kaynaklanan çökmeler, kireçtaşı alanlarındaki karstlaşma süreçleri ile oldukça arızalı bir görünüş almıştır. (Atalay, 1987).

Genel olarak geniş bir plato ve aşınım yüzeyleri alanından ibaret olan sahada Babadağ (1968 m), Geyrandağ ve çevresi dağlık alanları oluşturur. Kireç taşlarından oluşan bu sahalar birçok karstik şeklide bünyesinde barındırmaktadırlar. Plato ve aşım yüzeyleri alanı ise bu sahanın Oligosen'den Kuvaternere kadar olan zamanda şiddetli olarak aşındırılıp tesviye edildikten sonra, Kuvaterner başlarında dikey tektonik hareketlerle yükselmesi ile akarsuların yataklarını hızlı olarak kazmalarından oluşmuştur. Miosenden itibaren başlayan ve Kuvaterner döneminde ise hız kazanan dikey tektonik hareketler aynı zamanda bu alanda gördüğümüz ovalık alanların, körfezin ve çok girintili-çıkıntılı kıyı yapısının oluşmasını sağlamıştır.

Dağlık alanlar,platolor ve aşınım yüzeyleri ile ovalık alanlar olarak belirlenen üç büyük morfolojik ünitenin yanında bu alanda dikkati çeken diğer morfolojik üniteler yukarıda da belirtildiği gibi son derece girintili-çıkıntılı kıyı yapısı, körfez içindeki ve çevresindeki adalar olarak sıralanabilir.

Ovalara baktığımız zaman tektonizmanın eseri olan çökmeler sonucu çöken sahaların akarsular tarafından doldurulması ile oluşmuşlardır.Bu ovalardan Dalaman alüvyal ovası kuzey-güney yönünde yaklaşık 16 km, batı-doğu doğrultusunda 10 km olan bir dikdörtgene benzer. Ortasından Dalaman çayı geçmektedir. (Şekil 2,4) Ovanın kuzey kısımlarının çevresi peridodit-serpantin, güney kısımlarının çevresi kireçtaşı formasyonları ile örtülüdür.(Şekil 7. 2 kesit 3.). Batı kısımlarında adatepeler yer almaktadır.

(Şekil 3)-DALAMAN - FETHİYE KUŞAĞI JEOLOJİ HARITASI

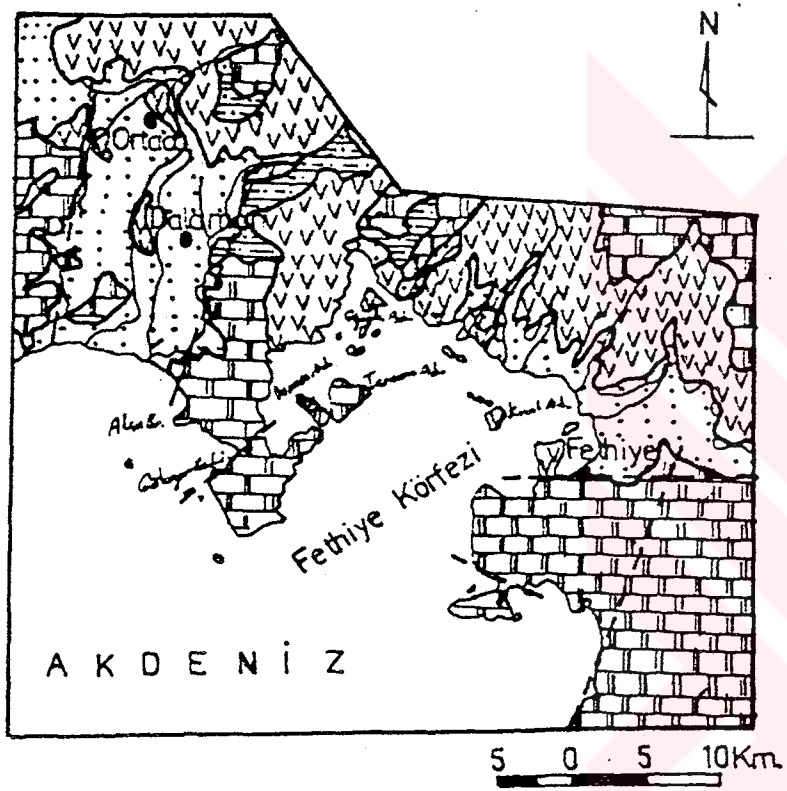

LEJAND

- Kireçtaşı(Mesozoyik).
- Peridodit-serpantin(Mesozoyik).
- Fliş (Eosen Tersiyer).
- Alüvyon(Kuvaterner).
- --- Fay.
- ——Formasyon sınırı.

Not: 1:500000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası Denizli Paftasına Göre Hazırlanmıştır. (E.N.Pamir,1966'dan)

Fethiye ovası Yanıklar köyünden-Esenköy'e kadar uzanan yaklaşık 18 km uzunlukta ve en geniş yeri 8 km olan bir ovadır. Faylarla çöken sahanın akarsular ve dereler tarafından doldurulması ile oluşmuştur. Ovanın çökme sonucu oluştuğuna kanıt olarak ova güneyinde Fethiye ilçe merkezinin güney kısmında uzanan W-E yönlü fay gösterilebilir.

Yeşilüzümlü ovası, Yeşilüzümlü kasabasının üzerinde yer aldığı NW-SE yönünde 4.5 km, SW-NE yönünde 3 km boyutlarında olan tektonik bir polyedir.

Kayaköy polye ovası Fethiye ilçe merkezi güneyindeki kireçtaşı kütlesi üzerinde tektonik-karstik süreçlerle açılmış ve üzerinde Kayaköy yerleşmesininde bulunduğu bir alandır. Bu geniş ovalık alanlar dışında Göcek ve İnlice'de küçük kıyı ovaları mevcuttur.

Araştırma alanında dayanımı fazla olan kireçtaşı sahalarında boğaz (Kanyon) tipi vadiler yaygınlık gösterirken -örnek olarak Göcek kuzeyindeki kireçtaşı kütlesindeki boğaz vadiler, Ortaca-Mergenli ve Karadonlar köyleri batısındaki kireçtaşı kütlesi üzerindeki kanyon vadiler- verilebilir. Peridodit-serpantin formasyonlarının yaygınlık gösterdiği alanlarda ise - V- şekilli vadiler yaygındır.

Kıyılara baktığımız zaman yukarıda da belirtildiği gibi yüksek falezli, alçak plajlı kıyıların ardışık olduğu çok girintili çıkıntılı bir kıyı yapısının mevcut olduğu görülmektedir. Bu tür kıyı yapısı "Menteşe tipi kıyılar" olarak ayrı bir kategoride yer alan ve dikey yönlü tektonik hareketler, Holosendeki deniz seviyesi değişmelerinin yanısıra litoloji (kayaç yapısı) ve dalga aşındırmasının sonucudur. (Erinç-Darkot, 1954'ten Atalay. 1987)

Dalaman alüvyal ovası kıyıları, Göcek, İnlice, Küçük Kargı ve Fethiye ovası kıyılar ile Ölüdeniz-Belcekız sahasındaki kıyılar alçak plajlı kıyı özelliğindedir. Bunlar dışındaki sahalarda faylı-falezli yüksek kıyı tipi hakimdir. (Bakınız genelleştirilmiş yerşekilleri haritası)

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağındaki önemli bir morfolojik unsurda adalardır. Bölgenin dikey yönlü tektonik hareketlerle çökmesi sonucu deniz seviyesinin üzerinde yer alan yükseltilerden oluşan adalar Fethiye körfezi çavresinde yaygındır. Adaların bir kısmı peridodit -serpantin formasyonlardan oluşmuş olmasına rağmen diğer adalar kireçtaşı formasyonlarından oluşmuştur. Bu adalara baktığımızda Fethiye körfezinden itibaren Zeytin Ad (Şövalye Adası) , Kızıl Ad, Deliklitaş Ad, Tavşan Ad. Katrancık Ad, Göcek Ad, Yassıca Ad. Tersane Ad, Domuz Ad. Ölüdeniz çevresinde Balaban Ad, Gemiler Ad, Karacaören Ad, Dalaman Ovası açıklarında Nar Ad ve Baba Ad ile Kapıdağ yarımadası güneyinde Peksimet Adası yer alır (Bakınız Topoğrafya Haritası).

Son olarak Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında kireçtaşı formasyonlarının yaygın olduğu sahalarda yaygınlık gösteren karstik şekillere değinilecektir. Bilindiği gibi kartlaşma, CO_2'li suların etkisi ile eriyen kireçtaşları üzerinde erimeden, kireçli suların buharlaşması ile de kirecin tekrar birikmesi sonucu oluşan birikmeden ibaret birtakım şekiller oluşmaktadır. Buna karstlaşma denilmektedir (Atalay, 1987). Araştırma alanında lapyalar (kireçtaşlarının çatlaklar ve zayıf zonları boyunca gelişme gösterirler) oldukça yaygındır. Küçük karstik deprasyonlara Kapıdağ yarımadası üzerinde rastlanılmaktadır. Yine kireçtaşları üzerinde erimeden oluşan şekillerden olan İnler'de Ortaca-Karadonlar köyü civarında, Balaban Ada çevresinde, Fethiye ilçesi güneyindeki sahada oldukça yaygındır. (3) En büyük karstik şekillerden olan polyelerde yukarıda belirtildiği gibi Yeşilüzümlü ve Kayaköy polyeleridir. Bölgede yeterli araştırma yapılmadığı için özellikle mağaralar yeterince bilinmemektedir.

Bölgenin jeolojik ve jeomorfolojik yapısında yukar da da belirtildiği gibi aktif tektonizmanın etkisi çok büyüktür. Burada Dalaman ovasını doğudan ve batıdan sınırlayan N-S yönlü, Fethiye ovası güneyinde yer alan W-E yönlü faylar ile bunlar yanındaki diğer tali faylar, tarihi devirlerde de aralıklarla meydana gelen ve en son 1957 yılında Fethiye ilçesinin tamamen yıkılmasına sebep olan depremler bölgenin ne kadar aktif bir tektonik yapıya sahip olduğunu ortaya koymaktadır. I. derece deprem bölgesi içinde yer alan bu bölgede özellikle yapılaşmanın bu durum dikkate alınarak yapılması gerekir. (Tuncel, Göçmen. 1972)

2.2. Hidrografik Özellikler:

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında akarsulara baktığımız zaman en büyük ve önemli akarsu aynı zamanda Ege ve Akdeniz coğrafi bölgelerini sınırlayan Dalaman Çayı'dır. Günümüzden 2-3 bin yıl önce Köyceğiz gölüne dökülürken günümüzde kendi adıyla anılan ovadan denize dökülen Akdeniz iklimine bağlı olarak yağışlı mevsimde (kış) bol su geçiren, yaz döneminde ise çok az su geçiren bir akarsudur. (Tuncel, Göçmen 1972)

Diğer akarsular da mevsimlik akış gösterir. Bunları sırayla Dalaman'dan Fethiye'ye doğru şöyle sıralayabiliriz. Tersakan D. (Dalaman çayına bağlanır), Gökböğüren D, K. Kargı D, Çayboğazı D, Değirmenboğazı D, Sinekli D, Çerçi D, Üzümlü D ve Karapınar D.sidir. Tersakan D hariç hepsi Fethiye körfezine dökülmektedir. Bu akarsulariçinde Çerçi D. çok fazla alüvyon getirmesi nedeniyle Fethiye iç körfezini tehdit etmektedir. Karapınar D. de bir fay kaynağından beslenmekte ve her zaman bol su taşımaktadır.

---

(3) Karstlaşma ve Karst topoğrafyası konusunda geniş bilgi için bakınız. Sırrı Erinç Jeomorfoloji II. (Genişletilmiş 2. Baskı) İ.Ü. Yayınları, No. 1628 İ.Ü. Coğ. Nst. Yay. No. 23 Ed. Fak. Mat. İstanbul. 1971 s, 31-53

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında Hidrografik özellikler içinde göller ve sulak alanlarda önemli yer tutar.En büyük gölü Dalaman ovası güneydoğusunda yer alan Kocagöldür. (Yeri için bakınız Şekil 2'ye). Kocagöl çevresinde, Ortaca-Sarıgerme civarında, Dalaman ovası kıyılarında ve ovanın muhtelif kesimlerinde yine özellikle sulak-bataklık göl alanları mevcuttur. Yine Fethiye ovası kıyılarında Çalış-Çayboğazı D. ağzı arasında bu tür alanlara rastlanmaktadır. Karapınar D. kaynağı çevreside bu tür sahalardan birisidir. Barındırdıkları bitki ve hayvan toplulukları ile özel ekosistemler olan bu alanlar bölgenin hidrografik özellikleri içinde önemli bir yere sahiptir.

2.3. İklim Özellikleri

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağı Akdeniz iklimi etkisi altındadır. Yazlar sıcak-kurak, kışlar ılık ve yağışlı karakterdeki bu iklim şartları bölgeyi etkileyen hava kütlelerini yıl içindeki hareketlerinin ve topoğrafik faktörlerin etkisi altındadır.

Orta kuşakta "batı rüzgarları"nın etki alanları içinde bulunan araştırma alanı kışın polar (kutbi) cephenin ve bu cephe boyunca doğan gezici (seyyar) siklonların etkisi altında kapalı, bulutlu ve yağışlı hava şartlarına ve düşük sıcaklıklara sahiptir. Akdeniz üzerinden sokulan cephelerde bu alanda yağışlara neden olmaktadır. (Atalay, 1987). Yaz döneminde ise araştırma sahasında polar cephenin kuzeye çekilmesinden dolayı maritim tropikal(mT) hava kütlesinin etkisi altına girmekte ve yağışsız bir dönem geçmektedir. Yüksek basınç haline gelen Akdeniz den iç kısımlara doğru olan hava akımı ise bu dönemde araştırma alanında fazla etkili olmamaktadır. Ancak nem oranının artmasına etkisi bulunmaktadır. Topoğrafya faktörleri içinde yer alan bakı, yükseklik, dağların uzanışı ve denizden uzaklıkta araştırma alanında iklim şartları üzerinde etkili olmaktadır.

Sıcaklık : Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında incelemeye esas tutulan Fethiye, Dalaman ve komşu Köyceğiz istasyonları verilerine göre yıllık ortalama sıcaklıklar 16-18°C arasında değişir. Fethiye, 16.1°C, Dalaman 17.9°C, Köyceğiz 18.0°C. Bu ısı değerleri Babadağ (1968 m) kütlesinde 6°C'ın altındadır. En yüksek ortalama sıcaklıklar Temmuz ayında görülmektedir. 25-28.5°C arasında seyreder. Fethiye 25.3°C, Dalaman 26.7°C, Köyceğiz 28.2°C, Babadağ zirveside 16°C civarında. (Şekil 5.1)

Araştırma alanında yer alan istasyonlardaki en yüksek sıcaklıklar ve yılları ise şöyledir. Fethiye 44.3°C 19.07.1973, Dalaman 48.5°C 19.07.1973, Köyceğiz 45.2°C 19.7. 1973

Görüldüğü üzere en yüksek sıcaklıklar Temmuz ayında kaydedilmiştir. 1973 yılı Temmuz ayı ise çok yüksek sıcaklıkların kaydedildiği bir ay olmuştur. Yaz mevsiminde şiddetli olarak ısınan araştırma alanında 25°C'ın üzerinde sıcaklıkların görüldüğü yaz günü ve 30°C'ın üzerinde sıcaklıkların görüldüğü tropikal gün sayıları ve oranları Tablo 1 de verilmiştir.

Tablo 1 : *Dalaman-Fethiye Kıyı Kuşağında Yer Alan İstasyonlardaki Yaz Günleri Ve Tropikal Günlerin Sayıları Ve Yıllık Oranları (% olarak)*

İSTASYON	Yaz Günleri Sayısı (25°C+)	Yıllık Oranı (%)	Tropikal Günler Sayısı (30°C+)	Yıllık Oranı (%)
FETHİYE	172	47.1	110.7	30.3
DALAMAN	171.9	47.1	104.3	28.6
KÖYCEĞİZ	178.1	48.8	122.6	36

Kaynak : *D.M.İ.G.M Ortalama Ekstrem Sıcaklık ve Yağış Değerleri 1984. Ankara. Verilerine Göre Tarafımdan Düzenlenmiştir.*

Şekil 5.1'de de görüldüğü gibi en düşük ortalama sıcaklıkların görüldüğü Ocak ayında sıcaklıklar kıyı kuşağında 8°C'ın altına düşmez. Fethiye 8.3°C, Dalaman 10.0°C, Köyceğiz 9.2°C, Babadağ (1968 m) Kütlesinde 0°C'ın altına düşer.

En düşük sıcaklık yine kıyı kesimlerde -7°C'ın altına düşmez. Araştırma sahasında kaydedilen en düşük sıcaklıklar ve yılları şöyledir Fethiye -6.6°C 19.01.1964, Dalaman -5.3°C 09.02.1976, Köyceğiz -7.0°C 19.01.1964. Sıcaklığın 0°C altına düştüğü günler olan "donlu günler" sayısıda 2-9 gün arasındadır. Fethiye 2,5 gün , Dalaman 4.0 gün, Köyceğiz 8.4 gün.

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında termik rejim tipi Subtropikal (Akdeniz) termik rejim tipidir.Çünkü dört ayın ortalama sıcaklığı 20°C'ın üzerindedir ve kendini şiddetli olarak hissettiren kış mevsimi mevcut değildir.

(Şekil-5.1) Fethiye ve Dalaman'da Yıllık Sıcaklık Dağılışı

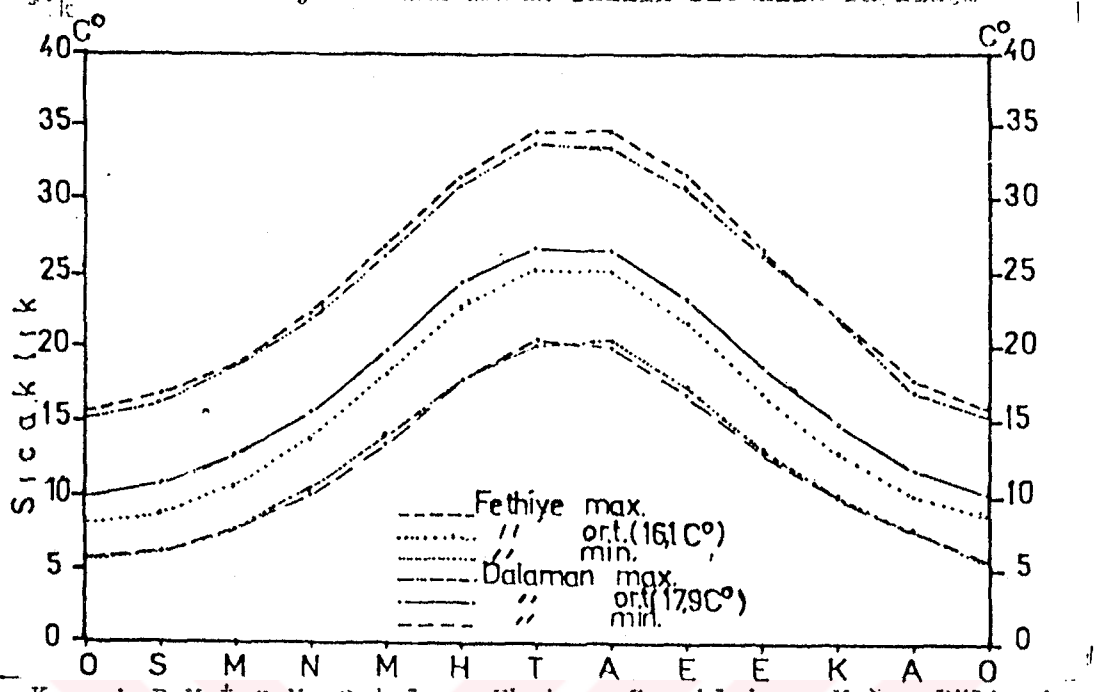

Kaynak: D.M.İ.G.M. Ortalama, Ekstrem Sıcaklık ve Yağış Bülteni ,1984'ten Alınan VEriler Doğrultusunda Hazırlanmıştır.

(Şekil-5.2) Fethiye ve Dalaman'da Yıllık Yağış Dağılışı

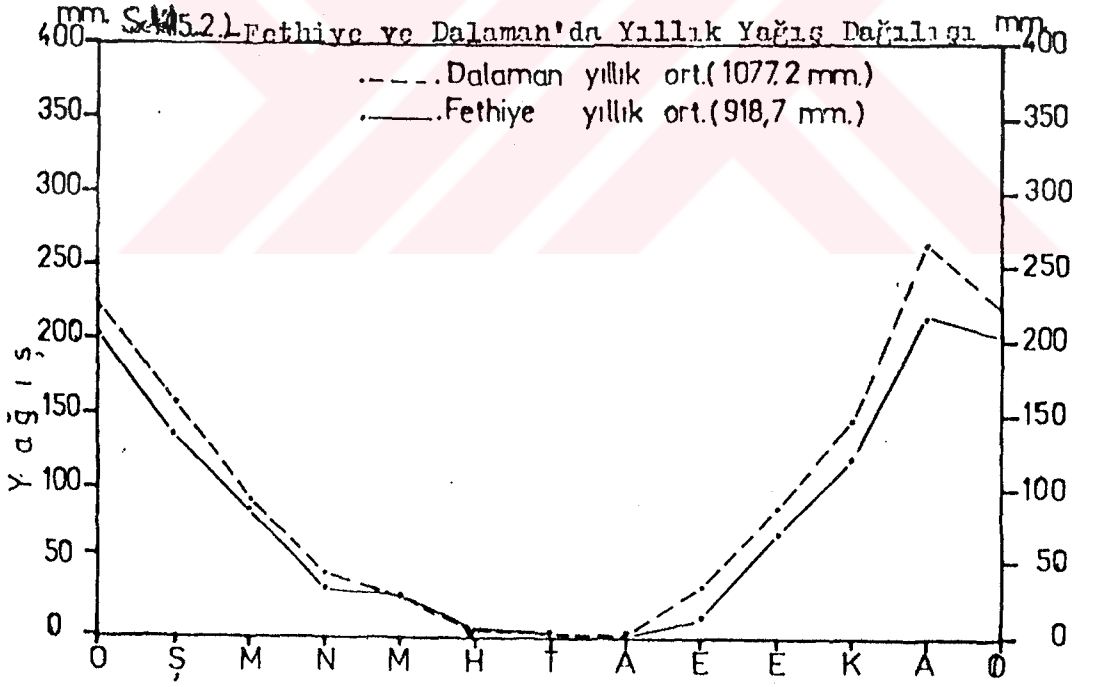

Kaynak: D.M.İ.G.M. Ortalama, Ekstrem Sıcaklık ve Yağış Bülteni ,1984'ten Alınan Veriler Doğrultusunda Hazırlanmıştır.

Yağış:

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında ortalama yağış 900-1100 mm arasındadır. Fethiye 918.7, Dalaman 1077.2, Köyceğiz 1094.2 Bakı ve yükseltiye göre bu değerler değişmektedir. Araştırma alanında yağışın miktarının yarıdan fazlası kış mevsiminde yer almaktadır. Kış mevsimini sonbahar ve ilkbahar izler. Aynı zamanda turizm mevsimine rasgelen yaz aylarında ise yağış yok denecek kadar azdır. (Yıllık oranı % 2'yi geçmez.) İstasyonlar itibariyle yağışların mevsimlere göre dağılışı şöyledir: (Kış, ilkbahar, yaz, sonbahar şeklinde % de oranlı) Fethiye 60.7, 16.0, 1.0, 22.2, Dalaman 60.1, 15.0, 0.6, 24.4, Köyceğiz 58.9, 17.0, 2.1, 22.1 (4).

Araştırma alanında Akdeniz yağış rejimi egemendir. Yağışlar frontal ve orografik karakterdedir. Şekil 5.2'de görüldüğü gibi yaz döneminde cephesel faaliyetler kesildiği için yağışlar çok azalmaktadır. Araştırma alanının alçak kısımlarında kar yağışı olmaz. Aynı zamanda kısa serpinti şeklindeki kar yağışlarının hem olasılığı az hemde yağan karın yerde kalma süresi çok kısadır. Ancak Babadağ (1968 m) gibi yüksek alanlara kış mevsiminde sıklıkla kar yağmakta ve uzun zaman yerde kalmaktadır (Babadağ'da 5-6 ay kalır.)

Nisbi Nem :

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında nisbi nem ort. %68-70 civarındadır. Fethiye %68 Dalaman %70. Akdeniz sahil kuşağında görülen nisbi nem değerlerinin oldukça üzerinde seyreden nisbi nem turizm sezonunda olumsuz yönde etkide bulunmaktadır. (Nisbi nemin sağlık ve deniz turizmi açısından değerlendirmesi bölüm II'de yapılacaktır.

Rüzgar : Rubinstein formülüne dayalı olarak yapılan rüzgar değerlendirmesine göre araştırma alanında yıllık hakim yön SW dir. Fethiye % 26.3 frekansla S45.2°W, Dalaman % 35.8 frekansla S19.4°W. (Şekil 6)

Topoğrafik faktörler ve siklonik faaliyetlere bağlı olarak hakim yönler Fethiye'de yıl içinde önemli ölçüde değişiklik gösterirken Dalaman'da sürekli SW'dır. Yaz mevsiminde de SW-NE yönlü hava haraketleri hakim yönün SW olmasını sağlamaktadır. (Şekil 6)

2.4. Biyocoğrafya Özellikleri:

2.4.1 Doğal Bitki Örtüsü

Araştırma alanı, Akdeniz bitki coğrafyası alanı içinde yer almaktadır. İklim, litoloji ve reliefteki küçük farklılıklara göre bitki örtüsü yatay ve dikey yönde değişiklikler göstermektedir.

(4) Köyceğiz istasyonu araştırma alanı içinde yer almamasına karşın bölgeye olan yakınlığı ve karşılaştırmada güvenilir olduğu için değerlendirmeye alınmıştır.

(Şekil-6):Fethiye ve Dalamanda Egemen Rüzgar Yönleri ve Frekansları (%)

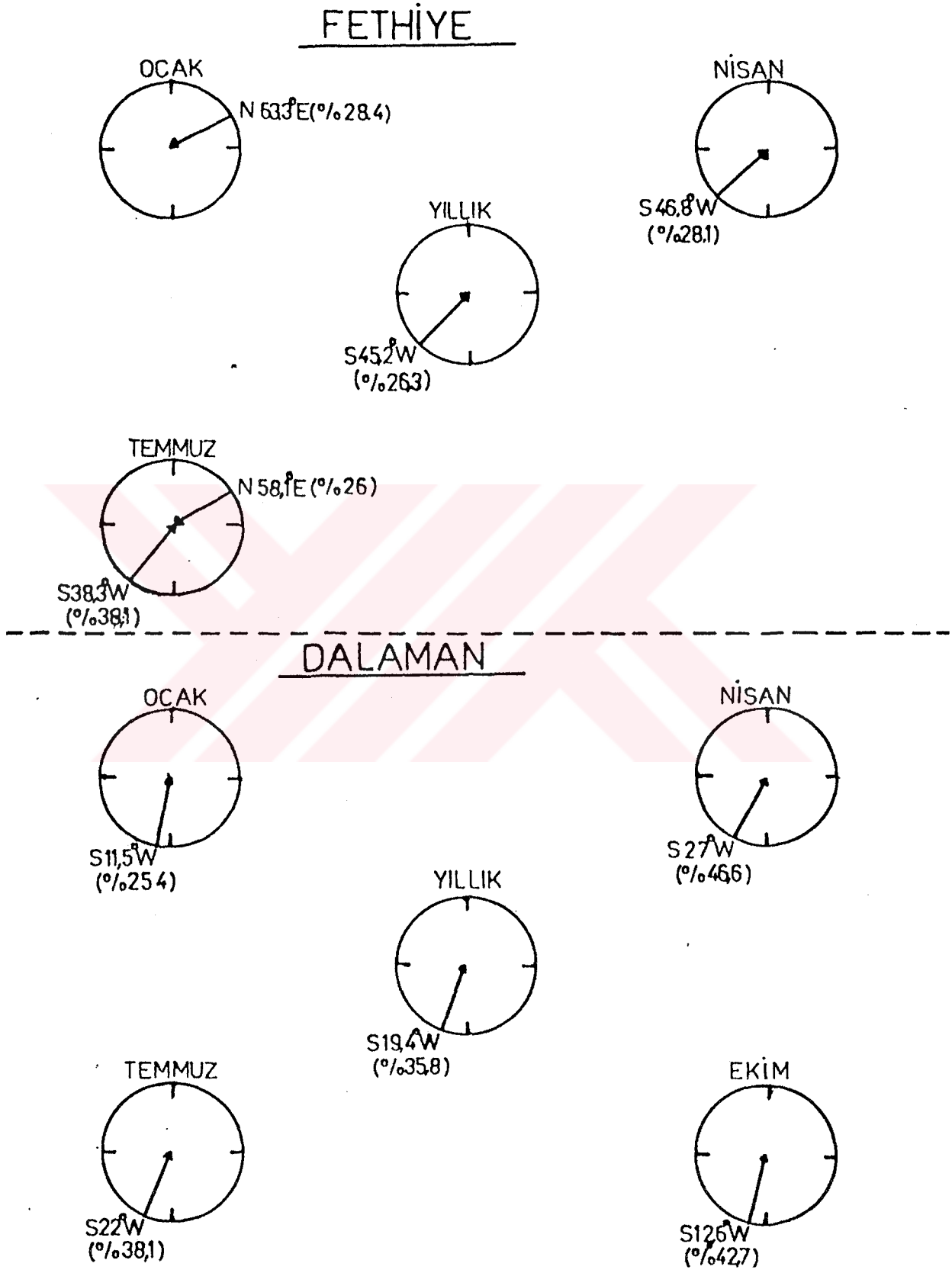

Kaynak: D.M.İ, G.M. Yıllık Rüzgar Verileri Doğrultusunda Tarafımdan Düzenlenmiştir.

Doğal yapıda kızılçam toplulukları ile kaplı olması gereken alanlarda kızılçamların değişik yollarla şiddetli olarak tahrip olması nedeniyle araştırma sahasında maki denilen yaz-kış yaprağını dökmeyen, içinde zengin türler barındıran meşin yapraklı çalı topluluğu olarak nitelenen bitki toplulukları oldukça yaygındır. 0 - 700, 750 m'ye kadar çıkan alanlarda yoğun olarak görülen maki toplulukları içinde kermez meşesi (Quercus Coccifera), Sandal (Arbutus Andrachne), keçi boynuzu (Ceratonia Siliqua), keçiboğan (Calicotome Villosa), defne (Laurus Nobilis), mersin (Myrtus Communis), zeytin (Olea Europea), sakız (Pistacia Lentiscus), menengiç (Pistacia Terebinthus). zakkum (Nerium Oleander), hayıt (Vitex agnus Castus), tesbih (Styrax Officinalis) ve pırnal meşesi (Q, ilex) oldukça yaygındır. Butürler bakı, litoloji v.b şartlara göre yayılış göstermektedir. Bu formasyonlar kireçtaşı alanlarında daha çok yayılış göstermektedirler.Bunların yanında akarsu boylarında ve vadiler içinde aynı zamanda bulundukları alana çekicilik katan çınar (Platanus Orientalis) ağaçlarıda sayılabilir.

Maki örtüsünün tahrip edildiği alanlara dikenli ve diz boyu olan ve frigana-garig denilen bitki topluluğu gelir. Özellikle peridotit- serpantin kütlesinde dahada yaygındır. Abdest bozan (Sarcopoterium Sipinosum), Laden türleri (Cistuslar), kekik türleri (Thymuslar) Sideritisler, Salvialar bu türler içinde yer alır. (Şekil 7.1 ve 7.2). (Atalay, 1983)

Araştırma sahasında doğal klimatik bitki topluluğu olan ve en geniş alan kaplayan bitki topluluğu Kızılçam ormanlarıdır. 1600-1700 m'ye kadar çıkmaktadır.Çoğunlukla saf ormanlar durumundadır. Tahrip oldukları alanlarda maki ve gariglerle bir arada bulunurlar. Kireçtaşı kütleleri üzerinde daha iyi gelişim gösterir. Peridodit - serpantin formasyonlar ise aşırı bazik olmaları dolayısıyla zehirli etkide bulundukları için bu alanlarda iyi gelişim gösteremezler. Çoğunlukla kıyıda deniz ile kucaklaşmış görüntüleri, havayı temizleme gibi özellikleri ile bölgenin çekiciliğini artıran bu ağaçlar yangın ve kaçak kesimler nedeni ile yoğun tehdit altındadır. Araştırma alanında sadece Babadağ (1968 m) kütlesinde yer alan ve Toroslardakı en batı yayılış alanınınBabadağ kütlesi olduğu önemli bir orman ağacıda Sedir'dir. İbre (iğne) yapraklı olan bu ağaç bu alanda topluluk oluşturmuştur. 1400-1800 m arasında yayılış gösterir. (Atalay, 1987) (Şekil 7.1 Kesit 2) Babadağ kütlesi üzerinde karların erimesi ile yeşeren subalpın ot topluluğu yer alır. Bölgedeki endemik(5) türlere baktığımız zaman araştırma alanı ülkemizde yer alan 3000-4000 endemik türden 200-300 arasındaki bir kısmını barındıran sahanın içinde yer alır. Çoğu henüz tam olarak bilinmeyen bu türler içinde en önemlisi Sığla ağacıdır (Liquidambar orientalis). Bir Tersiyer endemiğidir Küçük Kargı piknik yeri, Küçük Kargı D.vadisi, İnlice ve Göcek

(5) Endemik bitki dünyanın sadece belli bir yerinde bulunan bitki türüne denir.

(Şekil-7.1) Fethiye Ovası Güneyinde Litoloji-Bitki Örtüsü Profilleri

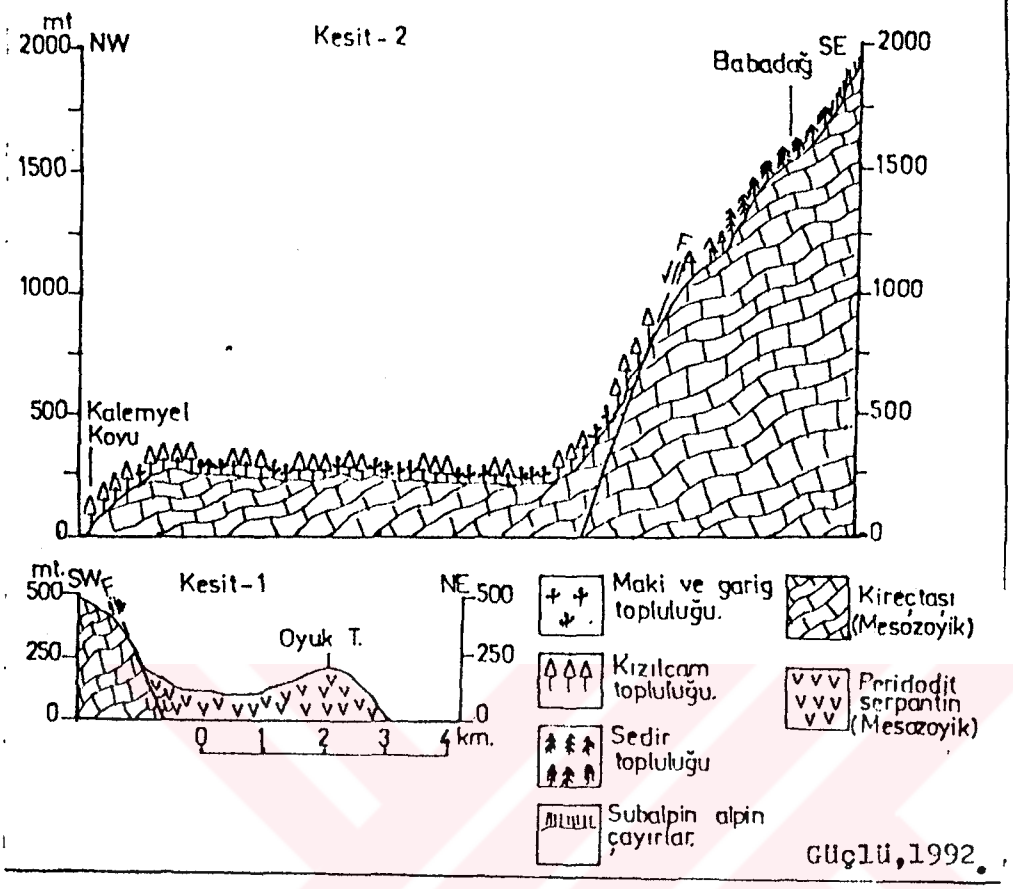

(Şekil-7.2) Dalaman-Fethiye Kıyı Kuşağında Litoloji-Bitki Örtüsü Profilleri

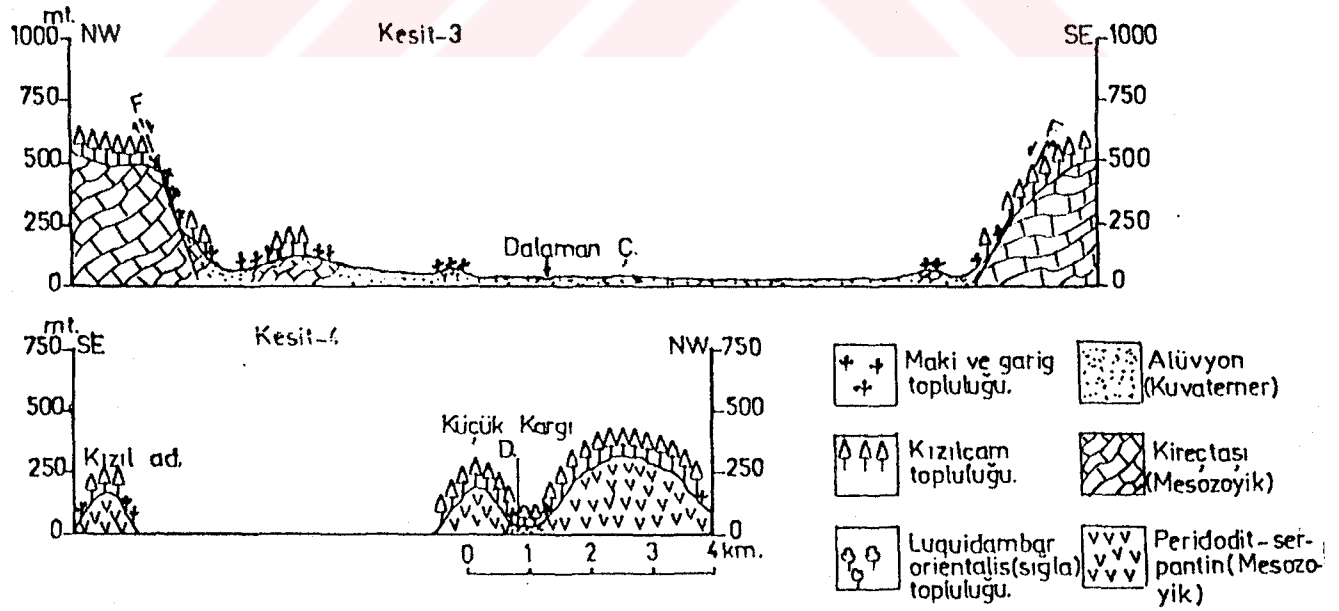

Kaynak: Şekil-7.1 ve 7.2 1:100.000. Ölçekli Topoğrafya Haritasına Göre Hazırlanmıştır.

(Not: Kesitlerin yerleri için bakınız topoğrafya haritasına.)

civarı vadi tabanları, Tersakan D.vadisi, Dalaman N ve NE'sında yaygındır. Bu tür yanında sideritis ve salvia türleride önemli endemik türlerdir.(Atalay,1991) .

2.4.2. Doğal Hayvan Toplulukları

Doğal ortamın bir elemanı ve parçası olan hayvanlar bulundukları ortamlara göre çeşitlilik gösterir. Gerek sulak ortamlar (dere, akarsu, göl, bataklık vb.) ve gerekse orman ve çalılık alanlardazengin ve çeşitli hayvan türleri mevcuttur. Bölge kıyısında denizel ortamlarda köpek balığı, çipura, lüfer, kefal gibi çeşitli balık türleri ve ahtopot başta olmak üzere zengin deniz hayvanları bulunur. Kurbağa (amphibia) ve sürüngen (reptilia) türleride araştırma alanında sıklıkla rastlanan türlerdir. Deniz kaplumbağaları içinde yer alan bölgenin hayvan toplulukları içinde önemli yere sahip olan ve son yıllarda bölgeyi sıklıkla gündeme getiren Caretta caretta türü deniz kaplumbağaları önemlidir. Dalyan, Dalaman ovası kıyıları, Çalış (Fethiye) çevresinde üreme ortamları mevcuttur. Körfez içindeki adalarda çok çeşitli hayvan türlerini barındırmaktadırlar.

Kuş türlerinden ötücüler, ağaçkakanlar, yırtıcılar bölgede oldukça yaygındır. Mevsimlik kuş türleri yanında keklik, yaban güvercini gibi türlerde özellikle av turizmi açısından önemli türlerdir. Yine memeliler grubundan av hayvanı olan yaban domuzu, dağ keçisi, tavşan ve diğer memeli türleride bölgede oldukça önemli ve yaygındır. Ancak tüm bu hayvan türleri, tehdit altında bulunmaktadır.

3. GENEL BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3.1. Nüfus

Yaklaşık 1100 Km2'lik alanı kaplayan Dalaman - Fethiye kıyı kuşağındaki nüfus 1990 genel nüfus sayımına göre yaklaşık 98.000 dir. Bu nüfus miktarı 1990 yılı Muğla toplam nüfusunun %17.4'ünü kapsar. Mutlak nüfus yoğunluğu yine aynı yıl '89'dur. Bu rakam Muğla için 42, Türkiye için 70'dir. Yoğunluğun yüksek olması yerleşmeye uygun alanların fazla olması ve nüfusun bu alanlarda toplanmasındandır. Yoğunluk ovalık alanlarda çok daha fazladır. Nüfusun dağılışında reliefin etkisi oldukça fazladır. Nüfus bölgede çoğunlukla yerleşme ve tarımsal faaliyetlere uygun ovalık alanlarda toplanmıştır. Dalaman ovası, Fethiye ovası, Y. Üzümlü ve Kayaköy ovaları bu alanları oluşturmaktadır. Bu alanlar yüksek tarımsal potansiyeli nedeniyle yoğun nüfus barındırmaktadır. Dağlık ve yüksek alanlara doğru yaşamaya ve yerleşmeye uygun alanların azalması nedeniyle nüfus miktarı ve yoğunluğu düşmektedir.

1990 sayımına göre Dalaman - Fethiye kıyı kuşağındaki toplam nüfusun (98.000) 53.000'i (%54'ü) Dalaman, Fethiye ve Ortaca ilçe merkezlerinde (Şehirsel alanlarda) yaşamaktadır. Bu oran Muğla ili için %33.1'dir. Kentsel alanlar Fethiye (25.783), Dalaman (15,025), ve Ortaca'dır (12,109). 1990 sayımına göre Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı nüfusunun %46'sı (45.000) kırsal nüfustan oluşmaktadır. Bu nüfus da yaşamaya - yerleşmeye uygun olan kırsal alanlarda toplanmıştır. Nüfusu 0-500 arası olan 7, 500-1000 civarı 9, 1000-5000 arası 10 kırsal yerleşim ünitesi mevcuttur. Ayrıca Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında özellikle kırsal ve kentsel nüfus turizm mevsiminde oldukça artmaktadır. (Kayaköy, Hisarönü köylerinde olduğu gibi)

Türkiye genelinde de oldugu gibi faal nüfus olarak kabul edilen 12+yaş veya daha sınırlı olarak 15-65 yaş nüfusu genel nüfus içinde büyük bir orana sahiptir. Çalışan nüfusun büyük kısmı tarımsal faaliyetlerde istihdam edilmektedir. Bölgenin yoğun tarımsal potansiyeli bu yapıda esas etkendir. Nüfusun çok az kısmı Seka Dalaman Kağıt Fab. Etibank krom arama ve işletme birimleri gibi alanlarda istihdam edilmektedir.Diğer taraftan turizm sektöründe çalışan nüfus oldukça azdır. Bu sahada turizm mevsimlik olarak ikinci bir faaliyet alanı konumundadır.

3.2 Yerleşme

Araştırma alanında hakim yerleşme tipi "toplu yerleşmedir". Bu yerleşmeler genellikle ovalık alanlarda ve bu ovalık alanların kıyı kesimlerinde yer almaktadır. Özellikle kırsal alanlarda bir cami, kahvehane veya dükkanların bulunduğu bir merkez çevresinde veya deniz kıyısında kıyı boyunca gelişim gösteren yerleşmeler mevcuttur. (İncirköy, Y. Üzümlü, Göcek bu yerleşmelere güzel örneklerdir.). Yerleşmelerin diğer bir özelliği yol boyu yerleşmelerin fazlalığıdır. Özellikle Fethiye-Muğla karayolu boyunda olduğu gibi.

Araştırma alanında kırsal yerleşmelerdeki geleneksel konut tipleri giderek ortadan kalkmaktadır. Ancak altı hayvan barınağı üstü ev olarak kullanılan genellikle taş ve ahşap malzemenin bir arada kullanıldığı iki katlı geleneksel konut tiplerine hala rastlanmaktadır. (Y. Üzümlü, İncirköy, Kayaköy vb). Dalaman ovası üzerinde bazı köy yerleşmelerinde inşaatta kerpiç malzemede kullanılmaktadır. Ancak yukarıda belirtildiği gibi geleneksel yapı tipleri yerini birbirinin kopyesi olan betonarme ve herhangi bir mimari estetiği olmayan yapı tiplerine terketmektedir. Fethiye, Dalaman ve Ortaca'da görülen kentsel düzen içindeki eski yapılar giderek ortadan kalkmakta ve plansız bir gelişim görülmektedir.Yerleşmeler kuruldukları alanlardan ovalara (tarımsal alanlara) doğru bir gelişme göstermektedirler. Birinci derecede deprem alanı içinde bu-

lunan araştırma alanında bu durum dikkate alınmadan yürütülen bir yapılaşma görülmektedir.1957 depremiyle tamamen yıkılan ve belli bir plana göre yeniden inşa edilen Fethiye'de bugün deprem konutlarının bile bozularak çok katlı ve betonarme yapılaşmanın yaygınlaştığı görülmektedir.

4. EKONOMİK COĞRAFİ ÖZELLİKLERİ

4.1. Tarım, Hayvancılık ve Su Ürünleri

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı sahip olduğu geniş ve verimli tarımsal alanları ve çok uygun iklim koşulları nedeniyle çok çeşitli tarımsal ürünlerin üretiminin yapıldığı bir sahasıdır. Halkın büyük kısmıda tarım alanında istihdam edilmektedir. Üretilen ürünlere baktığımız zaman Dalaman ovasında pamuk, susam, sebze, turunçgiller, kavun, karpuz, Fethiye ovasında başta serada ve açık alanda olmak üzere sebze (en fazla domates), susam, turunçgiller, Göcek ve İnlice kıyı ovalarında turunçgiller, Yeşil Üzümlü ovasında tütün, üzüm, sebze, meyve, buğday, Kaya ovasında tütün,. sebze, meyve başta olmak üzere tarımsal üretim gerçekleştirilmektedir. Makinalı tarım yoğundur. Dalamanda kurulan Devlet Üretme Çiftliği bölge tarım ve hayvancılığına hizmet eden önemli bir kurumdur. Mısır Hidivleriden Abbas Hilmi Paşa'nın arazisi üzerinde yer almaktadır (Tuncel-Göçmen, 1973).

Üretilen tarım ürünleri devlet ve özel şahıslarca bölge içi ve dışında pazarlanır. Sebze ise çoğunlukla bölgede bulunan haller vasıtasıyla pazarlanmaktadır. Zaman zaman kurulan halk pazarlarınında tarımsal ürünleri pazarlanmasında önemi büyüktür.

Araştırma alanında küçükbaş hayvancılık (kıl keçisi, koyun) yaygındır. Büyükbaş hayvancılık çoğunlukla besicilik şeklinde yapılmaktadır. Hayvancılık içinde sayılabilecek olan balıkçılık faaliyeti de bölgede önemlidir. Çipura, levrek, mezgit, kefal avlanan önemli balıklardır. Gelişmiş bir balıkçılık faaliyeti mevcut değildir. Arıcılıkta yine bölge hayvancılık faaliyeti içinde oldukça önemlidir. Çok zengin bitki varlığı nedeniyle arıcılık faaliyeti ve üretilen bal kalitesi oldukça iyi bir durumdadır. Özellikle çam balı yoğun olarak üretilir.

4.2 Madencilik

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında üretilen en önemli maden aynı zamanda ülkemiz ölçüsünde de önemli yere sahip olan kromdur. Peridodit-serpatin formasyonlarında bulunan krom bölgede geniş bir alana yayılmıştır. (Bkz, jeoloji haritası). Kromun işletilmesi Etibank ve özel şirketler tarafından yapılmaktadır. Üretilen krom Karagedikte kurulan bir tesiste öğütülüp krom kısmı ayrıştırıldıktan sonra yurtiçi ve dışına gönderilmektedir. Bölgenin muhtelif kısımlarında inşaatlar için taş üretimi yapılan taş ocakları da mevcuttur.

4.3 Sanayi

Bu bölgede sanayi gelişmiş değildir. Zengin hammadde kaynakları (tarımsal, ormancılık, madencilik) sahip olmasına karşın bölgede sanayi tesisi oldukça azdır. Seka-Dalaman kağıt fabrikası; bölgedeki en önemli sanayi kuruluşudur. Bölge ormanların değerlendirildiği bu tesis bölgede önemli bir istihdam yaratmaktadır. Tariş (Pamuk Tarım Satış Kooperatifi)'e ait olan Patlangıç (Fethiye) pamuk çırçır fab., yine Dalaman ve Fethiye'de bulunan özel çırçır fabrikaları, Etibank-Karagedik (Fethiye) krom ayrıştırma tesisiDalaman -Fethiye kıyı kuşağında yer alan diğer tesislerdir. Bunun dışında tamir ve bakıma yönelik çeşitli atelyeler özellikle kentsel alanlarda yer almaktadır.

4.4. Ticaret

Bölgede ticaret faaliyeti gelişme yolundadır. Özellikle üretilen tarım ve madencilik ürünleri bölge dışına gönderilmektedir. Tarım ürünleri Fethiye Dalaman ve Ortaca ilçe merkezlerinde kurulan hal pazarları vasıtasıyla bölge dışına gönderilmektedir. Zaman zaman kurulan halk pazarları ise bölge içi ticari faaliyetinin gelişmesinde oldukça önemlidir. Bölge dışından bölgeye ise çoğunlukla mamul madde ve tarımsal girdi maddelerigelmektedir.

4.5 Ulaşım

Karayolu Ulaşımı :

Karayolu ulaşımı, bir yörenin ekonomisi ve turizmi açısından oldukça önemlidir. Bölgede en yaygın ve gelişmiş ulaşım karayolu ulaşımıdır. Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında il karayolu ve diğer tali karayolu şebekesi mevcuttur. Muğla - Antalya il karayolu araştırma alanından geçer. Ortaca-Fethiye arasında yer alan bu yol bölgenin en gelişmiş karayoludur. Çoğu yerde oldukça dar ve bozuk zeminli olan bu karayolunda iyileştirme çalışmaları ise devam etmektedir. Fethiye - Denizli karayolunun Fethiye-İncirköy arasındaki kısmıda bölgede yer almaktadır. Yapım çalışmaları henüz tamamlanamayan bu karayolunun şu andaki bölge içi kısmı asfalttır. Bu yollar dışında bölge içindeki kırsal yerleşmelere, turizm merkezlerine ulaşımı sağlayan tali karayollarıda mevcuttur.

Genel olarak söylemek gerekirse Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında karayolu ulaşım sisteminin gelişmiş olduğu söylenemez. Ancak en yaygın ulaşım sistemidir.

Denizyolu Ulaşımı :

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı sahip olduğu korunaklı koy ve körfezleri nedeniyle uzun bir denizcilik tarihine sahiptir. Özellikle Fethiye körfezi oldukça korunaklı kıyı yapısı ve konum olarak Ege ile Akdenizi kontrol altında tutması nedeniyle tarih boyunca önemini muhafaza etmiştir. Likya, Karya Roma, Bizans, Menteşoğulları Beyliği, Selçuklu ve Osmanlı İmp. dönemlerinde bu önemini korumuştur. Fethiye körfezinde ve çevresinde görülen kalıntılar bu durumu kanıtlamaktadır (Rodos Şövalyelerince yapılmış olan Fethiye kalesi, Gemiler adası ve çevresi, Kleopatra hamamı, Tersane Ad. kalıntıları buna örnek olarak verilebilir).

Cumhuriyet döneminde Fethiye limanının yapılması ile özellikle ticaridenizcilikte gelişme görülmüştür. Fethiye Limanı ve Göcek'te yer alan iskeleden özellikle krom cevheri gönderilmektedir. Rıhtımlar turistik deniz taşıtlarınada hizmet vermektedir (Gemi, deniz otobüsü, yat vb). Çok korunaklı kıyı yapısı sayesinde özellikle son yıllarda yatçılık faaliyetleride artış göstermiştir (Yatçılık konusu ikinci bölümde ele alınacaktır). Fethiye Körfezi içinde bölge ihtiyacı için kurulmuş olan bir petrol limanıda mevcuttur.

Havayolu Ulaşımı :

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında son yıllarda hızlı bir gelişim gösteren havayolu ulaşımı Dalaman Havalimanının aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. (Yeri için bakınız şekil 2). Dalaman Havalimanı 1981 yılında hizmete girmiştir ve ülkemizdeki 5. büyük havalimanı özelliğindedir. Her türlü uçağın iniş kalkış yapabileceği bir piste sahip olan havalimanında faaliyette turizm sonunda yoğunlaşmakta, kış mevsimi ölü sezon şeklinde geçmektedir.

Charter adı verilen dolmuş uçak seferleri ile adını duyuran havalimanında kurulduğu yıldan itibaren gerek uçak ve gerekse yolcu trafiği hızlı bir gelişme göstermiştir. 1985-1990 dönemindeki duruma baktığımız zaman Türk ve yabancı yolcu tarfiğinin önemli bir artışa sahne olduğu dikkat çekmektedir. Tarifeli seferlerle gelen yolcu sayısının tarifesiz seferlerle gelenlerden fazla olduğu Tablo 2'den de açıkça görülmektedir.

Tablo 2 : *Dalaman Havalimanı İç Hat - Dış Hat Uçak Trafiği*
(Yolcu sayısı olarak 1985-1990)

Yıllar	TÜRK			YABANCI			TOPLAM			Diğer Sivil Uçaklar	
	Tarifeli	Tarifesiz	Toplam	Tarifeli	Tarifesiz	Toplam	Tarifeli	Tarifesiz	Toplam	Türk	Yabancı
1985	52.764	2.858	55.622	15.893	8.113	24.006	68.657	10.971	79.628	2.388	8.048
1986	53.473	3.849	57.322	17.108	9.040	26.148	70.581	12.889	83.470	2.170	8.911
1987	57.738	5.065	62.803	20.665	11.505	32.170	78.403	16.570	94.973	2.053	14.780
1988	70.366	9.352	79.718	27.319	16.832	44.151	97.685	26.184	123.869	2.465	10.998
1989	79.678	7.868	87.546	30.741	19.114	49.855	110.419	26.982	137.401	2.814	15.152
1990	86.939	10.406	97.345	32.646	24.483	57.129	119.583	34.889	154.474	3.120	15.664

Kaynak : *D.H.M.İ (Dalaman Havalimanı İstatistiki Verileri 1985-1990)*

(Dalaman Havalimanının bölge turizmindeki yeri ayrıntılı olarak bölüm 2 de incelenecektir.)

Haberleşme :

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında haberleşme imkanları oldukça iyi olarak nitelendirilebilir. Yurt içi ve dışına çeşitli haberleşme araçları ile ulaşmak mümkündür.

İKİNCİ BÖLÜM

DALAMAN - FETHİYE KIYI KUŞAĞININ TURİZM COĞRAFYASI AÇISINDAN DEĞERLENDİRMESİ

1. ÇEKİCİLİKLER :

1.1. DOĞAL ÇEKİCİLİKLER

1.1.1. İklim

Bilindiği gibi bir sahanın insan yaşamı ve faaliyetleri açısından durumu incelenirken ilk dikkate alınması gereken unsur o sahada ki iklim koşullarıdır. Sıcaklık, yağış, rüzgar v.b. hava olaylarının uzun yıllar boyunca gösterdiği ortalama durum olarak tanımlanabilecek olan iklim, özellikle bir sahanın turizm yapısında da çok etkilidir. Mevsimlere bağlı olarak iklim koşullarında görülen değişmeler o sahanın turizm karakterini ortaya koymakta, turizm sezonunu (mevsimini) tayin etmektedir. Kış turizmi, yaz turizmi, deniz turizmi v.b.

Ülkemiz kıtaların batı tarafında görülen Akdeniz iklim kuşağında yer almaktadır. Ancak bu genel durum bölgeler ve yöreler itibariyle farklılık göstermektedir (Atalay, 1992). Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı ülkemizde Akdeniz iklim bölgesi içinde yer almaktadır. Genel olarak Akdeniz iklim koşullarının egemen olduğu bu bölge içinde Dalaman - Fethiye kıyı kuşağının genel iklim koşulları birinci bölümde incelendiği için burada Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında iklim koşullarının sağlık ve deniz turizmi açısından değerlendirmesi yapılacaktır.

Bilindiği gibi turizm etkinlikleri zaman bakımından hemen her yerde belirli bir döneme o da özellikle yaz dönemine bağlı kalır (Olalı, 1968'den Koçman-Özgürel, 1991). Turizm etkinlikleri döneminin, başlangıç ve sona erme tarihleri ile uzunluğu o yerde hüküm süren iklim koşullarına göre değişir.

Akdeniz iklim koşullarının hüküm sürdüğü ve deniz-güneş turizminin egemen olduğu Ege kıyı bölgesi için yapılan bir araştırmanın sonuçlarına göre (Koçman-Özgürel 1991) turizm süresi kuzeyden-güneye doğru artmaktadır. Bu durum Dalaman - Fethiye kıyı kuşağındaki deniz turizmi süresi ile kanıtlanmakta ve Ege kıyı kuşağının güneyinde yer alan araştırma alanınının turizm sezonu açısından oldukça elverişli konumunu ortaya koymaktadır.

Uzun turizm sezonu içinde özellikle sağlık ve deniz turizmi açısından iklim koşullarının incelenmesi sıcaklık, oransal nem, yağış ve rüzgar unsurları çerçevesinde yapılacaktır. Çünkü tıp bilimi (klimatherapie) uzmanların belirlediği kurallara göre insan sağlığı açısından sıcaklık, oransal nem güneşlenme süresi ve rüzgar gibi iklim unsurlarının öngörülen eşik değerleri içinde bulunması ve olumluluk göstermesi gerekir (Ülker, 1988'den, Koçman-Özgürel 1991). İnsanın günlük yaşamında kendini rahat hissettiği ve rahat faaliyette bulunabileceği "rahatlık bölgesi" olarak tanımlanan dönemler (aralıklar) iklim unsurlarının birlikte etkilerini yansıtır.

Türkiye geneli için çalışmalarda insanın kendini rahat hissedebileceği effektif (gerçek) sıcaklık değerleri 16.7-24.7°C olarak hesaplanmıştır (Sungur, 1980). En uygun sıcaklık değerleri ise Gaffney'e dayanarak Hobbs'a göre 17-24.9°C olarak kabul edilmiştir (Hobbs, 1980'den, Koçman-Özgürel, 1991). Bunun yanında rüzgar hazının 6m/sn'den az ve nisbi (oransal) nem değerlerinin %30-70 arası olması gibi faktörlerde effektif sıcaklık değerleri ile birlikte önemlidir (Ülker, 1988).

Sıcaklık :

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında bulunan meteoroloji istasyonlarının verilerine göre yıllık ortalama sıcaklıklar 16.1°C (Fethiye) ile 18.2°C (Köyceğiz) arasında değişmekte olup yıllık amplitüd(6) değerleri 20°C'yi aşmamaktadır. En yüksek amplitüd değeri 19.0°C ile Köyceğiz'de, en düşük amplitüd değeri ise 16.7°C ile Dalaman'da görülmektedir. Bu durum Fethiye, Dalaman ve Köyceğiz'de kış mevsiminde sıcaklığın fazla düşmemesine yalnız yıllık amplitüdü en fazla olan Köyceğiz'de ise sıcaklığın yaz mevsiminde oldukça yüksek olmasına bağlıdır. Üç istasyonda da aylık ortalama sıcaklığın 8.3°C (Ocak-Fethiye) ila 28.2°C (Temmuz-Köyceğiz) arasında değiştiği değiştiği gözlenmektedir. Buna göre bölgede kış sıcaklıklarının fazla düşmediği (ılık mevsim) ancak yaz sıcaklıklarının yüksek olduğu görülmektedir.

Sıcaklığın yıllık dağılışına bakıldığında Şekil 5,1 ve Şekil 9'da da görüldüğü üzere Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında sıcaklıkların genel olarak Mayıs ayı içinde 20°C'i aştığı, Temmuz ve Ağustos aylarında ortalama maximumlardan sonra günlük ortalamaların azalmakta olduğu ve Eylül ayı sonu ve özellikle Köyceğiz'de Ekim ayı ortalarına kadar sıcaklık değerlerinin hep 20°C'ın üzerinde olduğu görülmektedir. Denizel etkiler ve tropikal kökenli hava kütlelerinin etkileri birlikte düşünülürse, araştırma sahasında iki istasyonda (Dalaman, Fethiye) aylık ortalama sıcaklığın 20°C'ın üzerine çıktı-ğı ayların dört (4), Köyceğiz istasyonunda ise beş (5) olduğu görülür. Buna göre birinci bölümde iklim kısmında da belirtildiği gibi araştırma alanı Akdeniz (Subtropikal) termik rejimi içine girer.

---

(6) Amplitüd : En yüksek ve düşük sıcaklıklar arasındaki fark.

Tablo 3'te de görüldüğü gibi egemen olan termik rejim tipinin sınırları içinde en uygun eşik değerlere göre (17-24.9°C) efektif sıcaklık süresi Köyceğiz'de 93 gün (24 Nisan - 10 Haziran ve 9 Eylül - 25 Ekim) olarak yılda iki dönem halinde. Fethiye'de 115 gün (8 Mayıs - 7 Temmuz ve 17 Ağustos - 14 Ekim) olarak yılda iki dönemlidir. Bu süreler Ege Bölgesi'nin önemli turizm merkezlerinden Marmaris'te 101 gün, Bodrum'da 120 gündür.

Tablo 3 : *Dalaman - Fethiye Kıyı Kuşağında İnsanın Kendini Rahat Hissedebileceği Effektif Sıcaklık Değerleri Ve Deniz Banyosu İçin Uygun Hava Ve Su Sıcakları İle Eşik Değerlere Göre Gün Sayısı Ve Yıllık Oranı (Marmaris ve Bodrum ile Karşılaştırmalı Olarak).*

İSTASYON	EFFEKTİF SICAKLIK DEĞERLERİ (17.0 - 24.9°C)						DENİZ BANYOSU İÇİN HAVA SIC. (20-28°C)		DENİZ BANOSU İÇİN SU SICAKLIKLARI			
	I. DÖNEM		II. DÖNEM		Yıllık Toplam Gün Sayısı	Yıllık O-ranı (%)	Başlama ve Son Bulma Tarihleri	Gün Sayısı ve Oranı (%)	22-28°C Ort. Eşik Değ. Göre	Gün Sayısı ve Oranı (%)	Ekstren Eşik Değer 18°-28°C	Gün Sayısı ve Oranı (%)
	Başlama ve Son Bul. Tar.	Gün Say	Başlama ve Son Bul. Tar.	Gün Say					Başlama ve Son Bul. Tar.		Başlama ve Son Bul. Tar.	
FETHİYE	8 Mayıs 7 Temmuz	57	17 Ağustos 14 Ekim	58	115	33.7	29 Mayıs 26 Eylül	121 33.2	16 Mayıs 4 Kasım	140 38.4	2 Nisan 16 Aralık	227 62.2
KÖYCEĞİZ	24 Nisan 10 Haziran	47	9 Eylül 25 Ekim	46	93	25.4	16 Mayıs 17 Ekim	147 40.3	-	-	-	-
MARMARİS	25 Nisan 12 Haziran	49	9 Eylül 30 Ekim	52	101	27.7	17 Mayıs 18 Ekim	155 42.5	18 Haziran 26 Ekim	131 36.0	29 Nisan 10 Aralık	226 61.9
BODRUM	23 Nisan 11 Haziran	50	7 Eylül 15 Kasım	70	120	32.9	9 Mayıs 13 Ekim	158 43.3	27 Haziran 9 Ekim	105 28.8	1 Mayıs 9 Aralık	224 61.0

Kaynak : *Fethiye, Köyceğiz'e Ait Veriler Tarafımdan Değerlendirilmiştir. Marmaris Ve Bodrum'a Ait Veriler İse KOÇMAN, ÖZGÜREL, 1991 İ.T.Ü. Meteoroloji Mühendisliği Bölümü. İkinci Ulusal Meteoroloji Kongresi (20-23 Mart 1991) Bildiriden Alınmıştır (S.10, Çizelge-1).*

Bu süre Köyceğiz'de yılın %25.4'ünü, Fethiye'de ise %33.7'sini kapsamaktadır. Yukarıdaki tablodanda anlaşılacağı üzere Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında uygun effektif sıcaklık değerleri iki dönem halinde ortaya çıkar ve alt eşik değeri olarak belirtilen 17.0°C'ın altındaki

sıcaklıklar da pek düşmez. Şekil 9'da da görüldüğü gibi minimum sıcaklıkların görüldüğü kış mevsiminde bile sıcaklıkların pek düşmediği dikkat çekicidir. En soğuk aylarda bile günlük ortalam sıcaklıklar aylık ortalamalara yakın ve genel olarak 7-8°C'ın üzerindedir.

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı yukarıdaki kısımlarda da belirtildiği gibi kıyıda dar bir sahayı içine almaktadır. Bu nedenle özellikle Fethiye'de denizselliğin etkisi oldukça önemlidir. Bunun yanında güneşlenme süresi ve şiddetinin de sıcaklığın yüksek olmasında rolü büyüktür. Yani ısınma dolayısıyla termik özellikler, güneşlenme süreleri ve güneş ışınlarının deklinasyonu ile esas etken durumunda olan hava kütlelerinin etkinliklerine bağlıdır. Bu durumun tespiti için Fethiye istasyonu örnek alınarak yapılan hesaplamada alınan ısının verilen ısıdan fazla olduğu yani termik bilançonun pozitif (+) olduğu ortaya çıkmıştır, (Tablo-4). Ege Bölgesi için yapılan hesaplamaların sonucu ile uygunluk söz konusudur (Koçman-Özgürel, 1991). Tablo 4'de de görüldüğü gibi Fethiye istasyonu için yapılan hesaplamalarda gerçek güneşlenme süresinin Mayıstan itibaren Ekim ayı sonuna kadar süren dönemde 7 saatten fazla, yeryüzüne ulaşan net radyasyon'un 100 cal/cm2/gün den yüksek olduğu ortaya çıkmıştır.

Tablo 4 : *Fethiye İstasyonu Ve Önemli Turizm Merkezlerinden Marmaris'e Ait Olan Radyasyon Ve İnsolasyon Özellikleri.*

Meteoroloji İstasyonu	Meteorolojik Unsurlar	A	Y	L	A	R							
		I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	Yıllık
FETHİYE Enlem 36° 37'N	Teorik Güneşlenme Süresi (T.G.) (st/dk)	10.20	14.09	12.34	13.16	14.35	14.46	14.21	13.37	12.22	11.04	10.03	9.54	12.04
	Ort. Güneşlenme Süresi (OG) (st/dk)	4.12	5.13	8.03	6.00	9.07	12.26	13.07	12.57	11.03	7.40	5.52	4.29	8.20
	Güneşlenme Oranı % TG/OG	40.3	46.2	65.0	45.6	63.2	84.8	92.0	94.0	90.2	67.0	55.0	45.0	68.1
	Güneş Işınlarının Denklinasyonu (°/dk)	32° 21'	44° 18'	51° 45'	59° 42'	67° 24'	76° 50'	69° 21'	61° 36'	54° 06'	46° 36'	38° 51'	31° 21'	-
	Net Radyasyon cal / cm2 / gün	23.0	68.5	210.9	230.5	274.8	328.9	339.9	302.5	208.3	106.5	41.5	14.4	179.1
MARMARİS Enlem 36° 50'N	Teorik Güneşlenme Süresi (T.G.) (st/dk)	9.47	10.41	11.46	12.57	13.58	14.29	14.15	13.23	12.13	11.02	10.01	9.31	12.03
	Ort. Güneşlenme Süresi (OG) (st/dk)	4.18	4.42	5.46	8.02	9.30	10.26	13.49	13.07	10.38	7.37	6.04	4.11	8.10
	Güneşlenme Oranı % TG/OG	44.1	42.5	47.6	63.8	68.5	71.8	95.3	98.8	85.6	66.9	60.0	44.1	67.3
	Güneş Işınlarının Denklinasyonu (°/dk)	32° 15'	40° 13'	50° 45'	62° 35'	71° 58'	76° 16'	74° 21'	66° 37'	55° 23'	43° 34'	34° 16'	30° 07'	-
	Net Radyasyon cal / cm2 / gün	20.8	66.9	127.8	206.5	269.2	295.6	322.4	281.3	195.1	101.0	39.0	13.4	161.6

Kaynak : *Fethiye'ye Ait Olan Veriler Tarafımdan Değerlendirilmiştir. Marmaris'e Ait Olan Veriler İse Koçman - Özgürel, 1991'den Alınmıştır (Say. 4 Çizelge-2).*

Bu dönemde atmosfer aktivitesi son derece azalır, bulutluluğu ve yağışa imkan vermez, gökyüzü açıktır. Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında yılın 6 ay süren bir döneminde radyasyon fazla dolayısıyla sıcaklık yüksektir. Yılın öteki 6 aylık döneminde ise sıcaklıkta ancak nisbi bir azalma söz konusudur. Termik bilançonun pozitif olması nedeniyle bu saha "solar iklim" bakımından çok elverişli bir konuma sahiptir. Yani sıcaklık koşulları bu sahada insan yaşamı ve turizm etkinlikleri açısından oldukça elverişlidir.

Burada iklimle bağlantılığı olduğu için deniz turizmi değerlendirmeside yapılacaktır. Deniz yüzeyi ile temas halinde olan deniz havası, deniz suyunun kimyasal etkisiyle doğal yolla temizlenir ve dolayısıyla deniz havasının sağlık etkisini arttırır. Deniz suyunun bileşiminde bulunan flor, deniz havası içinde ozon oluşumunu sağlar. Ozon değeri yüksek olan deniz havası temiz ve sağlıklı, ozon değeri düşük olan deniz havası ise kirli ve sağlıksız olarak kabul edilmektedir (Ülker, 1988).

Çok sevilerek yapılan yıkanma-yüzme (deniz banyosu yada deniz iklim kürlerinin) sağlık açısından sinirsel yorgunluklar, deri, kalp, solunum yolu rahatsızlıkları, kas güçlendirme, mide, bağırsak, karaciğer rahatsızlıkları (v.b.) için oldukça yararlı olduğu ortaya çıkmıştır (Pfleiderer'den Ülker, 1988). Ancak sağlıklı ve yararlı bir deniz banyosu için deniz havasının ve suyunun temiz ve uygun sıcaklıkta olması gerekmektedir. Deniz banyosu için en uygun günlük ortalama hava sıcaklığı 20-28°C, deniz suyu sıcaklığı ise 22-25°C olarak alınırsa, deniz banyosu için uygun süre Fethiye'de 140 gündür. Tablo 3'te de görüldüğü gibi bu süre önemli turizm merkezlerinden (kıyıda bulunan) Marmaris'te 131 gün, Bodrum'da 105 gündür. Bununla birlikte deniz banyosu için ekstrem eşik değerleri 18-28°C olarak alındığı takdirde bu süre Fethiye'de 227 güne çıkmaktadır. Bu değerler Marmaris'te 226 gün, Bodrum'da 223 gündür.

Ayrıca burada Fethiye istasyonunun çok ilginç bir durum gösterdiği görülmektedir. Şekil-9'da da görüldüğü üzere Fethiye'de yıl içinde deniz suyu sıcaklıkları hep hava sıcaklıklarının (ortalama olarak) üzerindedir. Bu durum Fethiye'de deniz suyu sıcaklığı açısından oldukça elverişli şartların mevcut olduğunu göstermektedir.

Oransal Nem (Nisbi Nem) :

Genellikle aşırı hava sıcaklığı ve havadaki yüksek nem oranı insan sağlığı ve etkinlikleri üzerinde olumsuz etkiler yapar (İleri, 1983'e göre Koçman - Özgürel. 1991). Sıcak ya da soğuk havalarda nem arttığı zaman insanlarda büyük rahatsızlık olmaktadır. Bulunulan ortamda nemliliğin yükselmesi, buharlaşma suretiyle olan su kaybını düşürdüğü için insan konforunu

düşürmektedir. Sıcaklık çok yüksek, bunun yanında oransal nemde çok yüksek olursa insan vücudu yeterince deri solunumu yapma imkanı bulamaz ve rahatsız olur (Çevik, 1973'e göre Koçman Özgürel, 1991). Rahatlık bölgesi (konforlu olma süresi) içinde oransal nem [7] değerlerinin %30-70 olması gerekir (Bedford'a göre Ülker, 1988).

Oransal nem açısından bölgenin özelliklerinin değerlendirilmesinde yine Fethiye istasyonu esas alınmıştır. %30-70 arası oransal nem durumuna baktığımız zaman Şekil 9'da da görüldüğü gibi Fethiye'de bu değerler arası olan sürenin oldukça kısa olduğu dikkat çekmektedir. Ancak bu süre özellikle turizm mevsimine rastlayan döneme denk geldiği için önemli bir problem yaratmamaktadır. (24 Mayıs - 2Ekim Arası) (Tablo-5).

Tablo 5 : *Fethiye, İzmir Ve Marmaris Gibi Turizm Merkezlerinde Oransal (nisbi) Nem Aralığı (%30-70) Gün Sayısı Ve Yıllık Oranı.*

Meteoroloji İstasyonu	Oransal Nem (%30-70) Ortalama Başlama Son Bulma Tarihleri	Ortalama Minimum Oransal Nem ve Tarihi	Gün Sayısı	Yıllık Oranı (%)
FETHİYE	24 Mayıs - 2 Ekim	52.0 - 19 Temmuz	130	35.6
MARMARİS	17 Nisan - 5 Kasım	40.0 - 18 Temmuz	203	55.6
İZMİR	31 Ocak - 6 Kasım	43.0 - 17 Temmuz	280	76.7

Kaynak : *Fethiye'ye Ait Veriler D.M.İ.G.M Verilerine Göre Tarafımdan Değerlendirilmiştir. Marmaris Ve İzmir'e Ait Veriler Koçman Özgürel, 1991'den Alınmıştır (S.15, Çizelge-3).*

Uygun effektif sıcaklık değerleri olan 17-24.9°C ile uygun oransal (nisbi) nem değerlerinin %30-70 arası olduğu süre Fethiye'de 90 günü bulmaktadır. (En uygun dönem). Oransal (nisbi) nem değerlerinin %30-70 arası olduğu gün sayısı ise 130 gündür (yılın %35.6'sı). Bu değerler Marmaris'te 203 (%55.6/yıl), İzmir'de 280 (%767/yıl) gündür. Bu açıdan Fethiye'nin fazla elverişli olmadığı ortaya çıkmaktadır. Kıyı reaksiyonunu ilgilendiren aktivitelerin büyük çoğunluğunun gerçekleştiği dönemde hava sıcaklıkları ile oransal nem değerinin uygunluk arzettiği Şekil 9'da da açıkça görülmektedir.

---

(7) Oransal (Nisbi) Nem : Herhangi bir anda havada bulunan nem miktarının, havanın o andaki sıcaklığa göre taşıyabileceği maximum nem miktarına onarına denir. %'de ile ifade edilir.

Yağış :

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında 6-7 ay süren uzun bir kurak dönem yaşanır. Mayıs ayının ikinci yarısından itibaren cephe oluşumunun zayıflamaya başlamasıyla ve yağışa neden olan siklonların (alçak basıç alanlarının) bölge üzerindeki yolunun değişmesi yağışların kesilmesine veya azalmasına neden olur. Bu dönem Ekim ayı sonuna kadar devam edebilir. Bu dönemde oluşan az sayıdaki yağış ise sağanak karakterindedir. Mayıs- Ekim döneminde 6 aylık süre içerisinde ortalama yağışlı gün sayısı Fethiye'de 13.5, Köyceğiz'de 17.6'dır. Bu değer Marmaris'te 14 gündür.

Bu değerlendirmelere göre Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında oransal (nisbi) nem değişmeleri ve yağış rejimi, turizm etkinliklerini etkileyecek ve rahatlık sınırını aşacak koşullar göstermemektedir. Ancak rahatlık dönemi süresi diğer Ege Bölgesi kıyı turizm merkezlerine göre daha kısadır.

Rüzgar:

Sıcaklık (effektif sıcaklık), deniz suyu sıcaklığı, oransal nem, yağış gibi unsurlar yanında rüzgar durumuda bir sahanın iklim koşullarının özellikle turizm açısından değerlendirilmesinde etkilidir. Sağlık klimatolojisi uzmanlarına göre rüzgar hızının 6m/sn'den az olduğu yerlerin iklimi daha uygundur, (İnsan yaşamı ve faaliyetleri açısından) (Ülker, 1988). Özellikle kıyı kesimlerde rüzgar, buharlaşmayı sağlayarak serinlik duygusu vermektedir. Bunaltıcı atmosfer genellikle hava hareketlerinin yokluğundan kaynaklanmaktadır. Yeterli şiddette bir hava hareketi zindelik veren bir ortam oluşturur. Ayrıca hava hareketinin monoton (tek düze) değil değişken olması gerekir (Çevik, 1973'e göre Koçman-Özgürel, 1991). Hafif rüzgarlar ve bunlara bağlı olarak oluşan dalga hareketi kıyı sularının yenilenmesini ve aynı zamanda deniz havasının da temizlenmesini sağlar.

Bu genel açıklamalardan sonra Dalaman-Fethiye kıyı kuşağının rüzgar durumuna bakacak olursak, genel olarak hakim rüzgar yönü ve frekansı birinci bölümde açıklandığı için burada yine Fethiye istisyonu baz alınarak günlük rüzgar verileri değerlendirilecektir. Fethiye istasyonuna ait günlük rüzgar hazının ve yönünün incelenmesi sonucu, rüzgar bakımından bu alanın yukarıda belirtilen eşik değerlere uygun olduğu ortaya çıkmıştır. (6m/sn'den az hıza sahip olan rüzgarların ağırlığı teşkil ettiği görülür.)Şekil 8'de de görüldüğü üzere turizm mevsimine denk gelen Nisan-Ekim dönemi ve ayrı ayrı olarak mevsimleri karakterize eden Nisan, Temmuz, Ekim, Ocak aylarına göre yapılan değerlendirmeler sonucu çeşitli yönlerden esen, rüzgarların (çoğunlukla E-W, NE-SW yönlü) hızının çoğunlukla 6m/sn'den az olduğu, özellikle turizm mevsimine denk düşen Nisan-Ekim döneminde NE-SW, SW-NE, EW,WE yönlü hafif rüzgarların yukarıda belirtilen yüksek

oransal nem durumunun olumsuz etkilerini giderici yönde olduğu yani kısaca turizm mevsiminde insan yaşam ve faaliyetleri için oldukça elverişli şartların doğmasına neden olduğu görülmektedir.

Genel olarak belirtilmek istenirse Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı iklim koşullarının, insan yaşamı ve faaliyetleri için (turizm faaliyetleri esas olmak üzere oldukça elverişli olduğu, oransal nem açısından oluşan dezavantajlarında rüzgar etkisiyle ortadan kalkmasıyla oldukça uygun koşullar arzettiği, sağlık ve deniz turizmi açısından elverişli olduğu söylenilebilir.

1.1.2. Topoğrafya Şekillerine Ait Çekicilikler :

1.1.2.1. Yapıya Dayalı Çekicilikler:

Jeolojik ve jeomorfolojik yapı ve şekillenme sonucu meydana gelmiş olan topoğrafya şekilleri göstermiş oldukları doğal yapıları ve bulundukları ortamın tamamlayıcı unsuru oldukları için turizm çekiciliğinde oldukça önemlidir.

Araştırma alanında önemli bir alan kaplayan kireçtaşı veya kalker sahalarında gerek erime ve aşınma sonucu oluşmuş İN denilen geniş karstik mağaralar ve gerekse özellikle deniz seviyesi değişmesi (gerek karanın yükselmesi, gerek denizin alçalması) ile derelerin yataklarını şiddetli olarak kazmaları sonucu oluşmuş olan son derece dik olarak yarılmış kanyon (boğaz) vadiler, faylara bağlı olarak oluşmuş olan yüksek karistik alanlar önemli çekicilik unsurlardır.

Özellikle Dalaman Ovası batısında kuzey-güney doğrultusunda uzanan yüksek kütlenin güney kısmında yer alan ve doğusu fayla sınırlanmış olan kireçtaşı sahasının ovaya bakan kısımlarında (Ortaca karşısında olduğu gibi) duvar gibi yükselen fay yüzeyi üzerinde açılmış geniş karistik boşluklar ve Mergenli-Karadonlar Köyleri (Ortaca'ya bağlı) civarında bulunan görülmeye değer kanyon vadiler bu alanın çekiciliğini arttıran ve sahanın gezilip görülmesi için ilgi uyandıran topoğrafik şekillerdir.

Benzer şekillere yine Göcek ve İnlice kıyısında uzanan yüksek karistik sahada da rastlanılmaktadır. Özellikle Göcek gerisindeki yüksek karastik alandaki muhteşem kanyon vadi ve kaya katmalarının yüzeyleri boyunca gelişmiş olan karastik İNler bölgeye çekicilik kazandırmaktadır. Kireçtaşlarından oluşan Fethiye Ovası güneyindeki plato alanında da benzer özelliklere sahip olan ve görülmeye değer olan çok sayıda topoğrafya şekilleri mevcuttur. Fethiye ilçe merkezi güneyinde W-E yönlü fayla sınırlanmış olan kireçtaşı kütlesinde açılmış olan karstik geniş oyuklar, Gemilar Ada. ve çevresinde rastlanan benzer geniş karistik oyuklar, Kıdrak D. vadisi özellikle ilgi çekicidir.

(Şekil-8)

FETHİYE (NİSAN - EKİM DÖNEMİ)

Günlük rasatlara göre çeşitli yönlerden esen rüzgârların hızı ve frekansı.

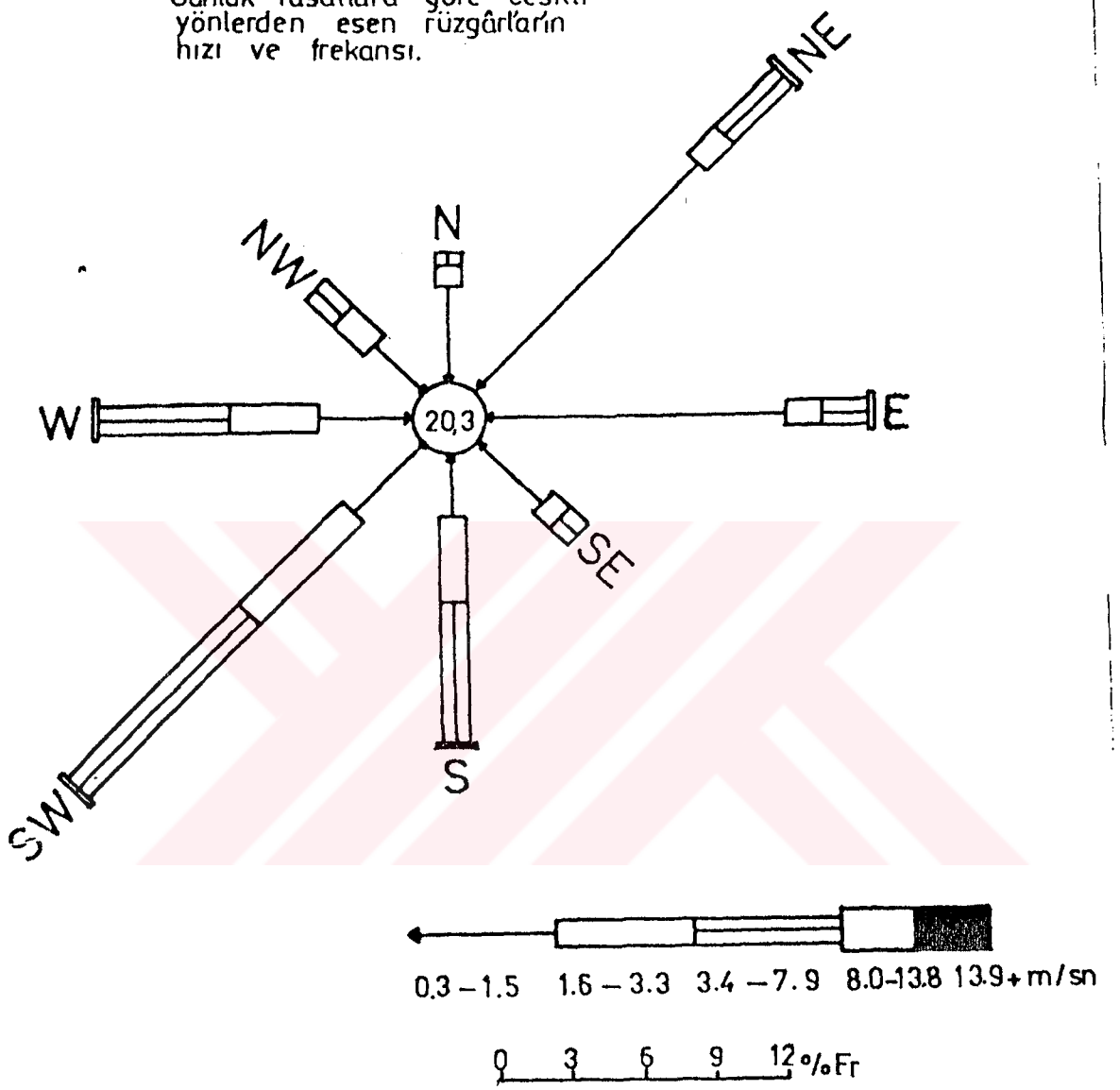

Y. Güçlü, 1993

Kaynak: D.M.İ.G.M. 1970-1980 Yılları Arası Günlük Rüzgar Verileri Doğrultusunda Hazırlanmıştır.

Bunlar yanında bölgenin karistik alanlarında gerek kıyıda gerek yüksek alanda çok sayıda topoğrafya şekli mevcutttur. Peridodit-Serpantir formasyonların egemen olduğu alanlarda özellikle genç topoğrafyayı simgeleyen ve bazı yerde 100'm. ye varan derinlikte yarılmış olan ve içlerinde değişik ortamlar oluşturan vadilerde bölgenin çekiciliğini arttıran topoğrafik unsarlardandır (Küçük Kargı D. Vadisi, Tersakan D., Çayboğazı D, Çerçi D. Vadisi gibi). Göcek rampalarındaki vadi, Dalaman çayının Dalaman ovasına açıldığı yerdeki muhteşem vadiler, Dalaman-Fethiye kıyı kuşağının topoğrafik çekiciliğini arttırmaktadır. Bunlardan başka bölgenin yüksek sahalarının başında gelen Babada kütlesi (1968 m), Yeşil Üzümlü Ovası doğusunda yer alan Geyrandağ oluşturdukları muhteşem manzaraları ve dağcılık için oluşturdukları uygun koşullarla önemli birer çekicilik unsurlarıdır.

1.1.2.2. Kıyılar ve Plajlar

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı oldukça uzun ve girintili-çıkıntılı bir kıyı yapısına sahiptir. Bu kıyılar ovalık alanların kenarlarında alçak plajlı kıyı özelliğinde iken, kireçtaşı sahalarında faylarında etkisiyle kayalık - faylı yüksek kıyı özelliği kazanmakta, perideditserpantin sahalarında falezli-yüksek kıyı tipi şeklinde bir yapılanma göstermektedir.

Şekil 3'te de görüldüğü gibi oluşan girintili - çıkıntılı yapı içinde girinti alanlarında çok güzel koylar oluşmuştur. Bunların çoğu Fethiye körfezi çevresinde yer almaktadır. Özellikle körfezin batı kısmında "Fethiye Körfezi Batısı Turizm Merkezi" içinde yer alan koylar bozulmamış çevre ve su özellikleri ile oldukça çekici alanlardır. Şekil 10,1 ve10,2'de de görüldüğü gibi bu alanda bulunan koylara baktığımız zaman Akça Br. ile Kurtoğlu Br. arasında Gökgemile Koyu ile karşı konumda olan Yavansu Koyu, çevrelerindeki doğal güzellikler ve temiz denizi ile oldukça güzel ve çekici alanlardır. Yavansu koyu içinde Kleopatra Liman harebeleride mevcuttur.

Bozburun ile Martin Br. arasındaki Sarsala Koyu, içinde Sarsala Liman harabelerini barındıran temiz denizi ve el değmemiş doğası ile güzel bir alandır. Buradan itibaren sırasıyla Sıralıbük Koyu, Boynuzbükü Koyu, Göcek Koyu ile Poruklu Koyu yer alır. Bunlardan Göcek Koyu hem doğası ve denizi hem de denizcilik için elverişli konumu (özellikle yatçılık için uygundur) ile buradaki diğer koylarla birlikte mavi yolculuk, 12 adalar turu gibi gezi organizasyonları içindeönemli uğraklardandır (Yeri için bakınız Şekil 2).

(Şekil:10.1) Sarıgerme-Dalaman Turizm Alanı ve Çevresi

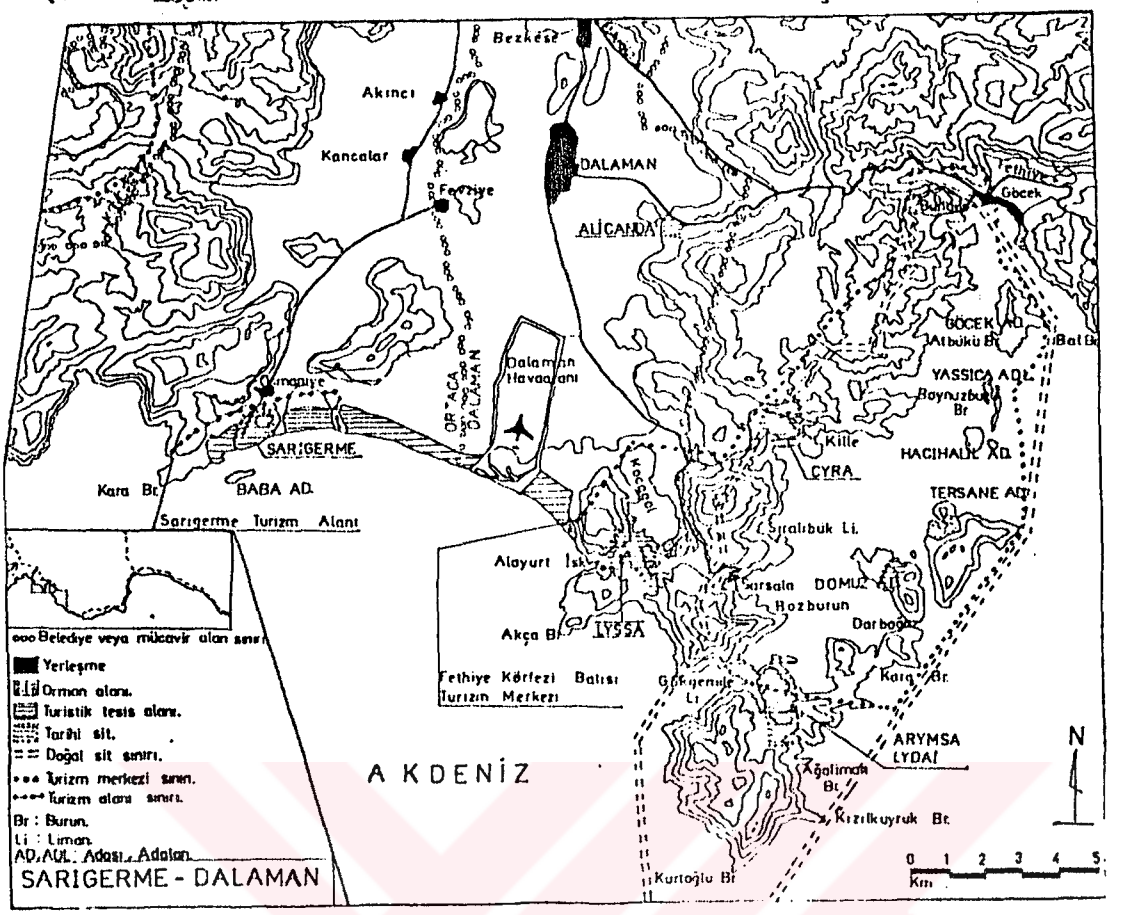

(Şekil-10.2) Fethiye Körfezi Çevresi Turizm Merkez ve Alanları

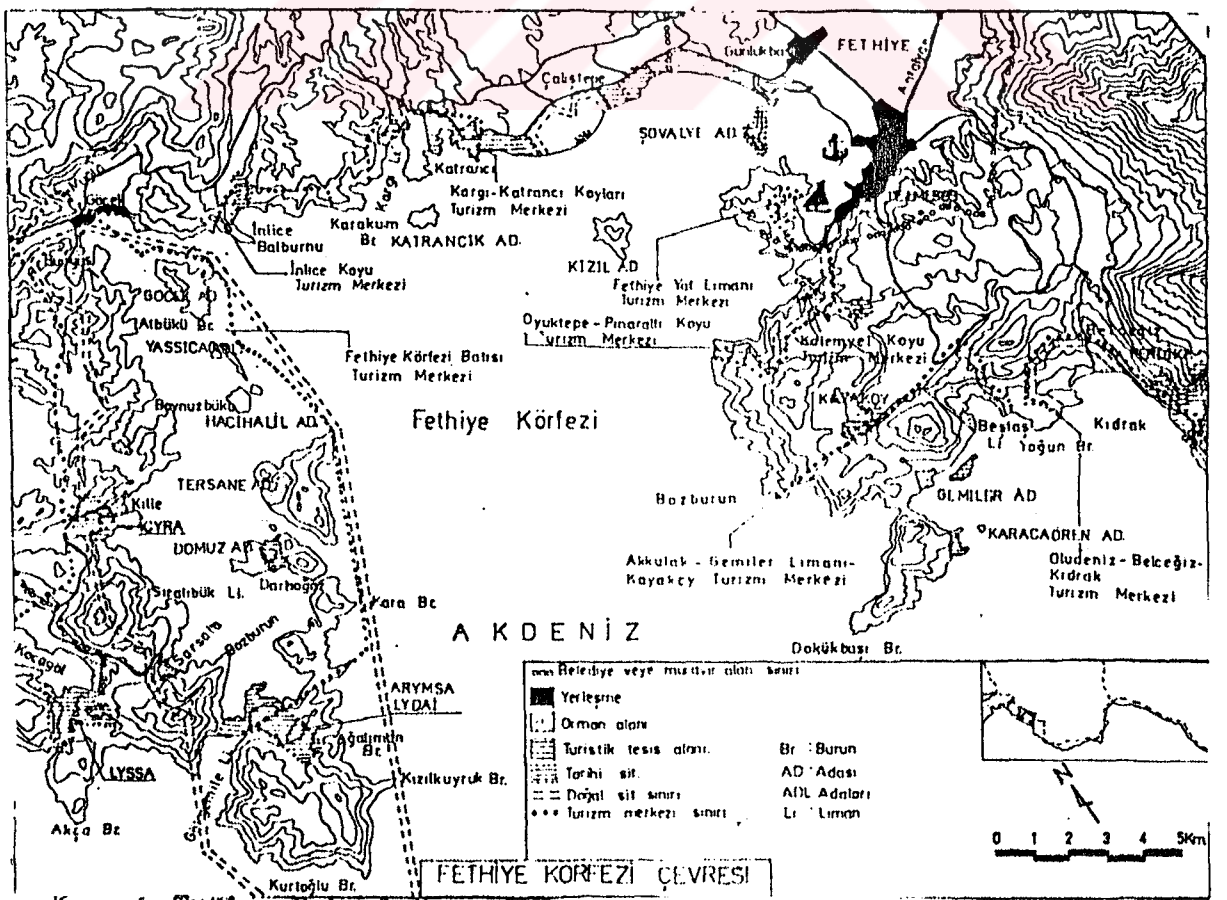

Kaynak: Turizm Bakanlığı'nın 14.10.1985 Tarih ve 11511-39461 Sayılı Yazısı Ekinde Bildirilen Öncelikli Turizm Bölgelerini Gösterir Listede Yer Alan Haritalardan Hazırlanmıştır. (Şekil-10.1 ve 10.2)

Buradan itibaren Fethiye Körfezi'ne doğru gidildiği zaman Inlice Koyu, K. Kargı Koyu (Plajı ve günlük ağaçları ile oldukça çekici bir alan) ve Katrancı Koyu (Çam ormanları içinde masmavi bir deniz) yer almakta ve bu alandaki kıyı yapısı içinde özelliklerini ortaya koymaktadırlar. K. Kargı ve Katrancı Koyları aynı zamanda "Kargı-Katrancı Koyları Turizm Merkezi"nin ana alanlarıdır.

Çoyboğazı D. (Kargı Koyu) ağzından itibaren Fethiye'ye doğru plajlı alçak kıyı tipi hakimdir. Şövalye Ad. ile Oyuktepe yarımadası tarafından kuşatılmış olan Fethiye İç Körfezi ise hem Fethiye ilçe merkezine kıyı olması hemde gemicilik ve yatçılık faaliyetleri için çok uygun korunaklı doğal liman özelliğinde olması nedeniyle bölge turizmine çekicilik katmaktadır.

Oyuktepe Yarımadası batısında Şahin Burnu doğusunda güzel Kalemyel Koyu yer almaktadır. Bu alan da sahip olduğu çekicilik nedeniyle turizm merkezi içine alınmıştır (Şekil 10.2) (Oyuktepe-Pınaraltı-Kayaköy Turizm Merkezi içinde yer alır.) Gemiler Limanı ve çevresi ile Belcekız körfezi sahip olduğu doğal güzellikler, tarihi eserler ve Ölüdeniz ise Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında en çok tanınan ve tercih edilen alan olma özelliğindedir. Kıdrak koyu etrafında Babadağ etekleri haşin görünümü ile ilginç özellikler arzetmektedir. Bu alanlar karışık kıyı manzarasına sahip olan Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında yüksek kıyı yapısı içinde kesintiler oluşturan alanlardır.

Bu kıyı yapısı içinde başta da belirtildiği gibi alçak plajlı kıyılarda mevcuttur. Bunlar içinde en önemlilerinden başta geleni Dalaman Ovası kıyılarıdır. Baba Ad. ile Akça Burun arasında uzanan alçak kıyıda en önemli ve güzel plaj Sarıgerme civarındadır (Yer için bakınız Şekil 10.1). Kıyı gelişiminin henüz aktif olarak devam ettiği bu alanda Sarıgerme Plajı temiz ve incecik kumu, sığ ve temiz denize sahiptir. Ortaca ve Dalaman'dan ulaşılabilen Sarıgerme Plajına en kısa yol Dalaman-Ortaca yolundan Ortacaya varmadan önce ayrılan asfalt karayoludur.

Fethiye Körfezi çevresinde ise Göcek, İnlice çevresinde ve Günlüklü (Küçük Kargı) koyu ağzında plajlı alçak kıyı özelliği, bu alanların denize girme alanı olarak çekici alanlar haline gelmesini sağlamıştır. Şekil 4'te de görüldüğü üzere Çayboğazı Deresinin denize döküldüğü alandan itibaren Fethiye ovası kıyılarıda çok küçük kesintiler dışında alçak kıyı özelliğinde olup güzel plajlar barındırmaktadır. Ancak kıyı gelişiminin aktif olarak devam etmesi ve çoğu alanların bataklık halinde olması nedeniyle plajlı kıyı kesimi sürekli değildir. Burada plajlar Çayboğazı D. ağzından itibaren doğuya doğru Zeytin(Şövalye) Ad. karşısında Çalış Plajı bitimindeki kıyı okuna

kadar olan alanda bazı küçük kesintilerle yer almaktadır (Şekil -4). Burada Çalış Plajına kadar olan batı kısmında Karaf Plajı oldukça güzel ve çekici bir alandır. Yanıklar Köyünden ayrılan (Fethiye - Muğla karayolundan) stabilize bir yol ile ulaşılabilmektedir.

Bu alanda en güzel, önemli ve tanınan plaj ise Çalış Tepe' (63 m) den Zeytin (Şövalye) Ad. karşısındaki kıyı okuna kadar devam eden ve 4 km lik bir kumsala sahip olan Çalış plajıdır. Fethiye ilçe merkezine 5 km uzaklıkta olan gerek sahil yolu ile gerekse Günlükbaşı mahallesinden ayrılan yol vasıtasıyla ulaşılabilen plaj dünya üzerinde güneş batımının en iyi izlendiği yer olarak nitelenmektedir (İlçe Turizm Müdürlüğü, İnformasyon Bilgileri, 1990). Bu alan bu çekiciliği nedeniyle bugün yaklaşık 2600 yatak kapasiteli hotelleri, motelleri, pansiyonları ile önemli bir turizm alanı haline gelmiştir.

Şekil 4'te de görüldüğü gibi Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında topoğrafya dan kaynaklanan kıyı yapası iiçinde özellikle plajı ile ilgi çeken en önemli alan Ölüdeniz - Belcekız'dır. Kıyı yapısında da değinildiği gibi yüksek faylı kıyı yapısı içinde bir kesinti ve özel alan oluşturan alçak kıyı yapısı bu alanda güzel bir plaj oluşumunu sağlamıştır. Ölüdeniz'in oluşumunu sağlayan kıyı okundan başlayan ve Belcekız plajı bitimine kadar devam eden bu plaj alanı 3 km uzunlukta ince, temiz kumsal alanı, tertemiz denizi ve yılın her ayı denize girmeye uygun iklim koşulları ile araştırma alanı içinde en büyük çekici alan özelliğindedir. Kıdrak Plajıda küçük fakat güzel bir plajdır.

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağındaki karışık kıyı yapısında yer alan önemli turizm alanı olma özelliğinde olan plaj alanları yoğun, plansız, çarpık yapılaşma, alt yapı eksikliği gibi nedenlerle önemli bir çevresel tehdit altındadır. En güzel örneği Çalış Plajıdır. Eğer bu gidişe dur denilmezse bölge turizmi açısından önemli bir çekicilik oluşturan bu alanlar kaybedilecektir.

1.1.2.3. Adalar

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında turizm açısından çekicilik oluşturan bir diğer topoğrafik şekillenme ürünü adalardır. Özellikle Fethiye Körfezi içinde ve çevresinde yoğun olarak yer alan bu adalar birinci bölümde de değinildiği gibi Üçüncü Jeolojik Dönemin ikinci devresinden itibaren (Neojen) başlayan ve Kuvaternede (Dördüncü Jeolojik zamanda) de devam eden dikey tektonik hareketlerin eseridir. Çöken alanların denizel işgale uğraması sonucu yüksekte kalmış alanların oluşturduğu adalar bölge turizmi açısından oldukça önemlidir.

Bodrum - Kaş arasındaki mavi yolculukta önemli uğrak alanları içinde yer alan günübirlik tekne turları ile Fethiye ve Göcek'ten ulaşılabilen ve henüz bozulmamış veya çok az bozulmuş doğal güzellikleri ile dikkat çeken bu adalara baktığımız zaman özellikle Fethiye Körfezi içinde batı kısımda yoğunlaştıkları gözlenir. Batıda yer alan adalar Fethiye Körfezi Batısı Turizm Alanı içinde yer almakta ve adeta tesbih tanesi gibi sıralanış göstermektedirler. Domuz Ad., Tersane Ad. Zeytin Ad. ve diğer küçük adalardan oluşan Hacıhalil Adaları, Göcek Ad. Yassıca Ad. bu gurupta yer alır. Domuz Ad. pedidodit serpantin ve kalker formasyonlardan oluşmuş olan üzerinde seyrek bir maki örtüsü bulunan tarihi eserler barındıran bir adadır. Tersane Ad. bu alandaki en büyük adadır. Kızılçam ağaçları ve yoğun bir maki örtüsüne sahiptir. Üzerinde tersane harebeleri mevcuttur. Hacıhalil Ad. grubu içinde Zeytin Ad. kalkerlerden oluşan ve üzerinde zeytin ağaçları ve keçiboynuzu ağaçları bulunan bir alandır. Diğer adalar kızılçam ağaçları ile örtülüdür. Yassıca Adası peridodit - serpantin formasyonlarından oluşmuştur ve üzerlerinde kızılçam ağaçları mevcuttur. Bu alanda yer alan son ada Göcek Körfezinin ağzında yer alan Göcek Adasıdır. Üzeri kızılçam + maki formasyonu ile kaplıdır. Bu alanda yer alan tüm adalarda temiz denizden faydalanmak mümkündür. Sahip oldukları doğal özellikleri koruma altına alınmıştır (Bakınız! Çevre Koruma Bölgeleri Bölümüne).

Fethiye Körfezi kuzeyinde Katrancı Koyu açığında yer alan Katrancık Ad. kızılçam ve maki formasyonları ile örtülüdür. Doğusunda Tavşan Ad. Deliktaş Ad. ve Kızıl Ad. yer alır. Deliktaş Ad. adı üzerinde delik bir kaya görünümündedir. Kızıl Ad. ise Fethiye iç körfezini kontrol eden, peridodit-serpantin formasyonlarından oluşmuş olan üzerinde kızılçam + maki bitki örtüsü barındıran ve deniz fenerinin yer aldığı bir adadır. Şövalye Ad. (Zeytin Ad.) ise Fethiye İç Körfezi ile Dış Körfezi ayıran önemli bir sayfiye yeri özelliğinde olan bir adadır. Rodos şövalyeleri tarafından antik çağda yerleşim yeri olarak kullanılan bu adanın adı şövalyelerden gelmektedir. Yazlık evleri, bir motel ve restoran-kafeye sahiptir. Gün batımının izlenebildiği, 12 adalar tekne turları dönüşünde yorgunluk atılabilecek bir alandır (Fethiye, 1990).

Ölüdeniz - Belcekız çevresinde Balaban Ad. Gemiler Ad. Karacaören Ad. mevcuttur. Bu adalar içinde Gemiler Ad. oldukça önemlidir. Kaya Köyü'nden batıya giden yolun bitiminde yer alan bir küçük koyun karşısında yer alan kızılçam ve zeytin ağaçları ile kaplı kalker formasyonundan oluşan bir adadır. Diğer adı Saint Nicholas (Aya Nikola) Adasıdır. Ada ile kara parçası arasında yer alan dar geçit yatçılar için bir korunak konumundadır. Tekne turları ile ulaşılabilen adada Erken Hıristiyanlık ve Bizans döneminden kalmış kiliseler, sarnıç kalıntıları gibi önemli

tarihi-arkeolojik kalıntılar mevcuttur (Yer için bakınız Şekil 2). Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında yer alan ve Sarıgerme kıyısında yer alan Baba Adası'da üzerindeki kale kalıntıları ile ilginç bir alandır.

1.1.3. Hidrografik (Suya Dayalı) Çekicilikler:

1.1.3.1. Akarsu - Göl ve Sulak Alanlar Çekiciliği

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında suya dayalı çekiciliklerde önemli bir yer tutmaktadır. Akarsu, göl, sulak alan, kaplıca ve içmeler burada dikkate alınmıştır. Akarsular bilindiği gibi yer aldıkları alanlarda farklı özellikleri ile dikkat çekici alanlardır. Çevreleri önemli çekicilik alanları oluşturur. Dalaman - Fethiye kıyı kuşağıda da bu tür çekicilik oluşturan akarsular olarak Dalaman Çayı, Küçük Kargı D. Çayboğazı D. Çerçi D. Karapınar D. sayılabilir. Dalaman Çayı, geçtiği alanlarda oluşturduğu ayrı ekolojik özellikleri ile meraklılarına hitap etmektedir. Yatağ çevresinde çok zengin bir sucul bitki topluluğu barındırmaktadır. Küçük Kargı D. derin yardığı vadisi içinde özellikle günlük ağaçları ve çınar ağaçları sayesinde zenginlik kazanan bitki örtüsü ile güzel manzaralar oluşturmakta ve önemli dinlenme alanlarını barındırmaktadır.

Çayboğazı D. derin yarmış olduğu vadisi ve vadisi içinde barındırdığı yoğun bitki örtüsü ile özellikle doğa tutkunları açısından birçok çekici özellikleri barındırmaktadır. Karapınar D. özellikle kaynak kısmında oluşan sulak alan ve barındırdığı sucul bitkiler topluluğu ile bilim çevreleri ve meraklıları açısından ilginç özellikler yansıtmaktadır.

Araştırma alanında hidrografik çekicilikler grubunda yer alan göl çekiciliği açısından tek alan vardır. Kocagöl Dalaman ilçe sınırları içinde Dalaman Ovası güneydoğusunda yer alan Dalaman-Sarsala yolu kıyısındaki bu göl nefis manzarası, çevresindeki ilginç bitki topluluğu ve güzel görünümler arz eden suyu ile gerçekten çok önemli bir çekiciliğe sahiptir. Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında yer alan sulak alanlar ise özellikle doğal ortamın bir elemanı olmaları ve barındırdıkları bitki ve hayvan varlığı ile özellikle konuya ilgisi olanlar ve bilim camiası için oldukça ilginç ve çekici özelliklere sahiptir. Bu alanlar Dalaman ovası güneydoğusunda özellikle Kocagöl çevresinde ve Sarıgerme Civarında, Çayboğazı D. ağzı çevresinde ve Çalış civarında, Çiftlikköy kıyı kesimlerinde, Karapınar D. kaynağı çevresinde oldukça yaygındır.

1.1.3.2. Kaplıcalar ve İçmeler

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında kaplıca mevcut değildir. Ancak bölgeye çok yakın olan Köyceğiz İlçesi Sultanhisar Kaplıcasına ise bölge turizmi açısından da önemli olduğu için burada kısaca değinilecektir.

Köyceğiz gölünün güneybatısında Köyceğiz'e 20 km uzaklıkta Dalyan'a (Ortaca) 4 km uzaklıkta olan doğal akışlı ve saniyede 42 litre akıma sahip olan kaplıcanın günlük banyo kapasitesi 10368 kişidir. Suyun sıcaklığı 32-42°C, pH değeri 6.5, radon değeri 21-126 eleman/litredir. Kaplıca suları klörlü, sodyumlu, hidrojen sülfürlü, florürlü ve radyoaktif bir bileşime sahiptir. Kaplıca sularının romatizmal hastalıkları, deri hastalıkları, kadın hastalıkları, sinir sisteminin uyarılması, sindirim sistemi hastalıkları böbrek ve idrar yolları hastalıkları, hastalık ve ameliyat sonrası rahatsızlıklar, metabolizma bozukluklarına iyi geldiği tespit edilmiştir. Kaplıcaya kara ve denizyolu ile ulaşılabilir (Ülker, 1988).

1.1.4. Biyocoğrafya Çekiciliği

1.1.4.1 Bitki Örtüsü Çekiciliği

Birinci bölümde de belirtildiği gibi Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı tamamen Akdeniz Bitki örtüsü yayılış alanı içindedir. Bu nedenle bu bitki örtüsünün özelliklerini yansıtır. Akdeniz bitki örtüsünün önemli bir elemanı olan kızılçam ormanları araştırma alanında deniz kıyısından itibaren 1600-1700 m'ye kadar olan alanda yayılış göstermekte ve bölgenin özellikle manzarasını çekici hale getirmektedir. Özellikle kıyı kesimlerde mavi denizle kucaklaşmış yeşil bir örtü oluşturan bu ormanlar vadi içlerinde ve yüksek alanlara doğru gösterdiği güzel görünümlerle gerek manzara meraklıları gerekse doğa ile başbaşa olmak isteyenler için bir çok güzellikler sunmaktadır. Bu orman kuşağının bazı kesimleri tahripler sonucu ortadan kalkmış ve yerini birinci bölümde de belirtildiği gibi maki örtüsü almıştır. Bu topluluklar bazı alanlarda yoğun örtü oluştur-ması yanında keçi boynuzu, sandal, zeytin gibi türleri ile ilginç özellikler sunmakta ve bulundukları ortamı zengin ve çekici hale getirmektedir. Özellikle Fethiye güneyindeki yüksek alanda, Fethiye Körfezi batısındaki Zeytin Ad, Tersane Ad., gibi alanlarda bu durum dikkat çekicidir.

Maki örtüsünün ortadan kalktığı alanlarda yer alan küçük çalı formundaki garig örtüsü içinde yer alan ve bazıları tıbbi özellikte olan (kekik, adaçayı gibi) garig türleride çekici özellikler göstermektedir. Özellikle tıbbi özellikte olan bitki türleri hem iç turizme hemde dış tu-

rizme hitab etmeleri açısından oldukça önemlidir. Bölgede bulunan bu tür bitkiler bölgedeki pazarlarda satılmakta ve bu suretle kolaylıkla temin edilebilmektedir.

Diğer yerlerde olduğu gibi bölgenin bitki örtüsü açısından çekiciliğinde en önemli olaylardan birisi bölgede yer alan endemik türlerdir. Dünyanın yalnızca belli bir yerinde bulunan endemik bitki türleri, bu nedenle bulundukları alana ilgiyi attırmaktadır. Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında bulunan ve önemli olan endemik tür Liquidambar orientalis (sığla ağacı) dır. Küçür Kargı kamping alanında, Küçük Kargı Deresi vadisi tabanında, İnlice deresi vadisinde, Göcek rampalarının içinde bulunduğu vadi tabanında ve Dalaman kuzeyinde rastlanan Sığla ağacanın yağı sabun, parfümeri, ilaç, kimya sanayilerinde kullanılmakta ve gerek görüntüsü gerekse bu özellikleri ie bölgenin çekiciliğini arttırmaktadır. (Şekil 7.2 - Kesit - 4). Bunun yanında yaklaşık 200-300 endemik türü barındıran Batı Toroslar kuşağı içinde yer alan bu sahada ada çayı türleri başta olmak üzere çok sayıda endemik tür mevcuttur. Ancak yeterli araştırma yapılmadığı için bu alanda ki endemikler hakkında yeterli bilgi mevcut değildir. Bu nedenle bu işe meraklı olan özellikle bilim adamları ve araştırmacılar için bakır ve çekici bir alandır.

1.1.4.2. Orman İçi Dinlenme ve Kamp Alanları

Ormanlar estetik açıdan doğaya güzellik katan, temiz havası ile insan sağlığı üzerinde olumlu etkiler yapan unsurlardır. Aynı zamanda çeşitli rekreasyonel faaliyetleri için elverişlidir (Piknik, fotoğraf çekme, yürüyüş, manzara seyri v.b. gibi). Bu tür faaliyetlerin gerçekleştirebilmesi amacıyla bazı alanlarda düzenlemeler yapılmaktadır. Bunlardan en önemlilerinden birisi de orman içi dinlenme yerleridir.

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında bu tür alanlardan dört tane mevcuttur. Bu alanlar A ve C tipi orman içi dinlenme yerleridir. A tipte olan (yüksek kaynak ve ziyaretçi potansiyeline sahip günübirlik kamp tesislerini içeren sahalar) orman içi dinlenme yerlerinden birisi Küçük Kargı (Günlük) Orman içi dinlenme ve piknik alanıdır. Fethiye - Muğla karayolundan ayrılan bir toprak yolla ulaşılan bu alan Fethiye'ye 18 km. uzaklıkta yer almaktadır. Sığla korusu içinde kamp alanı ve plajı ile önemli bir alandır ve 266 çadır kapasitesi mevcuttur. Sığla ağaçlarının güzel manzarası., denizi ve kumsalının yanısıra elektrik, su hizmetleri gibi alt yapı hizmetleri ile oldukça çekici bir alandır. İç ve dış turizm açısından önemlidir. Ancak ana karayolundan bağlantı sağlayan yolun dar ve toprak olması problem oluşturmaktadır. A tipi orman içi dinlenme ve kamp alanlarından bir diğeri Katrancı Orman İçi Dinlenme ve Kamp alanıdır. Katrancı koyunda yer alan ne-

fis çam ormanları ve temiz denizi ile çekici bir alandır. Çadır ve karavan turizmine uygun bir alandır. Fethiye - Muğla karayolundan asfalt ancak dar bir yolla ulaşılır. Kıdrak Tabiat Parkı A tipi orman içi dinlenme yerlerinin sonuncusudur. Fethiye - Ölüdeniz-Kıdrak mevkiinde yer almaktadır. Kızılçam ormanları içinde Ölüdeniz - Belcekız - Kıdrak turizm merkezinde yer alan Kıdrak orman içi dinlenme yerinde 100 çadır kapasitesi mevcuttur.

Dalaman -Fethiye kıyı kuşağında C tipi (mahalli ihtiyaçları karşılamak üzere tesis edilmiş günübirlik kullanım sahaları) orman içi dinlenme yerlerinden tek alan Fethiye Değirmenbaşı orman içi dinlenme yeridir. Fethiye'ye 7 km. uzaklıkta Fethiye-Yeşilüzümlü karayolu kenarındadır. Kızılçam ağaçları içinde yer alır ve Çerçi D. alan içinden yıl boyu akar. Oyun alanları ile güzel bir piknik alanıdır. Geleneksel Hıdrellez şenlikleride burada yapılmaktadır (Fethiye,1990).

1.1.4.3. Yaban Hayatı Çekiciliği

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı karasal ve sulak alanlarda barındırdığı yaban hayatı kaynakları ile de çekici bir alandır. Karasal ortamda özellikle ormanlık alanlarda bulunan ve av hayvanı özelliğinde olan yaban keçisi, yabani güvercin, keklik, tavşan, yaban domuzu gibi hayvan türleri özellikle av meraklıları için çekicilik oluşturmaktadır. Ancak tüm dünyada ve ülkemizde olduğu gibi aşırı ve usulsüz avlanma, tarımsal mücadele ilaçları gibi nedenlerle ve yaşam ortamlarının yok edilmesiyle sayıları azalmış olan bu türler bugün yok olma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Özellikle yaban keçisi bundan en çok etkilenen türdür. Bu tür bugün koruma altındadır. Fethiye - Babadağ sahasında uygun yaşam alanları koruma altına alınmış ve çoğalmaları için çalışmalar başlatılmıştır. Keklik özellikle makilik alanlarda yer almaktadır. Bu türde yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalması nedeniyle koruma altına alınmış ve yıl boyu avlanması yasaklanmıştır. Av turizmi açısından bölge çekiciliğinin arttırılması için bu türlerin sayısının çoğaltılması ve kontrollü avlanmanın sağlanması gerekir. Bu türler yanında yaban domuzu, karabatak, karatavuk gibi bazı türler bölgenin tamamında bulunan ve özellikle yaban domuzunun yıl boyu serbest olan avı, nedeniyle bu alan özellikle av meraklıları tarafından tercih edilmektedir. Bölge içi ve dışından ve hatta yabancı ülkelerden yaban domuzu avı için gelen avcılar bulunmaktadır. Bölgede henüz av turizmi yaygınlaşmadığı ve kurallara göre avlanma yapılmadığı için bu potansiyelden yeterince istifade edilmemekte ve bu hayvan türleri tehdit altında bulunmaktadır.

Bölge karasal ortamında yer alan ve bu hayvanlar dışındaki türleri ise özellikle meraklıları, doğa tutkunları ve bilim camiası için çok çeşitli imkanlar sunmaktadır. Özellikle karasal ortamdaki sulak ve bataklık alanlar bu açıdan oldukça ilginç özelliklere sahiptir. İnceleme ve araştırma yapacak yerli yabancı araştırmacıları beklemektedir. Ancak bu tür araştırma ve incelemelerde kontrol altında yapılmalıdır. Çünkü birçok nadir bulunan türün yurt dışına kaçırıldığı görülmektedir (Yılan ve Kurbağa gibi).

Araştırma alanında geniş yer tutan denizel ortam ise gerek balıkları ve gerekse deniz hayatı kaynakları açısından birçok imkanlar sunmakta ve bölgenin tercih edilmesinde rol oynamaktadır. Özellikle Fethiye Körfezi, su altı meraklıları, dalma meraklıları, su altı resim meraklıları için çok güzel ve özel imkanlar sunmaktadır. Temiz suyu ve barındırdığı çeşitli denizel yaban hayatı kaynakları ile çekici bir ortamdır. Ayrıca gerek bu kıyılardan gerek açıktan avlanan ve pazarlarda taze olarak bulunan, bölge turistik tesislerinde menülerinin önemli yiyeceklerini oluşturan deniz ürünleri yine bölgenin çekiciliğini arttırmaktadır. Sardalya, barbunya, çipura, levrek, palamut, kefal gibi balık türlerinin yanısıra ahtopot bölgenin seçkin tesislerinde özel şekilde sunulan yiyecekler arasındadır.

Bütün bunlar yanında bölgenin yaban hayatı kaynakları açısından çekiciliği arttıran en önemli tür Caretta Caretta türü deniz kaplumbağalarıdır. Esas olarak Dalyan sahillerinde yumurtlama ve üreme ortamları bulunan türün diğer yumurtlama ve üreme ortamları arasında Sargırme, Ortaca, Çalış (Fethiye) de yer almaktadır. (Caretta Caretta deniz kaplumbağalarının özellikleri için bakınız Muğla, 1991). Bu tür bölgeye olan ilgiyi hem içte hem dışda önemli ölçüde arttırmıştır.

1.1.4.4 Çevre Koruma Bölgeleri

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı içinde; sahip olduğu doğal güzellikleri, bozulmamış doğal ortamı ve yaban hayatı kaynaklarını korumak amacıyla Bakanlar Kurulunun 12.6.1988 tarih ve 88/13019 sayılı kararı ile Başbakanlıkça "Özel Çevre Koruma Bölgesi" olarak belirlenmiş olan saha "Fethiye ve Göcek Özel Çevre Koruma Bölgesi" yer almaktadır.

Bu saha içinde Fethiye Körfezinde, Ölüdeniz-Gemiler Adası, Kozağacı, Akça Burnu, Kocagöl, Kapıdağı Yarımadası, Kurtoğlu Burnu, Yassıca Ada, Katrancık Koyu ve Adası, Göcek, Kızılada, Karagedik, Günlükbaşı girmektedir. Bu alanların ilanına yönelik karar Çevre Yasasının "Ülkenin temel ekolojik sistemlerinin dengesinin bozulması, hayvan ve bitki türleri ve nesillerinin

tehlikeye düşürülmesi ve doğal zenginliklerin tahribi yasaktır" biçimindeki 9. maddesine dayanılarak alınmıştır (Çevre ve İnsan-1988). Yukarıdaki kısımlarda da belirtildiği gibi henüz çoğunlukla bozulmamış ve kirlenmemiş olan bu alanın koruma altına alınması oldukça önemlidir. Aynı zamanda bu alanların koruma altına alınması bölgenin doğal çekicilikler açısından ne kadar zengin olduğunu ortaya koymaktadır.

1.2. KÜLTÜREL ÇEKİCİLİKLERİ

1.2.1. Tarihi ve Arkeolojik Çekicilikler:

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağı uzun bir yerleşim tarihine sahiptir. Bu bölümde tarihi ve arkeolojik çekicilikler Fethiye, Dalaman ve Ortaca olarak ayrı ayrı ele alınarak bu uzun yerleşim tarihinden günümüze kadar ulaşan ve görülmeye değer eserler tanıtılmaya çalışılacaktır.

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı tarihteki Lycıa (Likya) ve Caria (Karya) bölgesi içine girmektedir.

1.2.1.1. Fethiye'nin Tarihi ve Arkeolojik Çekicilikleri

M.Ö. 3. binlerde doğu Yunanistan ile Kuzey Anadolu kıyılarının karşılıklı göçe sahne olduğu bilinmektedir. Bugünkü Fethiye'nin Belen yöresinde bulunan antik Telmesos (Telmisos) kentinin o dönemde kurulmuş olduğu sanılmaktadır.

Lycia-Caria sınırında bir kent devleti olan Telmesos uzun yıllar boyunca bağımsızlığını koruduktan sonra M.Ö. 6. yy'da Pers egemenliğine girdi. M.Ö. 5. yy'da Attika Delos Deniz Birliği'ne M.Ö. 362'de ise Lycia'ya katıldı. Daha sonra Caria, Makedonya Krallığı ve Selökidlerin egemenlikleri altında kalan kent, M.Ö. 3. yy'da Mısır'daki Lagos Hanedanlığı'na bağlandı.

M.Ö. 188'de Bergama Krallığı'na katılan yerleşme, krallığın yıkılmasından sonra bir süre bağımsızlığını koruyabildi. Antik dönemde, kahinlerin çokluğundan ve biliciliğinden ötürü "Kahinler Kenti" olarak ünlenen Telmesos daha sonraları Roma ve Bizans yönetimine girdi. 8. yy.'da Anastosiopolis, 9. yy'ı izleyen dönemde Makri adıyla anılan kent, 1284'te Menteşoğulları, 1424'de Osmanlı topraklarına katıldı. Daha sonra adı Meğri'ye dönüşen yerleşme 1919-1920 arasında İtalyan işgaline uğramıştır.

Fethiye İlçesi ve Çevresinde Yer Alan Tarihi ve Arkeolojik Alanlar Şöyledir

- **Likya Kaya Mezarları :** Fethiye İlçe Merkezi güneyinde W-E yönlü çökme ile oluşmuş olan fay aynaları üzerinde kireçtaşlarının oyulması suretiyle açılmış olan Lycia döneminden kalma M.Ö. 4 ve 5. yy'lara ait kaya mezarlarıdır. Fethiye'nin simgesi haline gelmiş olan kaya mezarlarından en büyüğü ve görkemlisi Hermepias'ın oğlu AMYNTAS adına yaptırılmış olanıdır. Fethiye ilçe merkezi içinde yürüyerek ulaşılabilen bu kaya mezarları Fethiye içinden de görülebilmektedir.

- **Lahit Mezarlar :** Fethiye şehir merkezinde 15 adeti Roma döneminden kalma 16 tane lahit mezar mevcuttur. Bunlardan en önemlisi PTT yanındaki (Adliye binası bahçesinde) Likya döneminden kalan (M.Ö. 4 yy) lahit mezarıdır. Üzerinde mezar sahibinin yaşantısı ve kahramanlıklarını konu alan figürler yer almaktadır. Roma dönemine ait olan diğer lahit mezarlar ise Kaya köyü yolu üzerinde ve kale yakınında yer almaktadır.

- **Fethiye Kalesi :** M.Ö. 4 yy'da inşa edilmiştir. Yalnız kuzeydeki (görünen) kalıntılar Ortaçağ izlerini taşımaktadır. Kalenin St. Jan Şövalyelerinden (Aziz John Şövalyeleri veya Rodos Şövalyeleri) kaldığı sanılmaktadır. Fethiye kenti güneyinde yükselir, şehre, ovaya ve körfeze hakimdir.

- **Cadianda (Kadyonda) :** Bugünkü Yeşilüzümlü Bucağı güneyindeki Tekirlik T. (923 m) üzerinde yer almaktadır. Fethiye'ye 25 km uzaklıktadır. Fethiye - Yeşilüzümlü asfalt karayolu, Yeşilüzümlüden sonra yerini toprak yola bırakır ve kıvrımlarla Cadianda antik kentine ulaşır.

Telmesos kadar eski ve kuruluşu meçhul bir Lycia kentidir. Harabeler hem Yeşilüzümlü ovasına, hemde Fethiye ovasına hakimdir. İki yanı mabet ve çeşitli abidelerle süslü genişçe bir yol şehri baştan başa geçer. Fethiye ovasına bakan kısımda bir tiyatrosu, Roma Hamamı, Stadyumu görülebilir. Ancak kaçak kazılar ve uzun süren tabiat tahribi ile bugün oldukça tahrip edilmiş bir görünümdedir. Bilimsel kazılar ve restorasyonla karanlık noktalar aydınlatılır ve korunması sağlanır, ulaşım imkanı geliştirilse bölgenin arkeolojik ve tarihi çekiciliğini arttıracak bir alandır.

- **Kaya Köyü :** Fethiye ilçe merkezine 8 km mesafededir. Köyün tarihin çok eskilere dayandığı bilinmekte ise de yerleşik düzene geçişin kesin tarihi bilinmemektedir.

M.Ö. 3 ve 4. yy'dan kalma kaya mezarlarının varlığı (Kaya Köyü - Gemiler Ad. yolu üzerinde) Kava ovası batısındaki bu köyün o yıllarda iskan görmüş olduğunun delilidir. Kaya Köyü'ndeki esas yerleşme M.S. 14. yy'da Bizanslılar tarafından kurulmuştur. Şu anda terkedilmiş 3500 ev, kiliseler ve tapınakları ile köy görülmeye değer bir tarihi yerleşmedir.

Ulaşım Fethiye - Ölüdeniz yolundan ve Fethiye arka kısmında kalenin arkasından giden yolla mümkündür. Yolları bozuktur.

- Gemiler Adası : Diğer adı. Aya Nikola (Saint Nicholas) Adası olan ve Kaya Köyü'nden batıya giten yolun bitiminde yer alan koyun karşısında bulunan ada da Erken Hristiyanlık ve Bizans döneminden kalma kiliseler, sarnıç kalıntıları gibi önemli kalıntılar mevcuttur. İki kilise arasında yer alan tünel enteresan tarihi bir çalışmadır. Tünel içinde 17 basamaklı merdiven vardır ve ayrıca tünelde Hz. İsa'nın çarmıha gerilişini tasvir eden resimler mevcuttur. Adadaki harabelerin bir kısmı denizin 2 m altındadır. İ.S. 240-241 yıllarındaki depremler sonucu bu kısım denizin altına çökmüştür. Tarih ve doğanın bir arada bulunduğu ilginç ve çekici bir köşedir. Kara ve deniz yolu ile ulaşılır (Yer için bakınız Şekil 10.2). Ayrıca Gemiler Adasının güney batısında yer alan Karacaören Adası'nda ve Gemiler Koyu batısındaki berzah güneyinde yine Bizans döneminde kalma harbeler bulunmaktadır.

- Daedela (İnlice) : Bugünkü İnlice Köyü kuzeyindeki dağlık alan üzerinde denize hakim bir tepede kurulmuştur. Lycia ile Caria arasında bir sınır kent olarak görülmektedir. Bu alanda Likçe kitabelere, kaya ve lahit mezarlara rastlanılmaktadır.

Fethiye'nin araştırma alanında yer alan yukarıdaki tarihi ve arkeolojik alanlarının yanında yine Fethiye'ye bağlı olan ve araştırma alanı dışında olmasına karşın bölgeye olan yakınlığı ve bölge turizmine katkıları dolayısıyla aşağıdaki tarihi ve arkeolojik alanlarada burada yer verilmiştir.

- Xsantos (Ksantos) : Fethiye - Kaş karayolu üzerinde Fethiye'ye 60 km. uzaklıkta M.Ö. 7. ve 6. 'yy'la kadar giden eski tarihi ile Lycia'nın başkenti olan önemli bir tarihi yerleşmedir. Ksantos'da ki birçok tarihi eser 1842 yılında İngiliz arkeolog Charles Fellows tarafından İngiltere'ye taşınmıştır. Bugünkü eserler British Museum'da sergilenmektedir. Arkaik ve klasik dönemlerden kalma ilgniç mezarlar, Helenistik döneme ait şehir kapısı ve hemen üstündeki imparator Vespasianüs kapısı, Roma tiyatrosu, agora ve akropolü, Lycia akropolü günümüze kalan önemli eserlerdir.

- **Letoon :** Fethiye'ye 55 km. uzaklıkta Antalya karayolu üzerindedir. Bugünkü Kumluova Köyü'nün kurulduğu yerde kurulmuştur. 1962 yılında başlatılan kazılar devam etmektedir. Kuruluşu M.Ö. 8-7. yy'la dayanır. Tanrıça Leto ve çocukları Apollon ve Artemis'e ait olan tapınaklar ve antik tiyatro görülmeye değerdir.

- **Pınara :** Akdağın eteklerinde, Fethiye'ye 45 km uzaklıktaki Minare Köyü'nün bulunduğu yerde kurulmuş bu antik kent çok sayıda kaya mezarları, agorası, odenou, tapınakları, hamamı ve tiyatrosu ile görülmeye değer bir alandır. Önemli bir Lycia kenti olan Pınara'da, Apollon ve Artemis'e ait pekçok belge ve Lycia dönemine ait bilgiler bulunmuştur.

- **Patara :** Fethiye'ye 70 km. uzaklıktadır. Önemli bir Lycia kentidir. Bugünkü Ovagelemiş Köyü'nün bulunduğu yerdedir. M.Ö. 6. yy'da kurulmuştur. Tanrı Apollon'un doğduğu yerdir. Ünlü bir kehanet merkezi olarak bilinmektedir. Noel Baba olarak anılan St. Nicholas'ın da burada doğmuş olması önemini arttırmaktadır. Tarihte çok hareketli bir liman ve ticaret merkezi olan Patar bugün Eşen Çayı'nın alüvyonları ile bu alanı doldurmuş olması sonucu deniz kıyısından içeride kalmıştır. Roma devri ve Lycia tipi lahit mezarları, şehir kapısı, Roma hamamı, antik tiyatro, tahıl ambarının kalıntıları günümüze kadar ulaşabilmiş eserlerdir.

- **Tlos :** Fethiye ilçesine 45 km uzaklıkta Yaka - Döğer köylerinin bulunduğu yerdedir. M.Ö. II. binlere dayanan geçmişi olduğu tespit edilen kent bir Lycia kentidir. XIX. yy'la kadar yaşamını devam ettirmiş ender ören yerlerindendir. Akropolün tepesindeki surlar ve yapı kalıntıları Osmanlı, Akropolün doğu eteğindeki surlar Lycia diğer alanlardaki surlar Roma dönemine aittir. Stadyum, hamam kalıntıları, agora (çarşı), Bizans Kilisesi Roma dönemine ait büyük bir kule, çok iyi korunmuş tiyatro, Lycia kaya mezarları gezilebilir.

- **Sidyma :** Fethiye ilçesine 55 km uzaklıkta bugünkü Dodurga Köyü'nün bulunduğu yerde yer almaktadır. Mezarları önemlidir. Bir Lycia kentidir. İdari binalar, mabetler, kemerler, kiliseler günümüze kadar kalmıştır. Çoğu kalıntılar Roman dönemine aittir. Bu tarihi ve arkeolojik alanlar yanında Araxa (Ören), Arsada (Kayadibi), Oinianda (İncealiler), Balbura (Yayla Karaçulha) gezilebilecek önemli tarihsel ve arkeolojik çekicilik alanları olarak sayılabilir.

- **Fethiye Müzesi :** Bölgenin tek müzesi olan Fethiye müzesi 1962 yılında açıkhava müzesi şeklinde açılmış, 1967 yılında Belediye Binası altında faaliyete geçmiştir. 1987 yılında ise Fethiye Merkez Atatürk İlkokulu arkasındaki yeni binasına taşınmıştır [8]. Bölgenin çok zengin olan tarihi ve arkeolojik değerlerinden ancak bir kısmının sergilenebildiği müze, arkeoloji ve etnograf-

---

(8) Fethiye'nin tarihi ve arkeolojik çekicilik alanlar konusu Fethiye İlçe turizm Müdürlüğü'nü 1991 yılı faaliyet raporundan alınmıştır. Bu konuda ayrıca Lycia (İlhan Akşit), Fethiye "Blue Paradise" adlı eserlerede bakılabilir.

ya bölümlerinden oluşmaktadır. Çevrede henüz yeterli araştırma ve kazı yapılamamış olması ve bulunan eserlerinde sergilenibelceği yeterli mekanlar olmaması nedeniyle müze ilk bakışta çok fakir gibi görülmekle birlikte önemli bir müzedir (*).

1.2.1.2. Dalaman'ın Tarihi ve Arkeolojik Çekicilikleri

Dalaman ve çevresinde çok sayıda tarihi ve arkeolojik kalıntı bulunmasına rağmen tarihi kesin olarak bilinmemektedir (Muğla, 1991). Bu çevrede yer alan tarihi ve arkeolojik alanlar, Fethiye Körfezi batısı ile Dalaman Ovası arasında kalan yüksek sahanın güney kısımlarında yaygınlaşmaktadır.

- **Lidae (Lydai) :** Kapıdağ yarımadası üzerinde kurulmuş antik bir kenttir. Kuruluş tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak 4. yy'a kadar indiği sanılmaktadır. Görünen kalıntılar Roma ve Bizans dönemlerine aittir. İki büyük mozole, korint sitili sütunlar, agora olarak bilinen bir alan ve kale dikkat çekicidir (Yer için bakınız Şekil 10.1). Bu alanın hemen kuzeyinde ARYMSA yer almaktadır. Mezar tipleri, kaitabeler, sarnıçlar burada yer alan önemli kalıntılardır.

- **Cyra :** Taşkaya koyuna bakan cephede yer alır. Bol miktarda kaya mezarı mevcuttur.

- **Lyssa :** Crya antik kentinin güneybatısında, Kocagöl güneyinde yer alır. Bu sahada antik kent harabeleri bulunmaktadır (Yer için bakınız Şekil 10.1). Dalaman'a ait olan ve yukarıda sayılan tarihi ve arkeolojik alanlar hakkında yeterli araştırma olmadığı için detaylı bilgilerde mevcut değildir (Muğla, 1991). Bu alanlar yanında, Yavansu koyu batısında yer alan Hamam Koyu'nun kıyısında Ha-mam veya Manastır Kalıntısı olduğu sanılan ve deniz içinde bulunan harabeler ile Sarsala koyu kıyısında yer alan ve kilise kalıntısı olduğu sanılan harabeler ve Tersane adası kuzeyindeki harebelerde gezilip görülebilecek ilginç tarihi ve arkeolojik çekicilik alanlarındandır.

1.2.1.3. Ortaca'nın Tarihi ve Arkeolojik Çekicilikleri

Çevresinde çok sayıda tarihi ve arkeolojik kalıntı mevcut olmasına rağmen Dalaman'da olduğu gibi burasının da tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak burasının Dalaman Çayı batısında yer alan Caria bölgesinde bulunduğu ve tarihinin M.Ö. 2000 yılına kadar indiği tahmin edilmektedir. Ortaca sınırları içinde Sarıgerme, Dalyan, Mergenli ve Karadonlar çevresinde tarihi ve arkeolojik eserlere rastlanmaktadır. Bu alanlarda özellikle fay yüzeylerine oyulmuş kaya mezarları oldukça yaygındır. Ayrıca bugün çoğu kısmı tahrip olmuş olan Osilis (Sarıgerme) antik

---

(*) Not: Bu konuda bilgi almak amacıyla Fethiye Müze Müdürlüğüne müracat edilebilir.

kenti kalıntılarıda burada dikkat çekmektedir. Araştırma alanı dışında olmasına rağmen bölgeye yakınlığı ve bağlantıda olması nedeniyle Kaunos (Caunos) harebelerine de burada değinilmesi gerekli görülmüştür. Dalyan'da yer alan ve Miletos'un oğlu Caunos tarafından kurulduğu sanılan kentin tarihi M.Ö. 10 yy'a kadar gitmektedir. Coğrafyacı Skylaks'a göre burası bir Caria kentidir. Tarihçi Heredotos'a göre ise ne Lycia'ya ne de Caria'ya aittir. Bu kenti kuranlar ayrı bir ulustur. Bir Akropol ve aşağı şehirden oluşan şehirde Arkaik, Klasik, Helenistik, Roma ve Bizans dönemlerine ait yapı kalıntıları mevcuttur. Daha önce bir liman kentiydi. Bu alandaki araştırmalar devam etmektedir (Muğla, 1991).

1.2.2. Folklorik Çekicilikler

Bilindiği üzere folklorik değerler bir sahanın kültürel özelliklerini ve birikimini yansıtması ve o sahada yaşayan toplulukların kişiliklerini (benliklerini) ortaya koyması açısından oldukça önemlidir. Giyim - kuşam, halkoyunları (yöresel oyunlar), çeşitli toplumsal törenler, ev tipleri, gelenek ve görenekler vb. olaylar ve olgular bir sahanınn folklorik değerlerini oluşturmakta ve aynı zamanda o sahanın kültürel ve turizm çekiciliğini arttırmaktadırlar. Bozulmadan ve özünü kaybetmeden yaşatılan bu değerler o toplumu tanımak isteyenler için o toplumun kimlik belgeleri konumundadır ve o alanlara yapılacak geziler için bir amaç oluşturmaktadır.

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağına bu açıdan baktığımız zaman Anadolu'nun diğer yerlerinde de olduğu gibi zengin ve renkli bir folklorun mevcut olduğunu, son yıllardaki önü alınamayan değişmelere karşın yinede özünü önemli ölçüde koruduğunu ve bölge için bir çekicilik oluşturduğunu, bölgeyi ve bölge insanını tanımak isteyenler için önemli fırsatlar sunduğunu görmekteyiz. Özellikle göçebe olarak yaşayan ve yörük diye adlandırılan insanların zengin kültürel birikimi etkisini özellikle Fethiye çevresinde hissettirmektedir. Fethiye ve çevresinde el sanatlarından el dokuması Kaya (Makri) halıları, Karaçulha ve Eldirek ile araştırma alanı dışında olmasına karşın bölgeye olan yakınlığı ve bağı nedeniyle Seydiler ve Atlıdere kilimleri, Yeşilüzümü dastarları (yereye has başörtüleri) hemen tüm köylerde dokunan ve kolan adı verilen çeşitli renklerde boyanmış yün yada kıldan örülen (dokunan) ince uzun kuşaklar, Esenköy'de (Dont) yapılan toprak testi ve kaplar oldukça önemli ilginç ve çekici değerlerdir.

Bu el sanatları yavaş yavaş kaybolma tehlikesi ile karşı karşıya kalmalarına karşın, bölge turizmi açısından öneminin artması ve turistik eşya satan turistik mağazaların bu eserlere ilgi göstermeleri sonucu kaybolma tehlikesi azalmıştır. Yine yöre halkının beslenmesinde önemli olan tıbbi değerleri bulunan ve yöreye özgü olan dağ ve ada çayları (çoğu endemik) ile bunlardan elde edilen elma yağı ve keki yağıda bölge folkloru içinde yer alan değerlerdir.

Dalaman ve Ortacada ise dokumacılık (çeşitli türde), kanaviçe ve tığ işleri oldukça yaygın el sanatlarıdır. Halı, kilim, çuval, heybe (kıldan dokuma), seccade, ipek ve pamuklu bürümcekler önemli el sanatları ürünleridir ve yöre folklorununda çekicilikleridir.

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında modern düğünler yaygın olmasına rağmen özellikle kırsal alanlarda olmak üzere otantik özellikler taşıyan düğün törenleride meraklıları için oldukça güzel fırsatlar sunmakta ve çekicilik oluşturmaktadır.

El sanatları, düğün törenleri başta olmak üzere toplumsal törenler yanında yöre folklorünün bir parçası olan ve zengin özellikler sergileyen yöre mutfağıda oldukça önemlidir. Bitkisel ve hayvansal olarak zengin malzemeleri barındıran mutfak yöredeki turistik tesislerde ve köylerde tanınabilir. Ayrıca yöredeki turistik tesisler son yıllarda konuklarına düzenledikleri Türk Gecelerinde yörenin geleneksel Türk el sanatlarını, müziğini, giysilerini ve bazı geleneklerini sergileme suretiyle yöreyi en iyi şekilde tanıtmaya çalışmaktadırlar.

1.2.3. Şenlikler ve Festivaller :

Belirli gün ve haftalarda düzenlenen şenlikler ve festivaller yapıldıkları alanlara kısa bir sürede olsa yoğun bir turizm hareketine neden olmakta ve o alanın çekiciliğini arttırmaktadır. Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında bu tür şenlik ve festivallerden sınırlı sayıda mevcuttur. Fethiye Belediyesi tarafından her yılın Eylül ayının son haftasında üç gün süreyle düzenlenen "Fethiye Çocuk ve Kültür Şenlikleri" en önemli şenlik faaliyetidir. Özellikle çocuklar için ilginç faaliyetleri içermesi açısından hayli ilgi çekmektedir.

Her yıl Mayıs ayının ilk yada ikinci pazar günü Kumluova Köyü'nde yapılan "Kumluova Letoon Domates Festivali" ise yapıldığı alan araştırma alanı dışında olmasına karşın bölgeyle olan yakınlığı ve bağlantıısı nedeniyle bölge turizmine katkılarda bulunan bir festivaldir. Ayrıca Fethiye'de önceki yıllarda gerçekleştirilmiş olan Turizm festivali ise devam ettirilememiştir. Bu festivalin tekrar canlandırılması ve müzik festivali halinde düzenlenmesi bölge turizmine büyük katkılar sağlayarak ve bölgenin tanıtımına katkıda bulunacaktır.

2. ALTYAPI ÖZELLİKLERİ

2.1. Ulaşım :

Turistlerin seyahat etmeleri yaşadıkları yerlerde içinde bulundukları mekansal karşılıklı etkilerden uzaklaşma hareketini içine alır. Turizm faaliyeti mesafe ve zamandan büyük

ölçüde etkilendiği için ulaşım ve haberleşmeye hayati bağlarla bağlıdır. Ulaşım ve haberleşmedeki gelişmeler, dünyayı iyice küçültmüş, seyahat ve bununla bağlantılı olarak da turizm faaliyeti üzerinde güçlü bir etkiye sahiptir. Ulaşımın en önemli fonksiyonu erişebilirliği sağlamısıdır. Erişilebilirlik, belli bir yere mesafe, zaman ve de fiyat bakımlarından erişme derecesini ifade eder (Özgüç, 1984). Erişebilirliği sağlayan ulaşım bir bölgenin turizm altyapısı içinde çok önemli bir yere sahiptir. Bir sahanın turizminin gelişmesi için imkanlar dahilinde türlü ulaşım sistemlerinin kullanılması ve iyi bir şekilde işletilmesinin sağlanması gerekir.

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı turizm altyapısı içinde ulaşım sistemlerine bakıldığı zaman bölgenin kara, deniz ve havayolu ulaşımı ve haberleşme imkanlarına sahip olduğu görülür. Bölgenin ulaşım altyapısı ulaşım sistemleri ayrı ayrı ele alınarak değerlendirilecektir.

Karayolu Ulaşımı : Dalaman - Fethiye kıyı kuşağının ulaşım durumunun birinci bölümde genel olarak değerlendirilmesi nedeniyle bu kısımda daha çok turizm açısından bir değerlendirme yapılacaktır. Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı Muğla-Antalya, Fethiye - Denizli ana karayolları ve bunlara bağlanan tali karayollarına sahiptir. Devlet, belediye, köy, orman yolları olarak sınıflandırabilecek olan karayollarından bölge turizminde geniş olarak yararlanılmaktadır. Bölge içinde deniz - kıyı ve tarihsel turizm alanlarına ulaşımı sağlayan bu karayolları gerek topoğrafik şartların elverişli olmaması ve gerekse belli bir plan doğrultusunda hareket edilmemesi nedeniyle bazı sorunlar içerir. Muğla - Antalya karayolunun bölge içindeki kısmı dar ve yol kalitesinin düşük olması nedeniyle ulaşımda önemli problemler yaratmaktadır. Özellikle ovalık alanlar dışında Dalaman - Fethiye arasındaki kısmı oldukça virajlı ve dar olması nedeniyle güvenli ulaşımı engellemekte ve bölgenin turizm olayını olumsuz yönde etkilemektedir. Fethiye - Denizli arasında yeni ulaşıma açılan kısım ise henüz tam olarak tamamlanamamıştır. Özellikle yanlış projelendirme bu yolun yararlılığını düşürmüştür.

Bu ana karayolu sistemi yanında yer alan ve bölgedeki kırsal yerleşmeler ve tarım alanlarını bağlayan karayolları ise çoğunlukla henüz asfalt kaplama yapılmamış olan ve oldukça dar olan yollardır. Dalaman ovasında, Fethiye ovasında ve çevresinde yer alan bu karayolları turizm açısından olumsuzlukları içermektedir. Bütün turizm alanlarına ulaşım mümkün olmasına rağmen özellikle yaz mevsiminde yoğun toz nedeniyle ulaşımda büyük problemler oluşmaktadır. Bu karayolları Dalaman - Sarsala, Dalaman-Sarıgerme, Ortaca-Sarıgerme, Fethiye-Ölüdeniz, Fethiye-Kayaköy, Fethiye-Yeşilüzümlü-Kadyanda, Fethiye-Çalış karayolları ve köy yollarıdır. Bölge

içinde orman içi yollar ve maden yollarıda yer almakta ve çok elverişli şartlara sahip olmamalarına rağmen ulaşımda büyük rol oynamaktadırlar. Fethiye'nin Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı içindeki ve dışındaki önemli merkezlere olan karayolu mesafeleri Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6: *Fethiye'nin Dalaman-Fethiye Kıyı Kuşağı İçindeki Ve Dışındaki Önemli Merkezlere Olan Karayolu Mesafesi*

Merkez Adı	Mesafe (Km)	Merkez Adı	Mesafe (Km)
Dalaman	60	Datça	235
Ortaca	72	Bodrum	270
Köyceğiz	80	Antalya	170
Göcek	38	Muğla	150
Ölüdeniz	15	İzmir	370
Dalyan	85	Ankara	850
Sarıgerme	85	İstanbul	940
Marmaris	160	Pamukkale	395

Kaynak : *Fethiye, Dalaman, Köyceğiz Kaymakamlıkları Tarafından Hazırlanan Tanıtım Broşürleri.*

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında zorlu coğrafi şartların elvermemesi ve yapım maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle demiryolu mevcut değildir.

Denizyolu Ulaşımı : Turizm de karayolu ve havayolundan önce önemli bir yeri olan denizyolu ulaşımı turizmin bugünkü yapısı içinde iki rolü üstlenmektedir. Bunlar motorlu araçların taşınması ve yolcu gemileriyle turist taşınmasıdır (Özgüç, 1984).

Üç tarafı denizlerle çevrili olan ülkemizin kıyı bölgesinde yer alan Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı turizminde denizyolu ulaşımının yeri büyüktür. Sahip olduğu oldukça girintili - çıkıntılı kıyı yapısı ve korunaklı körfez ve koyları ile denizcilik için son derece elverişli olan Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı çok eski devirlerden bu yana özellikle askeri amaçlarla tercih edilen bir alan olmuştur. Şu anda Türkiye'deki korunaklı alanlar içinde çok önemli bir yer olan Fethiye Körfezi çevresinde yer alan koylar bölge turizminin gelişmesinde ve bölgeye turizm amaçlı deniz

ulaşımında oldukça önemlidir. Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında denizyolu ulaşımı açısından en önemli alan Fethiye Limanıdır. 1958 yılında bölgede çıkarılan krom cevherinin gönderilmesi için yapılmıştır. Ancak günümüzde bu fonksiyonun yanında bölge turizmine de hizmet vermektedir. Özellikle Rodos Adası ile liman arasında yapılan seferlerle turizme katkısı artmıştır. Yunan adalarından günübirlik seferlerle önemli bir ziyaretçi kitlesini bölgeye çeken liman yetersiz altyapısı nedeniyle beklenen katkıyı yapamamaktadır.

Tablo 7'den de görüldüğü gibi 1988-1991 yılları arası liman trafiği incelendiği zaman trafikte Türk gemilerinin önemli bir yere sahip olduğu dikkat çekmektedir.

Tablo -7: *Fethiye Limanının Liman Trafiği (1988-1991)*

Dönem	Giriş Çıkış Yapan Gemi Sayısı		Yolcu Gemisi Sayısı		Giriş Çıkış Yapan Yolcu Sayısı	
	Türk	Yabancı	Türk	Yabancı	Türk	Yabancı
1988-1989	227	22	20	3	3925	3916
1989-1990	265	26	11	5	5037	5039
1990-1991	201	11	6	7	2268	2160

Kaynak : *Fethiye Liman Başkanlığı İstatistiki Verilerine Göre Tarafımdan Düzenlenmiştir.*

Yukarıdaki tablodanda anlaşılacağı üzere turizm açısından önemli olan yolcu gemisi sayısı son derece azdır. Türk gemilerinin sayılarında azalma mevcut iken yabancı gemi sayısındaki artış söz konusudur. Burada Türk gemilerinin azalma nedeni Türk denizcililğinin genel durumu ile ilgilidir. Giriş - Çıkış yapan Türk ve yabancı yolcu sayısında ise eşitlik söz konusudur. Özellikle yabancı yolcu gemilerinin çok büyük kapasiteli olduğu görülür. Fethiye Limanı yanında Göcekte'de küçük bir maden limanı (özel liman) mevcuttur.

Denizyolu ulaşımı içinde ve özellikle bölgede oldukça önemli olan yatçılık faaliyetleri ayrı bir bölümde ele alınacağı için burada yer verilmemiştir. Denizyolu ulaşımında önemli sorunlar mevcuttur. Özellikle altyapı sorunları mevcuttur. Teknik yetersizlikler, tanıtım ve propaganda yetersizlikleri bu sorunların önde gelenlerindendir. Bu sorunlar çözümlenir ve iyi bir organizasyon yapılırsa denizyolu ulaşımının bölge ve ülke turizmine katkıları artacaktır.

Havayolu Ulaşımı : Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında ülkemizin önemli hava limanlarından birisi olan Dalaman Havalimanı mecuttur. 1981 yılında açılan havalimanı Dalaman ovası güneydoğusunda yer alır. Karayolu ile Dalaman ilçe merkezine ve Muğla-Antalya karayoluna bağlıdır.

Havalimanı özellikle turizm sezonunda yoğun bir uçak ve yolcu trafiğine sahne olmaktadır. Özellikle Avrupa'nın önemli merkezlerinden düzenlenen Charter (Dolmuş Uçak) seferleri bu sezonda yoğunlaşır. Havalimanının faaliyetleri kurulduğu yıldan itibaren hızla artmıştır. Tablo 2'de de görüldüğü gibi 1985-1990 yılları arası uçak ve yolcu trafiğini incelediğimiz zaman bu durum somut olarak görülmektedir.

Tablo 8 : *Dalaman Havalimanında Aylar İtibariyle Uçak Trafiği (1988-1991)*

	İÇ HAT				DIŞ HAT			
Aylar	1988	1989	1990	1991	1988	1989	1990	1991
Ocak	439	478	365	37	2	8	4	5
Şubat	298	409	952	116	2	-	-	-
Mart	183	415	1577	34	26	20	-	12
Nisan	174	186	126	151	136	116	188	115
Mayıs	355	202	279	158	528	608	605	410
Haziran	213	396	441	390	544	644	733	564
Temmuz	402	261	402	467	636	705	758	735
Ağustos	277	253	367	565	637	758	791	915
Eylül	238	282	342	432	597	705	740	898
Ekim	195	167	320	629	519	546	568	188
Kasım	58	192	63	107	32	21	42	90
Aralık	332	48	57	58	3	-	10	30
TOPLAM	3164	3289	5291	3144	3662	4131	4439	3962

Kaynak : *D.H.M.İŞ. Dalaman Havalimanı Verilerine Göre Tarafımdan Düzenlenmiştir.*

Tablo 9 : *Dalaman Havalimanında Aylar İtibariyle Yolcu Trafiği (1988-1991)*

	GELEN				GİDEN			
Aylar	**1988**	**1989**	**1990**	**1991**	**1988**	**1989**	**1990**	**1991**
Ocak	1081	583	1722	986	-	347	237	82
Şubat	1176	1679	1483	757	-	-	-	-
Mart	1482	2605	2501	1169	1725	1866	-	372
Nisan	3860	5909	7689	8	15868	11238	19305	5941
Mayıs	8344	10642	9086	3973	67419	74201	74201	42049
Haziran	11949	11212	13579	9805	82237	85302	100946	68716
Temmuz	16418	16149	16380	12073	97275	97283	111875	98020
Ağustos	15608	16367	17934	17964	91078	107620	121806	120348
Eylül	13835	14753	14661	11143	93821	100618	113116	120404
Ekim	10174	9210	7879	11464	70612	64421	65342	87174
Kasım	1767	717	1721	1878	2740	38	2573	4178
Aralık	1345	1785	1941	1247	32	-	179	467
TOPLAM	**87039**	**91611**	**96576**	**72467**	**522807**	**542934**	**609580**	**547751**

Kaynak : *Dalaman Havalimanı Verilerine Göre Tarafımdan Düzenlenmiştir.*

Yukarıdaki tablolardanda anlaşılacağı üzere turizm sezonuna rastlayan yaz aylarında gerek yolcu ve gerekse uçak trafiği yoğunlaşmaktadır. Özellikle uçak trafiğinde dış hatlardaki artış Charter seferlerinin artışı ile ilgilidir. 1988-1991 arası dönemde 1988-1990 arası görülen artış 1991 yılında "Körfez Krizi" nedeniyle durmuş ve gerek uçak trafiğinde ve gerekse yolcu tarfiğinde bir gerileme olmuştur. Diğer bir özellikte havalimanının genelde geliş için değil gidiş için tercih edilmesidir. Gelen-giden sütunlarına bakıldığı zaman Havalimanına 1991 yılında 72467 yolcu gelmişken aynı yıl 547751 yolcu çıkış yapmıştır. Bu durum Havalimanının özellikle yabancılar için ülkelerine dönüşte tercih edilen bir alan olduğunu göstermektedir.

Haberleşme : Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında turizm açısından haberleşme altyapısı yeterli sayılabilir. Telefon, mektup, teleks, telgraf gibi araçlarla bölgeden tüm dünya ile

haberleşme yapmak mümkündür. Son yıllarda turizm amaçlı olarak faaliyet gösteren turizm radyosu, TRT'nin radyo ve televizyon yayınları, haberleşme imkanlarını arttırmıştır. Günlük olarak basını takip etmek de mümkündür.

2.2. Konaklama

2.2.1. Ticari Türdeki Konaklamalar

Bilindiği üzere konaklama, turizm altyapısının en önemli unsarlarından birisidir. Ticari türde olan konaklama için oteller, moteller, tatil köyleri ve pansiyonlar girmektedir. Dalaman - Fethiye kıyı kuşağını bu açıdan incelediğim bölümde konaklama tesislerini, Turizm Bakanlığı ve Belediye Belgeli tesisler olarak sınıflandırılmasına gidilecektir. Bu açıdan yapılan değerlendirme turizm konaklamasının kalitesini ortaya koymak açısından daha isabetlidir.

Tablo 10'da da görüldüğü gibi araştırma alanında ticari türdeki konaklama tesisleri olan otel, motel, tatil köyü ve pansiyonları Turizm Bakanlığı ve Belediye beleli-denetimli olarak sınıflandırdığı zaman 1991 yılı itibariyle Turizm Bakanlığından işletme ve yatırım belgeli 46 tesiste toplam 8521 yatak bulunmaktadır.

Tablo 10 : *1991 Yılı İtibariyle Dalaman - Fethiye Kıyı Kuşağında Konaklama Tesisleri Sayısı Ve Yatak Kapasiteleri.*

Tesis Türü	Bulunduğu Yer	Tesis Sayısı	Yatak Sayısı
Turistik Belgeli Otel Pansiyon	Fethiye	38	2595
	Dalaman	2	182
	Ortaca	3	2650
Turistik Belgeli Tatil Köyü	Fethiye	3	3094
	Dalaman	-	-
	Ortaca	-	-
Belediye Belgeli Tatil Köyü	Fethiye	4	206
	Dalaman	-	-
	Ortaca	-	-
Belediye ve Kaymakamlıktan Denetimli Otel-Motel	Fethiye	111	4498
	Dalaman	1	54
	Ortaca	2	121
Belediye Belgeli Pansiyonlar	Fethiye	243	3978
	Dalaman	9	96
	Ortaca	1	17

Kaynak : *Fethiye İlçe Turizm Müdürlüğü Yıllık Faaliyet Raporu 1991 ve Dalaman Turizm Danışma Büroları Verilerine Göre Tarafımdan Düzenlenmiştir.*

Turistik belgeli konaklama tesisleri Tablo 10'da da görüldüğü üzere Fethiye'de yoğunlaşmıştır. 46 tesisin 41'i Fethiye'de yer almaktadır. Bu tesislerin 38'i otel-pansiyon, 3'ü ise tatil köyüdür. Bu tesisler yoğun olarak Fethiye İlçe merkezinde, Fethiye-Hisarönü Köyü'nde, Ölüdeniz ve Kıdrak çevresinde, Çalış ve Göcek'te yer almaktadır. Özellikle Hisarönü Köyü ve Fethiye ilçe merkezinde ise pansiyonlar yoğunlaşmaktadır.

Ortaca az tesise sahip olmasına karşın bu tesisler büyük kapasiteli tesislerdir. Bu tesislerin hepsi oteldir ve Sarıgerme'de yer almaktadır. Dalaman'da ise ilçe merkezinde yer alan iki otel mevcuttur.

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağındaki turistik belgeli ticari konaklama tesisleri içinde beş yıldızlı tesis sayısı azdır. Çoğunlukla iki yıldızlı tesisler mevcuttur. Turistik belgeli tesis sayısı açısından Dalaman-Fethiye kıyı kuşağı Muğla'da %29.5'lık, yatak kapasitesi açısından %46'lık paya sahiptir (Yatlarda bulunan yatak sayısı hariç).

Belediye belgeli tesisler ve yatak kapasiteleri açısından yapılan değerlendirmede bölgede toplam 371 tesis (otel, motel, pansiyon, tatil köyü) ve 2970 yatak olduğu tespit edilmiştir (1991 yılı verilerine göre). Bu tür ticari konaklama tesislerinin yine çoğunluğu (358) Fethiye'de bulunmaktadır. Fethiye'de bulunan bu tesislerde toplam 8682 yatak mevcuttur (Tablo 10). Başka bir deyişle Fethiye'de bulunan tesisler tüm araştırma alanındaki tesislerin %96.5'u, yatak sayısının %96.8'dir. Belediye belgeli ve denetimli tesisler Fethiye'de özellikle ilçe merkezinde, Çalış Plajında, Göcek'te ve Hisarönü Köyünda bulunmaktadır. Bu tür tesisler içinde yine pansiyonlar ön plandadır. Ancak otel ve moteller az olmasına karşın yatak kapasitesi yüksektir. Belediye belgeli tesisler açısından Dalaman 10 tesis ve 150 yatakla ikinci, Ortaca 3 tesis ve 138 yatakla üçüncü sırada yer almaktadır. Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı bu tür tesisler açısından Muğla düzeyinde tesis sayısı açısından %3.8'lik yatak sayısı açısından %11.9'luk bir paya sahiptir. Yatlarda bulunan yatak kapasitesi olarak Fethiye marinasında 1732 yatak mevcut olduğu tespit edilmiştir. Bu açıdan Muğla düzeyinde %15'lik bir pay söz konusudur.

Kısaca söylemek gerekirse Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında 1991 yılı verilerine göre Turistik belgeli ve belediye belgeli toplam 417 tesis (Muğla oranı %4.2) ve 19222 yatak mevcuttur. (Muğla oranı %18.2). İnşaatlar ve planlaması devam eden tesislerinde kısa sürede devreye girmesi beklenmektedir. Bu durumda konaklama açısından bölge potansiyeli çok daha elverişli bir noktaya gelecektir.

Turizm konaklama tesislerinin inşaatında gözlenen bir olay, birbirine benzer sıradan yapıların çokluğu ve estetik açıdan olumsuz manzaralar arzetmeleridir. Fethiye, Dalaman ilçe merkezindeki tesislerde bu durum açıkça görülür. Bölgenin mimari yapısını bu tesislerde görmek mümkün değildir. Ancak Hisarönü Köyü'ndeki tesisler ve Fethiye ilçesi yakınında Oyuktepe Yarımadası ucunda kurulmuş olan Letonia Tatil Köyü doğa ile uyumlu ve özgün yapılaşması ile ilginçtir. Bölge turizm yapılaşmasında bu durum çoğunlukla dikkate alınmamaktadır. Bu nedenle bölge turizm yapılaşmasının nasıl olması gerektiğine güzel örneklerdir. Ayrıca bölge 1. Derece deprem bölgesi içinde olması ve tarih boyunca çok şiddetli depremler geçirmesine karşın (en son 1957 Fethiye dep-remi) turizm yapılaşmasında bu durum çoğunlukla dikkate alınmamaktadır. Bu nedenle bölge turizm yapılaşması büyük riskler içermektedir.

2.2.2. Ara Tip Konaklamalar :

Turizm açısından konaklama içinde çok önemli bir yere sahip olan ara tip konaklamalar içine kampingler, çadır, karavan ve motokaravanlar girmektedir. Özellikle son yıllarda doğa ile daha çok başbaşa olmak isteyen, kalabalık turizm alanlarının yoğunluğundan sıkılan ve kaçan insanlar tarafından bu tür konaklama imkanları rağbet görmektedir. Bu tür faaliyetlere (çadır, karavan, motokaravan, kamping) hizmet vermek amacıyla Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında özellikle Fethiye sınırları içinde bazı kamping, çadır ve karavan alanları düzenlenmiş, bu suretle bu faaliyetlerden yararlanmak isteyenlere daha iyi hizmet vermek amaçlanmıştır.

Kamping, motokaravan alanı ve çadır konaklaması açısından Fethiye'de Kıdrak-Orman içi dinlenme yeri (100 çadır kapasiteli) önemlidir. Bu alana dolmuş seferleri ile Fethiye ilçe merkezinden ulaşmak mümkündür. Elektrik ve su gibi altyapı hizmetleri mevcuttur. Katrancı orman içi dinlenme ve kamp-karavan alanı 200 çadır kapasitelidir. Altyapısı iyidir ve günlük dolmuş seferleri ile Fethiye'den ulaşmak mümkündür. Küçük Kargı (günlük) orman içi dinlenme ve kamp-karavan alanı 350 çadır kapasitesi ve çevre düzenlemesi açısından Dalaman - Fethiye kıyı kuşağının en önemli alanıdır. Her türlü altyapı hizmeti mevcuttur. Ancak telefon haberleşmesi sorunu vardır. Bunlar yanında Göcek kasabasında bir kamp alanı mevcuttur.

Özellikle motokaravanlar açısından bölgenin hemen tamamı oldukça elverişlidir. Ancak bu tür turizm faaliyeti henüz fazla gelişmiş değildir. Eğer bu turizm faaliyetleri için yeterli ve altyapısı tamamlanmış güvenli alanlar oluşturulabilir ve gerekli tanıtım yapılırsa, bölge turizmine olan katkısı artacak ve bölgenin çekiciliğine katkı yapacaktır.

2.3. Yatçılık

Yat "Turizmi teşvik kanununa göre ölçü belgesinde yat şeklinde tescil edilen gemiler ile ölçü belgesinin bulunmaması halinde gezi ve spor amacıyla yararlanılan ancak yük veya yolcu gemisi niteliğinde olmayan tekmil deniz araçlarına yat denilir" şeklinde tanımlanmıştır. Yatlarla yapılan turizm faaliyetlerine yatçılık ve/veya yat turizmi denilmektedir.

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı, özellikle Fethiye Körfezi kıyılarında olduğu gibi eşsiz ve güzel koyları ve Akdeniz ile Ege arasındaki geçiş alanı üzerinde yer aldığı için yatçılık ve/veya yat turizmi açısından zengin bir pontansiyele sahiptir. Her yıl yaklaşık 600 bin civarında yatın dolaştığı Akdeniz havzasında ülkemiz yatçılık açısından yüksek potansiyeline rağmen çok düşük bir paya sahiptir. Bu durum araştırma alanında da söz konusudur. Yatçılık faaliyetinde çok önemli olan ve alt yapısını oluşturan marinalar (yat limanları) açısından araştırma alanı geri durumdadır. Fethiye ve Göcek'te yer alan marinaların 1991 yılı kapasitesi 500 yattır.

Fethiye yat limanı işletilmekte olan belgesiz yat yanaşma yeri, Göcek tali ylat limanı Sarsala, Bestaş ise yat yanaşma yeri olarak sınıflandırılmaktadır. (Bu konuda ayrıntılı bilgi için İstatistiklerle Turizm El Kitabı 1987 ve 83/6708 karar sayılı "Yat turizminin geliştirilmesi hakkındaki yönetmelik"e bakınız).

Fethiye yat limanı, Fethiye Körfezi içinde Fethiye Limanı yanında yer alan Ulaştırma Bakanlığı'na bağlı ancak belediye tarafından işletilen bir yat limanıdır. Yat çekecek yerine sahip olmayan yat limanının 50 yat kapasitesi mevcuttur. Marina'da genişletme ve büyütme çalışmaları devam etmekte ve yat kapasitesinin 150'ye çıkarılması amaçlanmaktadır. Ayrıca bu yat limanı alanında 1958 yılında inşaa edilmiş olan Fethiye Limanı iskeside yat limanı olmamasına rağmen yaklaşık 200 yat kapasitesine sahiptir. Ancak marinadaki gibi hizmet verilemediği için tercih edilmemektedir. Körfez içindeki ve ölüdeniz çevresindeki bazı turistik tesislerinde küçük marinaları mevcuttur (Örnek; Clup Letonia'nın 15-20 yatlık özel bir marinası mevcuttur).

Fethiye dış körfezi kuzeybatısında eşsiz bir koya sahip olan Göcek'te marinalar inşaa edilmektedir. Özellikle yabancı yatçılar tarafından çok rağbet gören "Fethiye Körfezi Batısı Turizm" alanında yer alan Göcek'te şu anda 130 yat kapasiteli olan ve belediye ve özel şahıslarca işletilen marinalarda hem yat kapasitesi hemde yatlara verilen hizmetler oldukça düşüktür.

Fethiye Körfezi ve çevresi yine de yatçılar tarafından tercih edilen bir alan özelliğindedir. Özellikle turizm mevsimine rastlayan Mayıs-Ekim döneminde yat sayıları artmaktadır. 1989-1991 yılları arası dönemde yat trafiği için Fethiye Liman Gümrüğü verilerine baktığımız zaman (Tablo 11) yat trafiğinde yıllar itibariyle düşme görülmektedir. Bu durumun nedeni 1990 yılında başlayıp 1991 yılında da etkisini devam ettiren Körfez krizi ve özellikle Avrupalı yatçıların genel olarak Doğu Akdeniz havzasından kaçmalarıdır.

Tablo 11 : *Fethiye Limanı Gümrüğünden Giriş-Çıkış Yapan Yat Sayıları (1989-1991)*

Yıl	Toplam	GİRİŞ YAPAN YAT			ÇIKIŞ YAPAN YAT			TOPLAM	
		Yerli Yat	Yabancı Yat	Toplam	Yerli Yat	Yabancı Yat	Toplam	Yerli	Yabancı
1989	779	54	348	402	49	328	377	103	676
1990	578	38	281	319	37	222	259	75	503
1991	446	28	212	240	23	183	206	51	395

Kaynak : *Fethiye Liman Gümrüğü İstatistik Verileri Doğrultusunda Tarafımdan Düzenlenmiştir.*

Tablo 11'den de anlaşılacağı üzere yabancı yat sayısı oldukça yüksektir. Bu grup içinde çoğunluk Alman, Avusturyalı ve İskandinav ülkelerinden yatçılara aittir. Bu alanın tercih nedeni tarih ile doğanın içiçe olması olarak belirtilmektedir. Tablodaki yıllar itibariyle görülen azalmada, Körfez krizinin büyük rolü yanında özellikle Göcek'de olduğu gibi belediyeler tarafından yapılan olumsuz uygulamalarında etkisi büyüktür. Bu tür olumsuz uygulamalar, marinalardaki eksik hizmetler dolayısıyla bölgeden kaçış gözlenmektedir. Yine Yunanistan'ın yakın Ege adalarında kurduğu ve kurmayı planladığı marinalaa faaliyete geçtiği zaman bu kaçışın dah da hızlanacağı ilgililer tarafından ifade edilmektedir. Bölgeye gelen yabancı yatçılar genellikle Yunanistan'a ait marinalardan yararlanmakta ve adeta bölgeye korsan olarak ziyaret yapmaktadırlar. Bu suretle döviz kaybı meydana gelmekte ve özellikle bazı yatçılarda bölgede dalış yasağı olan kısımlarda zaman zamanda olsa izinsiz dalış yapmakta ve tarihi eser kaçakçılığı faaliyetlerini sürdürmektedirler. Kıyı muhafaza ekiplerininde eksik kalması bunların kontrolünü

güçleştirmektedir. Yine bu yatlar sintinelerini ve katı atıklarını denize boşaltmak suretiyle hem ekolojik dengeyi bozmakta hem de bu surette bölge turizmine zarar vermektedirler. En kısa zamanda modern marinalar inşaa edilip her yönüyle mükemmel hizmetlerin sunulması ve tanıtım suretiyle bölgeye olan yat trafiğinin arttırılması gerekir.

3. TURİSTİK HAREKETLER

Bir alanın turizm coğrafyasının incelenmesinde en önemli unsurlardan biriside turistik hareketlerdir. Alana gelen-giden turist sayıları bu alanın turizm çekiciliğini ortaya koymaktadır.

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında yerli yada yabancı turist olarak gelen-giden turist sayısını tespit etmek çok güçtür. Çünkü uzun bir kıyı şeridi içinde (Ege Akdeniz) transit olarak geçilen bir olduğu için kesin sayıları tespit etmek mümkün değildir. Özellikle yabancı turistler bölge dışındaki gümrüklerden giriş-çıkış yapmak suretiyle hareket edebildikleri için bölgeye ne kadar turistin geldiğini tespit etmek zordur. Burada yapılacak değerlendirme de Dalaman - Fethiye kıyı kuşağındaki gümrüklerden giriş-çıkış yapanlar esas alınacaktır. Dalaman - Fethiye kıyı kuşağında Fethiye deniz gümrüğü ve 1981 yılında faaliyete geçen Dalaman hava gümrüğü mevcuttur. 1977-1989 yılları arasında bölge gümrüklerinden giriş-çıkış yapan vatandaş ve yabancı durumuna baktığımız zaman genel bir artışın söz konusu olduğu görülür. Yabancı giriş-çıkışı vatandaş giriş-çıkışından fazladır. Yabancı durumu için şekil 11.1 ve 11.2'yi incelendiğimiz zaman 1977-1981 arası Fethiye deniz gümrüğüne gelen-giden yabancı sayılarının fazla değişmediği görülmektedir. 1981 yılından itibaren Dalaman hava gümrüğünün faaliyete geçmesi ile hem gelen hem de giden yabancı sayısının hızlı artışa geçtiği görülür. Özellikle 1984 yılından itibaren artış hız kazanmıştır. Ağırlık çok büyük oranda havayolu ile gelen giden yabancıdadır. Fethiye Liman Gümrüğünden gelen-giden yabancı sayısı hemen hemen 1989 yılına kadar aynı değeri korumuştur.

1984 yılından itibaren tanıtımın artması ve özellikle Charter (dolmuş uçak) seferlerinin artışı ile Dalaman hava gümrüğünden giriş- çıkış artmıştır. 1989 yılından itibaren ise artış hızı azalmıştır.

Gelen-giden yabancı sayısının Muğla geneli ile karşılaştırmasında(Şekil 11.1 - 11.2) artışların birbirine paralelliği dikkat çeker. Aynı zamanda Muğla genelinde Dalaman havalimanı ağırlığı teşkil etmektedir. Ayrıca Dalaman Havalimanından gelen-giden yabancı sayısında bir denge söz konusudur. Özellikle 1985 yılından itibaren bu denge daha belirgindir. 1989 yılı itibariyle baktığımız zaman Muğla'ya gelen yaklaşık 386 bin civarında yabancının 260 bini yani

(Şekil-11.1) GELEN YABANCILAR

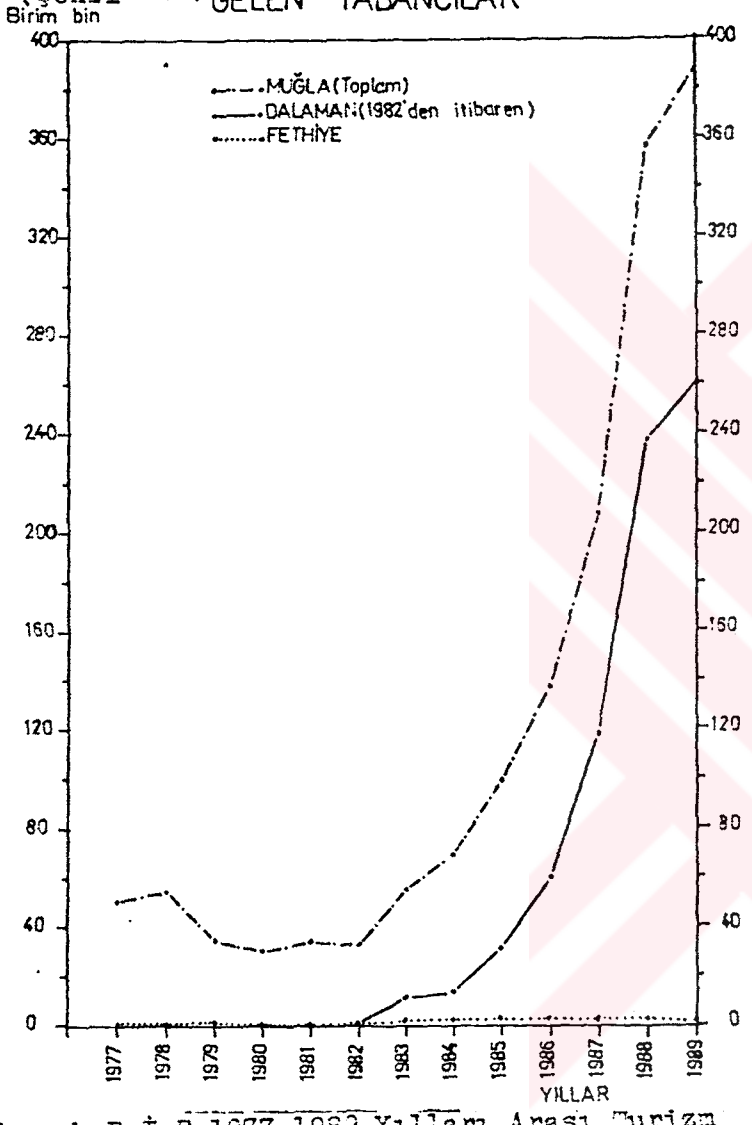

Kaynak: D.İ.E. 1977-1989 Yılları Arası Turizm İstatistiklerine Göre Hazırlanmıştır.

(Şekil-11.2) GİDEN YABANCILAR

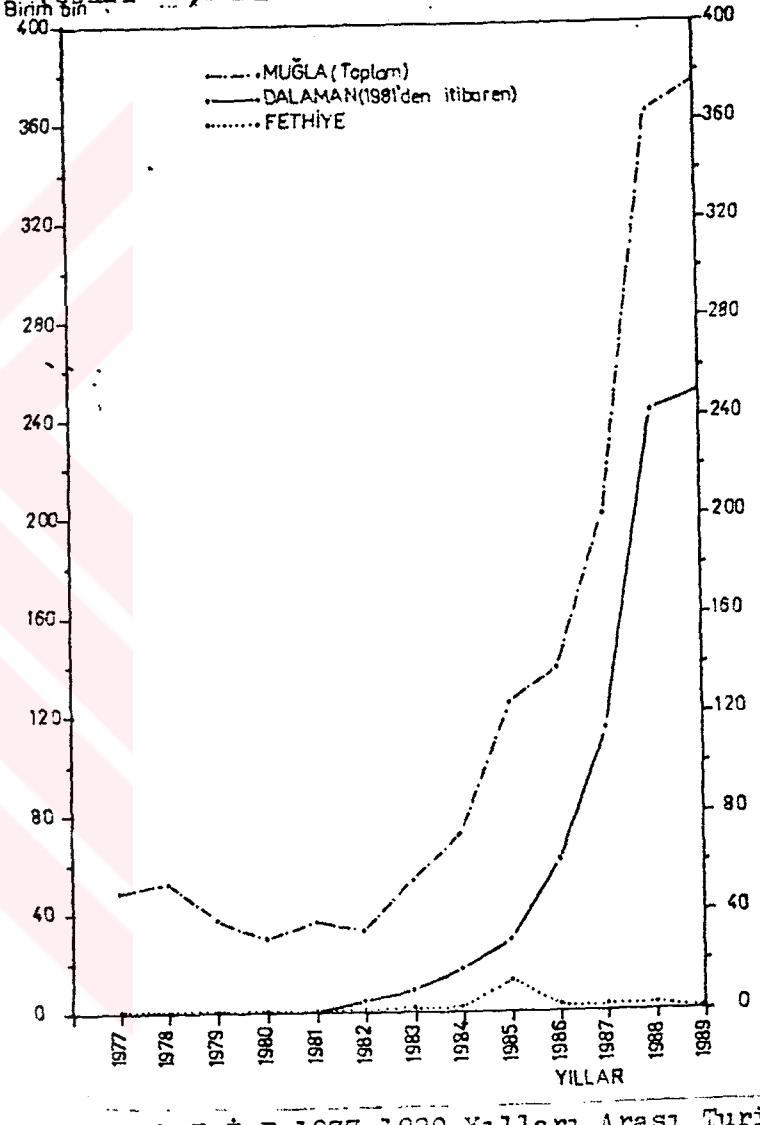

Kaynak: D.İ.E. 1977-1989 Yılları Arası Turizm İstatistiklerine Göre Hazırlanmıştır.

(Şekil 12.1

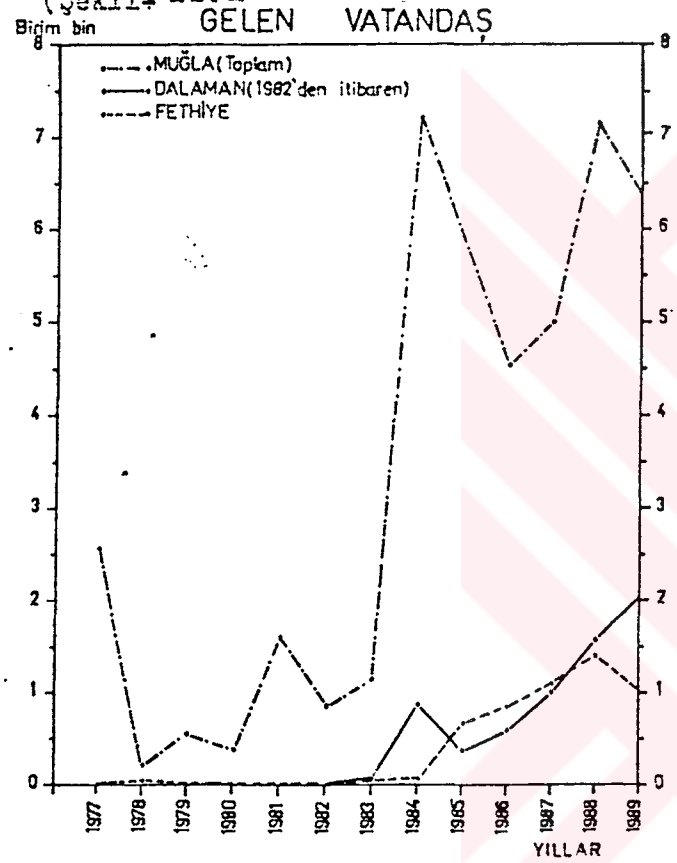

Kaynak: D.İ.E.1977-1989 Yılları Arası Turizm İstatistiklerine Göre Hazırlanmıştır.

(Şekil 12.2

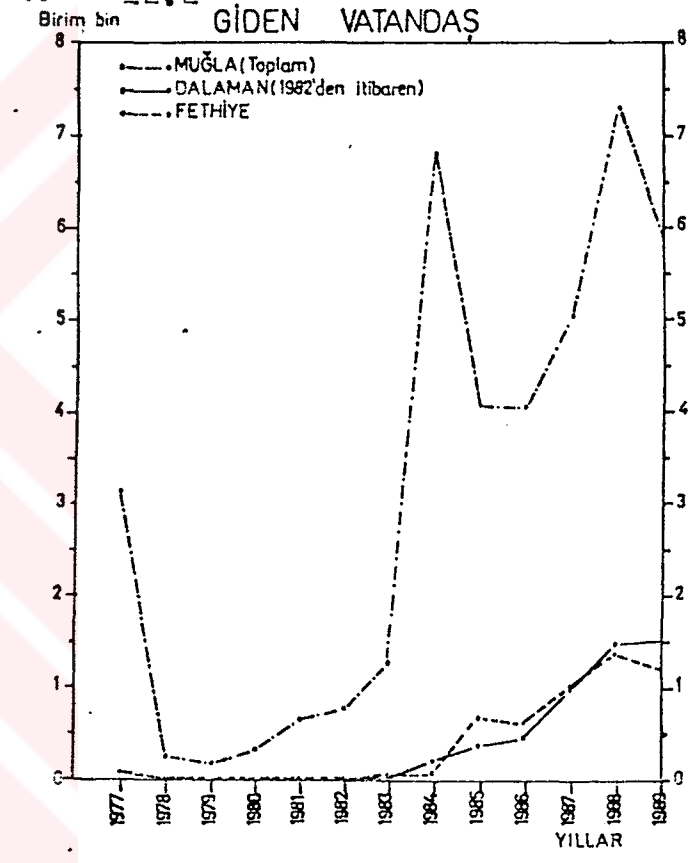

Kaynak: D.İ.E.1977-1989 Yılları Arası Turizm İstatistiklerine Göre Hazırlanmıştır.

%67.4'ü Dalaman hava gümrüğünden giriş yapmıştır. Aynı yıl Muğla toplamında 376 bin civarındaki yabancının yine 250 bini yani %66.5'i Dalaman hava gümrüğünden çıkış yapmıştır. Bu açıdan Dalaman Havalimanı önemli bir yere sahiptir. Gelen yabancı sayısının giden yabancı sayısından fazla olması gelen yabancıların bir kısmının bölge dışındaki gümrüklerden çıkış yaptıklarını göstermektedir.

Gelen giden vatandaş durumuna baktığımız zaman sayıların çok düşük olduğu ve bir dalgalanmanın mevcut olduğu görülür Şekil 12.1-12.2'den de görüleceği üzere bu açıdan Fethiye deniz gümrüğünün 1982 yılına kadar tek giriş-çıkış alanı olduğu, 1982'den itibaren ise Dalaman hava gümrüğünden geliş-gidişlerin başlaması ile genel bir artışın sözkonusu olduğu, 1983'ten itibaren ise genelbir dalgalanmanın mevcut olduğu görülür. 1984'de Dalaman Hava gümrüğünün ön plana çıktığı, 1985-1986-1987'de Fethiye deniz gümrüğünün ön plana geçtiği 1988'den itibaren ise Dalaman hava gümrüğünün tekrar ağırlığı teşkil ettiği görülür. Bu durumun nedeni özellikle yurtdışında çalışan işçilerimizin bölgeye geliş-gidişlerinde hava yolunu tercih etmeleridir. Dikkat çeken bir diğer nokta ise Muğla toplamında bölgenin vatandaş giriş-çıkışı payının yabancı sayısına göre düşük olduğudur.

1989 yılı temel alınarak bir değerlendirme yapıldığı zaman Muğla'daki gümrüklerden gelen vatandaş sayısının 6400 civarında iken bölgedeki gümrüklerden ise 3200 civarında olduğu (yani %50'si) giden vatandaş sayısının ise Muğla toplamında yaklaşık 5200 iken, bölge gümrüklerinden giden vatandaş sayısının ise 2700 olduğu yani yaklaşık %46.6'sını oluşturduğu görülür. Yabancıların geliş-gidişlerinde ağırlık turistik amaçlarda iken, vatandaş geliş-gidişlerinde iş amacıda buna eklenmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DALAMAN - FETHİYE KIYI KUŞAĞI TURİZMİNİN ÜLKE TURİZMİNDEKİ YERİ

1. TURİSTİK KONAKLAMA

1991 yılı esas alınarak Dalaman - Fethiye kıyı kuşağının turizm konaklaması açısından Türkiye turizmindeki yerine baktığımız zaman turizm belgeli (işletme, yatırım) 46 tesisle bölgenin Türkiye ölçüsünde (3140 tesis) %1.48'lik bir paya sahip olduğu görülür. Otel, motel, pansiyon ve tatil köyleri esas alınarak yapılan bu değerlendirmede bölge turizm konaklamasının ülke ölçüsünde önemli bir yere sahip olmadığı görülmektedir.

Turizm konaklama tesislerindeki yatak sayıları açısından karşılaştırma yapıldığında %1.68'lik oranı ile bölgenin yine önemli bir yere sahip olmadığı görülür. 1991 yılı bölge turizm yatırım ve işletme belgeli tesislerde 8521 yatak mevcut iken, Türkiye'de 505876 yatak mevcuttur (*). Burada değerlendirmeye dahil edilmeyen belediye-denetimli tesisler ve yatak kapasitelerininde (Dalaman-Fethiye kıyı kuşağında 8970 yatak 371 tesis mevcuttur) bölge ve ülke turizmine katkısı yeterli ölçüde değildir. Ancak bölgedeki ve ülkemizdeki yatak kapasiteleri ve tesislerin sayıları hızla artmaktadır. Yakın bir gelecekte bu açıdan ortaya çıkan sorunlar ortadan kalkacaktır.

2. TURİSTİK HAREKETLER

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağına 1989 yılında yaklaşık 262 bin civarında yabancı turist gelmiştir. Bu sayı aynı yıl Türkiye'de 4 milyon 460 bin civarındadır. Buna göre bölge Türkiye ölçüsünde %5.87'lik bir paya sahiptir. Aynı yıl bölgeden çıkış yapan yabancı turist sayısı ise yaklaşak 252 bin civarındadır. Bu açıdan bölge Türkiye ölçüsünde (Türkiye 2 milyon 465 bin civarı) %10.22'lik paya sahiptir. Çıkış oranının artışı Türkiye'ye gelen ve giden yabancı turist sayısının gelenler lehine bir durum göstermesinden kaynaklanmaktadır. Yukarıda da görüldüğü gibi Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı gelen giden turist açısından (yabancı turist) ülkemizde çok önemli bir yere sahiptir ve ülkemiz turizmine katkısı büyüktür.

(*) Not : Karşılaştırmada turizm yatırım ve işletme belgeli, otel, motel, tatil köyü ve pansiyonlar esas alınmıştır.

Burada gelen-giden turistlerin giriş-çıkış yaptıkları yollar açısından bir karşılaştırma yapmak gerekirse Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı turizminin dinamosu olan Dalaman Havalimanı bu açıdan oldukça önemlidir. 1989 yılında gelen turistlerin %99.2'si giden turistlerinde yine %99.24'i Dalaman Havalimanından giriş çıkış yapmıştır. Aynı yıl ülkemize gelen yabancıların %52.58'i havayolunu tercih etmiştir. Hem bölge hemde ülkemiz ölçüsünde yabancı turizm hareketinde ağırlık büyük oranda havayolu ulaşımındadır.

3. TURİZM GELİRLERİ

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağının turizm gelir-giderlerini tespit etmek oldukça zordur. Burada bankalarda bozdurulan döviz miktarı esas alınarak bir değerlendirmeye gidilebilse de bu durum çok sağlıklı değildir. Çünkü ülkemizde son yıllarda hızla artan dövize yöneliş nedeniyle zaten piyasada bir döviz artışı söz konusudur. Bu nedenle yabancıların bozdurdukları döviz miktarını kesin olarak tespit etmek oldukça güçtür. Ayrıca bankalar yanında özel kurum ve kişilerde döviz işlemi yapmaktadırlar. 1991 yılı için bir rakam vermek gerekirse bu yıl Fethiye'deki banka şubelerinden bozdurulan döviz miktarının 122.114.254.439 lira olduğu görülür. Aynı yıl ülkemizin turizm geliri ise yaklaşık 16 trilyon liradır. Bu açıdan bakıldığı zaman çok küçük bir orana sahip olduğu görülür. Ancak kişi başına harcama baz alınarak bir değerlendirme yapılacak olursa 1989 yılında ülkemizde kişi başına 570 dolar gelir esas alındığında bölgenin geliri yaklaşık 150 milyon dolar olarak hesaplanır. Aynı yıl ülkemizin turizm geliri yaklaşık 2 milyar 556 milyon dolar olduğuna göre, bölgenin geliri ülke ölçüsünde %5.86'lık bir paya sahiptir.

4. GECELEME

1989 yılında ülkemizde geceleme miktarı 17.430.310'dur. Bu yıl için Fethiye'deki geceleme sayısı baz alındığın zaman (2.175.000) Fethiye'nin oranı %12.5'dur. Gecelemelerde oteller ve tatil köyleri ağırlığı teşkil etmektedir. (Fethiye dışındaki merkezlerdeki geceleme sayıları bilinmediği için Fethiye temel alınarak bir değerlendirmeye gidilmiştir.)

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DALAMAN - FETHİYE KIYI KUŞAĞI TURİZMİNİN SORUNLARI

1. FİZİKİ COĞRAFYADAN KAYNAKLANAN SORUNLAR

Yukarıdaki bölümlerde bu sorunlara sıklıkla değinildiği için burada genel başlıklar halinde bir değerlendirme yapılacaktır.

- Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı Dalaman ve Fethiye ovaları gibi bazı düz alanlar dışında son derece engebeli ve parçalı topoğrafyaya sahiptir. Bu durum turizm altyapısınında önemli unsurunu oluşturan ulaşımı ve özellikle karayolu ulaşımını olumsuz yönde etkilemekte ve bölge turizminde önemli bir sorun oluşturmaktadır. Turizm alanlarına olan ulaşımı ve yol yapımını güçleştirmektedir.

- Özellikle kıyı kesimlerde arızalı olan topoğrafya turizm tesisleri yapımını güçleştirmekte ve maliyeti yükseltmektedir.

- Çerçi D., Eldirek D. gibi mevsimlik akış gösteren dereler bol alüvyon taşımaları bu alüvyonlarla döküldükleri alanlarda denizi doldurmaları ve alüvyon kirliliğine neden olmaları dolayısıyla bölge turizm çekiciliğini tehdit etmektedir.

- Kıyıların çoğunlukla sarp ve kayalık karakterde olması ve denizin kıyıdan itibaren hızla derinleşmesi nedeniyle denize girme ve plajdan yararlanma imkanını azaltmaktadır.

- Plajlı ve alçak kıyıda kıyı gelişiminin henüz aktif olarak devam etmesi nedeniyle plajlarda sürekli değişim mevcuttur. Zaman zaman plaj kalitesi bu durumdan etkilenmektedir. Bazı zamanlarda yine açık olan alanlarda denizden esen rüzgar kıyıda önemli değişmelere neden olmakta ve plajları kirletmektedir. (Sarıgerme Plajı ve Çalış Plajı'nda olduğu gibi).

- Bölge ikliminin genel olarak turizme elverişli olmasına karşın özellikle yaz döneminde yüksek hava sıcaklığı ve oransal nem zaman zaman sıkıntıya neden olmaktadır.

- Denize girmek için deniz suyu sıcaklığının hava sıcaklığından düşük olduğu zamanlar uygun iken bölgede bu durum görülmemektedir. Yıl boyu deniz suyu sıcaklığı hava sıcaklığından yüksektir. Bu durum bir problem olarak kabul edilebilir.

- İklimle bağlantılı olarak yaz döneminde insan hataları sonucu ortaya çıkan orman yangınları hem coğrafi çekicilikleri ortadan kaldırmakta hemde turistik tesisleri ve turizm alanlarını zaman zaman tehdit etmektedir.

2. BEŞERİ COĞRAFYADAN KAYNAKLANAN SORUNLAR

- Bölgedeki nüfus artışı ülkemiz genelinde de olduğu gibi oldukça yüksektir. Bu durum sınırlı olan alanlarda konut ihtiyacını arttırmakta ve bunun yanında artan atıkların tasviyesi problemini doğurmak suretiyle turizm alanları tehdit etmektedir.

- Eğitim seviyesinin düşük olması ve turizm eğitiminin eksikliği nedeniyle yabancıya bakış ve davranışlarda olumsuzluklar ortaya çıkmakta ve bu durum hem bölgenin yanlış tanıtımına hemde ziyaretçi ve gelir kaybına neden olmaktadır.

- Bölge yöneticilerinde genel olarak turizm bilgi ve anlayışı eksikliği,

- Nüfus içinde sadece turizm alanında çalışan insan sayısının az olması ve tarım gelirlerinin ylüksekliği, sezonluk turizm gelirlerinin düşük olması bölge turizmini olumsuz yönde etkilemektedir. Turizmin ikinci bir istihdam alanı olarak görülmesi ve bu yüzden yeterli bilgi sahibi olunmaması bu olumsuzluğu daha da arttırmaktadır.

- Turizm tesislerinde çalışan personelin eğitim seviyesi düşüklüğü ve bu konuda eğitim verecek eğitim kurumları yeterli olmaması nedeniyle verilen hizmetin kalitesini düşmekte ve bu durum bölge turizmini olmusuz yönde etkilemektedir.

- Bölgede planlı yapılaşma mevcut değildir. Özellikle tarım alanlarına ve kıyılara doğru oluşan düzensiz gelişme ve yapılaşma, turizm çekiciliği açısından son derece önemli olan kıyılarda tahribata ve görüntü bozukluğuna neden olmaktadır. Plansız yapılaşma sonucu oluşan düzensiz turizm alanları ve özellikle yaz döneminde görülen yoğun trafik turizmi olumsuz yönde etkilemektedir.

3. KONAKLAMA SORUNLARI

- Bölgedeki konaklama tesisi sayısının yetersizliği,

- Konaklama tesislerinin -özellikle belediye belgeli ve denetimli tesislerde- niteliklernin düşüklüğü,

- Konaklama tesislerinin yatak sayılarının azlığı.

- Konaklama tesislerinin çoğunlukla betonarme karakterde olması ve çevre ile uyuşmayan yözellikler arzetmesi,

- Ara tip konaklama alanlarında yeterli altyapının mevcut olmaması ve hırsızlık gibi güvenliği tehdit eden unsurlara karşı yeterli önleminin alınmamış olması,

- Konaklama tesislerinde aşırı fiyat uygulanması,

- Konaklama tesislerinin belli bir dönem dışında uzun bir süre ölü sezon yaşaması ve bu durum maddi kayıplara neden olması yanında tesislerin yıpranmasına yol açması bu tür sorunların başta gelenlerindendir.

4. ULAŞIM SORUNLARI

- Bölgede karayollarının dar, bozuk olması ve karayolunda güvenle seyir etmeyi kolaylaştıran levhaların yetersizliği, önemli turizm alanlarına bağlantıyı sağlayan karayolları standardının düşüklüğü,

- Denizyolu ulaşımında altyapı sorunları mevcut olması yanında Fethiye Limanı ve Göcek Limanı'nın turizm amaçlı hizmetler için yeterli olmaması,

- Dalaman havalimanının çevre turizm merkezleri ile bağlantısının iyi olmaması,

- Dalaman- Fethiye arasındaki karayolunda önemli bir problem oluşturan Göcek rampalarını ortadan kaldıracak olan Göcek tüneli hala açılamamış olması,

- Ulaşım sistemleri arasında yeterli koordinasyonun mevcut olmaması önemli ulaşım sorunlarıdır.

5. TANITIM SORUNLARI

- Ülkemizin genelinde büyük bir problem olan tanıtım bölgenin turizm faaliyetlerindeki en önemli problemlerinden birisidir. Özellikle bölgenin turizm çekiciliği ve turizm altyapısı yeterince tanınmaması nedeniyle bölgeye olan turizm hareketinin potansiyelin çok altında kalması,

- Danışma bürolarının organizasyon olarak yetersizliği ve eleman sıkıntısının mevcut olması,

- Bölgenin reklamının yeterli yapılamaması ve tanıtıma bağlı olarak pazarlama ve organizasyon sorunlarının mevcudiyeti,

- Yıl boyu turizme uygun olan alanda yeterli tanıtım yapılamaması nedeniyle turizmin ancak belli bir zaman diliminde gerçekleşmesi önemli sorunlardır.

6. ÇEVRE SORUNLARI

- Tarihi kalıntı ve sit alanlarının bakımsızlığı ve tahribata açık olması, kaçak kazıların bu alanları tehdit etmesi,(Kadyanda'da olduğu gibi)

- Yerleşim alanlarında sokak temizliğinin iyi olmaması ve özellikle çöp sorununun yaz döneminde nüfusları katlanan alanlarda büyük problem oluşturması,

- Plajların temizliğine dikkat edilmemesi, (Çalış Plajında olduğu gibi)

- Özellikle yerleşim alanları çevresinde deniz kirliliğine dikkat edilmemesi ve turizm alanlarının kanalizasyon altyapılarının yetersizliği, atıkların hiçbir arıtıma tabi tutulmadan denize verilmesi sonucu bu alanlarda deniz kirliliğinin artması ve buralarda denize girilmesinin tehlikeli hale gelmesi, (Fethiye İç Körfezinde olduğu gibi).

-Yine gemilerin ve yatların sintinelerini denize boşaltmaları yüzünden deniz ve denizin kıyı olduğu plajlarda kirlilik oluşturması,

- Kıyılarda turizm yapılaşmasının çirkin ve çok katlı özellikler göstermesi,(Çalış, Fethiye gibi)

- Kıyı bölgesinde yazlık ev yapımının gittikçe yaygınlaşması sonucu buradaki tarım alanlarının gerek yazlık, ev, gerekse turistik tesis inşaatı nedeniyle tahrip edilmesi,

- Daha fazla tesis yapmak ve arazinin her karışından faydalanmak amacı ile turizm alanlarının adeta şehirleştirilmesi, (Çalış gibi).

- Bölge birinci derecede deprem bölgesinde bulunmasına karşın yapılaşmada bu unsurun hep ihmal edilmesi,

- Çevre koruma bölgesi içine alınmış alanlarda hala plansız ve kaçak yapılaşmanın devam etmesi,(Kargı, Çiftliköy çevresinde olduğu gibi)

- Doğanın yeterince korunmaması doğadaki bitki ve hayvan türlerinin hızla yok edilmesi ve bu şekilde bozulan doğal ortamın turizm çekiciliğini azaltması,

- Özellikle yaz mevsiminde oluşan yangınların hem doğayı tahrip etmesi ve hemde turizm alanlarını tehdit etmek suretiyle bölge turizmine zarar vermesi,

- Turizm yapılaşmasının güzel koyları, deniz ve güneşten yararlanma sahalarını ortadan kaldıran bir özellik sergilemesi, (Göcek, Çalış bu duruma en güzel örneklerdir.)

- Orman içi dinlenme ve kamp alanlarının bakımsız olması ve çöpleri yeterince tasviye edilemediği için bu alanların gittikçe kirlenmesi önemli çevre sorunları olarak ortaya çıkmaktadır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN SONUÇLAR VE GELECEĞE YÖNELİK ÖNERİLER

1. ARAŞTIRMADAN ELDE EDİLEN SONUÇLAR

-Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı yukarıdaki bölümlerden de anlaşılacağı üzere doğal ve kültürel çevre açısından son derece zengin bir potansiyele sahiptir.

- Deniz - güneş turizmi açısından ülkemizin en elverişli alanı olan İzmir-Antalya kıyı kuşağında yer alan bölge bu açıdan oldukça elverişli bir konuma sahiptir. (Güneşlenme süresi ortalama 8 saatten fazladır.)

- Turizm açısından çok önemli bir unsur olan iklim açısından -özellikle sıcaklık, rüzgar, yağış-Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı çok elverişli şartlara sahiptir. Oransal nem ise turizm mevsiminde zaman zamanda olsa problem oluşturmaktadır. Ancak bu olumsuz durum rüzgar koşulları ile telafi edilmektedir. İklim koşulları sağlık ve deniz turizmi açısından elverişlidir.

- Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı sahip olduğu temiz denizi ile deniz turizmi açısından çok elverişli şartlara sahiptir. Deniz suyu sıcaklıklarının yıl boyu hava sıcaklığından yüksek olması nedeniyle denize girme açısından ortaya çıkan olumsuz durum diğer iklim koşulları ile dengelendiği için ortadan kalkmaktadır.

- Bölgenin topoğrafik çekicilikleri arasında akarsu vadileri (özellikle K. Kargı D., Çayboğazı D.), deniz ile doğanın başbaşa olduğu denizcilik açısından da elverişli olan kıyı yapısı (özellikle Fethiye Körfezi kıyıları) oldukça güzel ve temiz plajları (özellikle Ölüdeniz-Belcekız ve Çalış Plajı), doğa harikası Ölüdeniz, Fethiye Körfezi batı alanında çevresel yapının bütünleyici unsuru olan adalar (Tersane, Domuz Adaları gibi) ve kireçtaşı alanlarında bulunan kanyon vadiler özellikle dikkat çekmektedir. Ancak bu değerlerden kıyı yapısı ve plajlar yoğun tehdit altındadır. Çünkü bu alanlar artan hızlı ve yoğun yapılaşma ve arıtılmadan denize verilen atıklar yüzünden kirlilik tehdidi altındadır (Çalış Plajı gibi).

- Dalaman - Fethiye kıyı kuşağı karasal ortamlardaki sulak ortamlar açısından zengin potansiyele sahiptir. Özellikle Dalaman Ovası ve Fethiye Ovası kıyı yakını alanlarda bu tür alanlar çoğunluktadır.

- Dalaman Çayı, Kocagöl, bölgenin en önemli suya dayalı çekiciliklerindendir.

- Babadağ ve Gayran Dağı ise manzara çekiciliği ve dağcılık açısından çok zengindir.

- Bölge manzara çekiciliğinin önemli unsurlarından birisi olan orman alanları açısından oldukça zengindir (Özellikle Fethiye Körfezi Çevresi gibi).

- Bölge endemik türler başta olmak üzere zengin bitki örtüsüne sahiptir. Bu açıdan Sığla ağacı başta olmak üzere endemik türler bölgenin çekiciliğini arttırmaktadır.

- Bölgenin doğal ortamının ne kadar az bozulmuş olduğu ve bu açıdan sahip olduğu çekicilik yönünden özel çevre koruma bölgesi oldukça önemlidir (Fethiye ve Göcek Özel Çevre Ko ruma Belgesi).

- Bölge zengin hayvan varlığı ile çekici bir alandır. Caretta Caretta türü deniz kaplumbağaları ve av hayvanları bu açıdan önemlidir.

- Dalaman Fethiye kıyı kuşağı çok zengin tarihi ve arkeolojik değerlere saiptir. Lycia - Caria bölgesi arasında yer alan bölge birçok tarihi ve arkeolojik değeri barındırmasına rağmen bu zenginlik henüz tam anlamıyla değerlendirilebilmiş olmadığı gibi tarihi ve arkeolojik eserler bakımsız haldedir.

- Bölge modernleşme yolunda çok şeyler kaybetmesine rağmen hala çekiciliğini arttıran zengin bir folklara sahiptir.

- Bölgede en gelişmiş ulaşım sistemi birçok sorunlar içermesine rağmen karayolu ulaşımıdır. Bölge turizmine katkısı büyüktür. Havayolu ulaşımı ise özellikle turizm hareketine katkısı en büyük olan ulaşım sistemidir (Dalaman Havalimanı). Çok elverişli şartlara sahip olmasına rağmen denizcilik ve deniz ulaşımı turizm açısından henüz potansiyelinin çok altındadır. (Özellikle liman altyapısı ve marinaların son derece yetersiz olması) Bu özelliklere göre bölge turizm ulaştırması yükünü önemli sorunları içermesine karşın karayolu ulaşımı taşır. Haberleşme açısından genel olarak bölgenin iyi bir durumda olduğu söylenebilir.

- Turizm altyapısının en önemli unsurlarından birisi olan konaklama açısından henüz istenilen seviyenin çok altında olan bölgede konaklama tesislerinin sayı ve kalitesi ile verilen hizmet kalitesi bazı istisnalar hariç elverişli özelliklere sahip değildir. Konaklama yükü otel ve pansiyonlardadır. Son yıllarda gözlenen otel enflasyonu ise hizmet kalitesi ve fiyat açısından problemler içerdiği için olumlu sonuç vermemiştir. Temizlik ve iyi hizmeti arayan ziyaretçiler bu durumdan memnun değildir. Özellikle ev ortamında tatil imkanı veren pansiyonların sayılarındaki artış ise yeterli değildir.

Konaklama tesisleri plansız şekilde artış ve yayılış göstermeleri, doğa ile uyumsuz yapıları ve yetersiz altyapıları ile bölgenin turizm alanlarını tehdit etmektedir. (Fethiye - Kargı Köyü arası kıyı kuşağında olduğu gibi).

- Bölge özellikle doğa ile daha içiçe olmayı sağlayan çadır, karavan, motokaravan, kamping turizmi açısından sahip olunan potansiyelin çok altındadır.

- Bölge adeta yatçılık cenneti olmasına rağmen (Fethiye Körfezi kıyıları gibi), yetersiz altyapı ve tanıtım ile olumsuz uygulamalar yüzünden bu potansiyelinden yeterince yararlanamamaktadır.

- Bölgenin transit olarak geçilen bir kuşakta olması nedeniyle ne kadar turistin gelip-gittiğini tam olarak tespit etmek güç olmasına karşın özellikle Dalaman Havalimanından gelen giden turist sayısı dikkate alındığı zaman bölge önemli turizm hareketlerine sahiptir.

- Bölgenin doğal ve kültürel çekicilikleri büyük tehdit altındadır. Özellikle yaz döneminde ortaya çıkan yangınlar, doğaya aşırı yüklenme (avlanma gibi), arıtılmadan doğal ortama verilen atıklar, deniz ve plaj kirlenmesi, plansız ve düzensiz yapılaşma bölge turizmini tehdit etmektedir.

- Bölgenin turizm tanıtımı ve pazarlaması yeterli değildir.

- Turizmin yıl boyuna yayılması mümkün olduğu halde turizmin mevsimlik karakteri (yaz dönemi) yılın önemli bir bölümünün kaybedilmesine neden olmaktadır.

- Bölge halkı henüz turizm bilgi anlayışına yeterince sahip olmadığı görülür. Bölgedeki yerel yöneticilerin durumuda buna benzerdir.

2. GELECEĞE YÖNELİK ÖNERİLER

Dalaman - Fethiye kıyı kuşağının sahip olduğu zengin potansiyeli ölçüsünde turizmden hakettiği payı alabilmesi için aşağıda verilen önerilerin dikkate alınmasında yararlı olacaktır.

- Doğal ve kültürel çevre zinginliklerinden en iyi şekilde istifade edebilmek ve tahribatını önlemek için kısa, orta ve uzun vadeli gelişmeler için bir gelişim (master) planı hazırlanması, plan hazırlanırken tüm çevrelerin görüşü alınarak müşterek noktalar tespit edilmeli ve plana harfiyen uyulması sağlanması yararlı olacaktır. Bu açıdan daimi görev yapacak içinde çeşitli bilim dallarından (jeoloji, jeomorfoloji, klimatoloji, ekoloji, biyoloji, arkeoloji, coğrafya, ekonomi, turizm gibi) uzmanların yer aldığı bir koordinasyon ve planlama kurulu oluşturulması yoluna gidilebilir.

- Bölgedeki yönetici konumunda olan kişilerin turizm bilgi ve anlayışına sahip olmaları -gerekirse bu açıdan eğitilip bilgilendirilmeleri- yararlı olacaktır.

- Kanun ve yönetmeliklerin en iyi şekilde uygulanmasının ve denetiminin sağlanması gerekir. Bu özellikle özel çevre koruma bölgeleri, turizm yapılaşması, imara açılacak alanlar, turizm teşvikleri gibi alanlarda oldukça önemlidir, Şimdiye kadar yapılan oldu bitti uygulamaların kısa zamanda terkedilmesi fayda sağlayabilir.

- Bölgenin temel jeolojik özellikleri ve depremselliği konusunda ayrıntılı ve bilimsel çalışmalar yapılıp haritalarının çıkarılması ve kentsel gelişim ile turizme açılacak alanlar ve yapılaşmanın bu çalışmalardan elde edilecek veriler doğrultusunda yapılması yararlı olacaktır.

- Bölge turizm yapılaşmasında gerek çevreyle gerekse iklimle uyumlu tesis şekilleri, mimari özellikleri, yatay-dikey dağılış durumları ve malzeme standardı belirlenebilir.

- Yerleşim merkezlerinin altyapıları hızlı bir şekilde tamamlanmalıdır. Çevresel tehdit oluşturan artıkların tasviyesi için gereken çalışmalar yapılması bu konudaki çalışmaları olumsuz yönde etkileyen kişi, kurum ve kuruluşların cezalandırılması ve eğitim yoluyla programa katılmaları sağlanması önemlidir. Yapılacak altyapının, turizm mevsimindeki nüfus dikkate alınarak yapılması uzun vadede yarar getirebilir.

- Önemli tarımsal potansiyele sahip olan Dalaman ve Fethiye ovalarında artan tarımsal ilaç kullanımı ve bu ilaçların denize karışması önemli problemler oluşturduğu için bu konuda gereken çalışmaların yapılıp çok tehlikeli olan tarım ilaçlarının denize ulaşmasının engelenmesi yararlı olacaktır.

- Halkın turizm konusunda eğitilip bilgilendirilmesi, turizmin bölge ekonomisine olan katkısı somut olarak vurgulanmak suretiyle yapılabilir.

- Turizm faaliyetini tüm yıla yaymak suretiyle atıl halde bulunan tesislerin canlandırılması ve bu suretle sadece ve turizmle ilgilenen nüfus miktarının arttırılması için kamplar, kongre ve seminer turizmi, çeşitli festivaller, öğrenci ve gençlik organizasyonları, av turizmi dağcılık gibi faaliyetler yapılabilir.

- Turizm tesislerinde çalışacak personelin iyi şekilde eğitilmesinin sağlanması için turizm meslek liselerinin (yabancı dil ağırlıklı) yaygınlaştırılması yararlı olacaktır.

- Konaklama tesislerinin sayılarının arttırılması ve çok yıldızlı tesislerden ziyade pansiyon ve tatil köylerinin yaygınlaştırılması, Mevcut tesislerde iyileştirme yapılması, yatakların pazarlamasının iyi şekilde yapılması ve çifte rezervasyon olayının önlenmesi(Denetim arttırılabilir) önemlidir.

- Ara tip konaklama tesislerinin arttırılması, bu alanlarda (kamping, çadır, karavan gibi) güvenlik önlemleri gerektiği şekilde alınıp, alt yapılarınında tamamlanması yarar getirecektir.

- Bölge ulaşım yükünün büyük kısmını taşıyan karayolu ulaşımının kısa zamanda geliştirilmesi yararlı olacaktır. Bu açıdan Muğla - Antalya karayolunun bölge içi kesiminde - özellikle Dalaman-Fethiye arası- başlanan iyileştirme çalışmalarının en kısa zamanda tamamlanması, Fethiye - Denizli karayolunun kısa zamanda tamamlanması, özellikle iç turizmde canlanma sağlayacaktır. Ayrıca bu karayollarını tarihi ve doğal turizm alanlarına bağlayan yol şebekesininde kısa zamanda iyileştirilmesi, asfalt hale getirilmesi ve güvenli seyir açısından yollardaki trafik levhalarının tamamlanması fayda sağlayacaktır.

- Dalaman Havalimanın diğer ulaşım sistemlerine bağlantısının iyileştirilmesi önemlidir.

- Bölge deniz ulaşımının geliştirilmesi için limanların modern hale getirilmesi (Fethiye Limanında iyileştirme yapılmalıdır), yatçılık açısından marinaların sayı, kapasite ve hizmet açısından geliştirilmesi, tanıtımın arttırılması yoluna gidilebilir. Ancak burada yatlara yapılan denetimlerin arttırılması ve bu açıdan sahil güvenlik biriminin gerek personel, gerekse araç gereç yönünden takviye edilmesi yararlı olacaktır.

- Bölgenin özellikle doğal çevre zenginliğini tehdit eden orman yangınlarının önlenmesi için gereken çalışmaların yapılması ve yangın söndürme teşkilatınında hızlı hareket ve müdahalesini sağlamak için gerekli donanımının yapılması yarar getirecektir.

- Bölgenin doğal çekiciliğe sahip olan ve tahribata uğramamış alanlarının tabiat parkı ve milli park olarak düzenlenmesi yararlı olacaktır. Özellikle Ölüdeniz ve çevresinin milli park haline getirilmesi içine Babadağ kütlesininde alınması, Fethiye Körfezi batısı alanının Tabiat Parkı haline getirilmesi uygun olacaktır.

- Özellikle endemik türler (Sığla ağacı, adaçayı gibi) ve sedir ağacının bölge reklamında dikkate alınması, tanıtım broşürlerine bu türlerin resimlerinin ve tanıtıcı bilgilerinin de konulması yararlı olacaktır.

- Bölgedeki tarihi ve arkeolojik eserler ve alanlarda bilimsel kazılar ve araştırmaların tamamlanması ve restorasyon ile bu alanların iyileştirilmesi bu alanlarda korumanın sağlanması yapılan düzenlemeler içinde eserlerin ve/veya alanların tanıtım levhaları hazırlanması bu alanlara ulaşımın iyileştirilmesi potansiyelden çok daha iyi şekilde faydalanılmasını sağlayabilir.

- Bölgenin turizmindeki en önemli sorunlardan olan tanıtım ve pazarlama sorunlarının kısa zamanda çözümlenmesi için turizm danışma bürolarının sayılarının arttırılması, personel açısından yeterli hale getirilmesi, personelin eğitilmesi, bölgenin tüm çekiciliklerini içeren broşürlerinin ve video kasetlerinin hazırlanarak (birçok dilde) yabancı- yerli turizm ve tanıtım fuarlarına, seyahat acentalarına gönderilmesi yarar sağlayabilir. Turistik yatak sayısının arttırılmasında pazarlama ile uyumlu hareket edilmesi ile yatak sayılarının atıl hale gelmesi önlenebilir.

Bölgenin folklorik değerlerininde tanıtımda dikkate alınması ve hediyelik eşya olayı üzerinde önemle durulması yarar getirecektir.

SONUÇ

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağı doğal ve kültürel çevre zenginliği açısından çok önemli bir turizm çekicilikleri bütünüdür. Akdeniz coğrafi bölgesinin batısında yer alan saha henüz çok az bozulmuş kıyı yapısına, oldukça temiz sayılabilecek bir denize, zengin topoğrafik şekillere (kanyon vadiler, karstik şekiller, heybetli dağlık alanlar ve adalar gibi), Ölüdeniz gibi bir doğa harikasına, güzel plajlara sahiptir. Kıyı kuşağı rekreasyondaki önemli rolü nedeniyle çok fazla tercih edilen bir alan konumundadır.

Turizm açısından -özellikle sağlık ve deniz turizmi- sahanın iklim koşulları oldukça elverişlidir. Doğal çevre zenginliğinin yanısıra iklim koşullarınında elverişli olması nedeniyle turizm hareketinin hızlı artışı özellikle kirlenme, aşırı nüfuslanma ve erozyon gibi ekolojik çevre baskılarına neden olmaktadır, bu durumun önlenmesi için acil önlemler alınmalıdır.

Yerleşme ve turizme hızla açılan kıyılardan (henüz bozulmamış unsurları içermekte olan) yararlanma hedef alındığına göre, potansiyelden çevreye en az zarar verecek ve çevre potansiyelinden en akılcı şekilde yararlanmayı sağlayacak çağdaş planlama anlayışına göre hareket edilmesi yararlı olacaktır. Turizm alanlarının kullanımı çevrenin ekolojik dengesine zarar vermeyecek düzeyde tutulmalıdır.

Deniz turizmi açısından önemli olan deniz suyu ilgili etkinlikler (yüzme, balık avlama, su altı sporları gibi) için temiz tutulmalı ve iklim koşullarının uygun olmasından kaynaklanan olanaklar bu tür aktiviteler için kullanılmalıdır.

Dalaman-Fethiye kıyı kuşağı yaklaşık 5000 yıllık bir tarihi geçmişe ve bu geçmişten kalan zengin arkeolojik eserlere sahiptir. Henüz tam olarak ortaya çıkarılıp turizmin hizmetine sunulamamış olan bu zengin tarihi ve arkeolojik birikim tam manasıyla hizmete sunulduğu zaman bölge ve ülke turizmine olan katkısı artacak ve turistlerin tercih nedeni olan doğa ile tarihin içiçe olduğu bu alanın çekiciliğini daha da arttıracaktır. Bunun yanında tarihi eserlerin korunmasına ve kaçak kazıların önlenmesine yönelik tedbirlerin arttırılmasına özen gösterilmesi yararlı olacaktır.

Doğal ortamın birer elemanı olan bitki ve hayvan türlerininde korunması yanında endemik türlerin (Sığla Ağacı, Caretta Caretta türü deniz kaplumbağaları gibi) bölge tanıtımında kullanılması gerekir. Bu sayede turiste çok daha çeşitli alternatifler sunulmuş olacaktır.

Zengin olan yöre folklorunda gerek turistik tesisleride yaşatılması gerekse tanıtımında malzeme olarak kullanılması yarar getirecektir.

Araştırma alanında sahip olunan zengin ve çeşitli doğal ve kültürel çekiciliklerinden gerekli şekilde faydalanılması için turizm altyapısının önemli unsurları olan ulaşım, konaklama şartlarınında elverişli hale getirilmesi gerekir. Yukarıdaki kısımlarda da açıklandığı gibi saha bu açıdan önemli yetersizliklere sahiptir. Bu yetersizlikler bölge turizminin potansiyelinden yeterli ölçüde faydalanmasını engellemektedir. Bu nedenle ulaşım sistemlerinin koordineli halde hızla iyileştirilmesi ve geliştirilmesi gerekir. Bunun için iyileştirme çalıştırmaları süren karayollarının (Özellikle Fethiye-Dalaman arası) süratle tamamlanması, Fethiye-Denizli karayolunun bölge içi kısmının bitirilmesi, Fethiye ve Göcek Limanlarının iyileştirilmesi, yatçılık açısından Fethiye'deki marinanın büyütülmesi, (Çalış-Fethiye arası kıyıda yeni bir marinanın inşaatı), Göcek'teki marinaların iyileştirilmesi, Fethiye ovasının uygun bir yerinde küçük uçaklara hizmet verebilecek bir havaalanının yapılması ve Dalaman havalimanının çevre merkezlerle olan bağlantısının iyileştirilmesi yararlı olacaktır.

Acilen turizm yapılaşmasındaki hedefler programlar, nerelerin yapılaşmaya açılacağı, yapı standartları gibi unsurlar dikkate alınarak bir planlamaya gidilmeli, planların titizlikle uygulanmasında yatırımcılara bu konularda rehberlik yapacak birimlerin yerel yönetim ünitelerinde oluşturulması ve yatak sayısının artışının pazarlama ile paralel olarak sağlanması gibi unsurlara dikkat edilmesi yarar getirecektir.

Bölge turizmi şu anda deniz-güneş turizmi şeklinde bir yapılanma göstermektedir. Bunun yanında yıl boyu uygun iklim koşulları nedeniyle bölgede dağcılık, kamp, kongre, seminer, av turizmi gibi alternatif turizm türleride hızla geliştirilirse turizm çeşitlenmiş olacak ve bölgeye gelecek olan turiste alternatifler sunulmuş olacaktır.

Bölge halkının turizm açısından eğitilmesinin sağlanması ve yerel yöneticilerin turizm bilgi ve anlayışının geliştirilmesi bu açıdan ortaya çıkan problemleri ortadan kaldıracaktır.

Kısaca söylemek gerekirse Dalaman-Fethiye kıyı kuşağı turizm coğrafyası açısından zengin bir potansiyele sahip olmasına karşın çözümlenememiş sorunlar nedeniyle mevcut potansiyelinden yeterince yararlanamamakta ve ülkemiz ölçüsünde hak ettiği yeri alamamaktadır. Doğal ve kültürel çevre ile uyumlu ve planlı şekilde yürütülecek çalışmalarla ve coğrafi temeller üzerine kurulacak akılcı bir turizm politikası ile Dalaman-Fethiye kıyı kuşağı turizmi ülkemizde ve dünyada hak ettiği yeri alacak, bu sayede hem sahanın tanıtılması, hem de döviz kazancının arttırılması sağlanarak bölge ve ülke ekonomisine katkısı artacaktır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

AKŞİT, I. 1989. Lycia. Cem Ofset Matbaacılık A.Ş. S. 7-36, İstanbul.

ATALAY, İ. 1983. Türkiye Vejetasyon Coğrafyasına Giriş. E.Ü. Ed. Fak. Yay., 19, S-127-150, İzmir.

ATALAY, İ. 1987. Sedir (Cedrus Libani A. Rich) Ormanlarının Yayılış Gösterdiği Alanlar ve Yakın Çevresinin Genel Ekolojik Özellikleri ile Sedir Tohum Transfer Rejiyonlaması (General Ecological Properties of Natural Occurence Areas of Cedar (Cedrus Libani A. Rich) Forests and Regioning of Seed Transfer of Cedar in Turkey), Tar. Or. ve Köy. İşl. Bak. Orman Genel Müdürlüğü Yay. Gen. No: 663, Seri No: 61, Ankara.

ATALAY, İ. 1987. Türkiye Jeomorfolojisine Giriş (Genişletilmiş 2. Baskı) E.Ü. Ed. Fak. Yay. No. 9, s. 360, İzmir

ATALAY, İ. 1992. Türkiye Coğrafyası (Genişletilmiş 3. Baskı) E.Ü. Basımevi, s. 407-421. Bornova-İZMİR

BAŞOL, K. 1990. Ege Bölgesinin Sosyo-Ekonomik Yapısı, s.73-77, İzmir.

BAŞOL, K. 1993. Türkiye Ekonomisi (Genişletilmiş 4. Baskı) Anadolu Matbaası, s. 214-224, İzmir.

ÇEVRE VE İNSAN, 1988. Sayı 9 (Eylül-1988) Aydınoğlu Ofset, Soğukkuyu Neşe Sok. Azim Han 48/A, s,52, Ulus Ankara

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ. 1977, 1978, 1979, 1980, 1981, 1982, 1983, 1984 1985, 1986, 1987, 1988, 1989 yıllarına ait Turizm Yıllıkları, Ankara.

DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ. 1990. Genel Nüfus Sayımı Geçici Sonuçlar, DİeYay. Ankara.

DEVLET METEOROLOJİ İŞ. GEN. MÜD, 1984. Ortalama, Ekstrem Sıcaklık ve Yağış Değerleri, Ankara.

DEVLET METEOROLOJİ İŞ. GEN. MÜD. 1984. Deniz Suyu Sıcaklığı, Güneşlenme Müddeti ve Güneş Işınları Şiddeti, Açık ve Kapalı Günler Bülteni, Ankara.

EVLİYAOĞLU, S.1988. Türkiye Turizm Coğrafyası Ofset Reprodüksiyon Matbaacılık, s. 21-27, Ankara.

FETHİYE "Blue Paradise", 1990. Hazırlayan Emel Hakkı Tor, İstanbul,

FETHİYE LİMAN BŞK., 1991. Yıllık Genel Değerlendirme Dosyası, Fethiye.

İLÇE TURİZM MD., 1991. Yıllık Genel Değerlendirme Brifing Dosyası, Fethiye.

KOÇMAN, A. - ÖZGÜREL, M. 1991. Sağlık ve Deniz Turizmi Açısından Ege Bölgesi Kıyı Kuşağı İklim Koşullarının İncelenmesi, İ.T.Ü. Meteoroloji Müh. Böl. "İkinci Ulusal Meteoroloji Kongresinde (20-23 Mart 1991)'de sunulan bildiri, İzmir.

MUĞLA, 1991. Muğla Valiliği Tarafından Hazırlatılmış Tanıtım Kitabı, Muğla.

OLALI, H.- TİMUR, A., 1985. Turizmin Türk Ekonomisindeki Yeri, Ofis, Ticaret Matbaacılık San. Ltd. Şti., S. 6-7, İzmir.

ÖZGÜÇ, N. 1984. Turizm Coğrafyası, İ.Ü. Yay. No. 3267, Ed. Fak. Yay. No. 3203, S. 49-66, İstanbul.

PAMİR, H.N., 1966. 1/500.000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritası, Denizli Paftası ve İzahnamesi, M.T.A. Enst. Yay, Ankara.

SUNGUR, K.A., 1980. Türkiye'de İnsan Yaşamı Açısından Uygun Olan ve Olmayan Isı Değerlerinin Aylık Dağılışı İle İlgili Bir Deneme, İ.Ü. Coğ. Enst.. Der. 23, s. 27-36, İstanbul

TUNCEL, M- GÖÇMEN, K. 1973. Köyceğiz-Fethiye Yöresinde Bazı Coğrafik Gözlemler, Coğ. Enst. Der. 18/19, s. 11-30, İstanbul.

TUNCEL, M. - DOĞANER, S. 1989. Amasya'da Turizm, Coğ. Araştırma Der. Atatürk Kül. Dil ve Tarih Yük. Kur. Coğ. Bilim ve Uygul. Kolu., Cilt I, sayı 1, s. 47 - 68, Ankara.

TURİZM BAKANLIĞI, 1989. Bir Yörenin Turizm İmkanlarının Değerlendirilmesi İçin Rehber, (Kısım II, Turizm Çeşitlerinin Tanımı ve Organizasyonları (Nisan-1989), Ankara.

TÜMERTEKİN, E. 1982. Ekonomik Coğrafya, İ.Ü. Ed. Fak. Yay., No. 2926, S. 449-493, İstanbul.

ÜLKER, İ. 1988. Türkiye'de Sağlık Turizmi ve Kaplıca Planlaması. Kültür ve Turizm Bak., Çağdaş Kültür Eserleri Dizisi, No. 1006/129, Ankara.